KADINDAN ERKEĞE TRANSEKSÜELLERİN DENEYİMLERİ

PEMBE HAYATI

KADINDAN ERKEĞE TRANSEKSÜELLERİN DENEYİMLERİ

Yayına Hazırlayan: Aras Güngör

Tasarım: Tennur Baş

Basım: Ayrıntı Basımevi
(0312) 394 55 90 - 91
info@ayrintibasimevi.com.tr

1. Basım, Nisan 2012, Ankara

Pembe Hayat LGBT Dayanışma Derneği
Adres: Ataç 1 Sokak 3/8 Yenişehir, Çankaya, ANKARA
Telefon: (0312) 433 85 17
Faks: (0312) 433 85 18
E-Posta: pembehayat@pembehayat.org
Web: http://www.pembehayat.org

KADINDAN ERKEĞE TRANSEKSÜELLERİN DENEYİMLERİ

PEMBE HAYATI

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Kavramsal Çerçeve 11

Tanıklıklar

Giriş 23

1. Tanıklık: Ahmet 25

2. Tanıklık: Cemal 39

3. Tanıklık: Kenan 55

4. Tanıklık: Burak 71

5. Tanıklık: Mehmet 81

6. Tanıklık: Murat 97

7. Tanıklık: Bulut 103

Örgütlü Tanıklık: İnan 109

Trans Erkeklerin Tıbbi Süreçleri
Doçent Doktor Serdar Nasır 123

Trans Geçiş Süreci ve Hukuka Genel Bir Bakış
Avukat Sinem Hun 131

Bilinen İlk Trans Erkek Deneyimi: Jack Bee Garland 151

ÖNSÖZ

Bir hafta sonu Hürriyet gazetesinde hayatımı değiştiren bir röportaj okudum. Röportaj bir trans erkeğin hem gündelik hayatından hem geçiş sürecinden hem de örgütlenmesinden bahsediyordu. Elimde tuttuğum gazeteyi o gün defalarca okudum, röportajdaki fotoğraflara bakarak sanki bana yanıt verecekmiş gibi "Tam zamanında çıktın karşıma, iyi ki de çıktın" dediğimi hatırlıyorum. Tam da dünyanın orta yerinde yapayalnız hissettiğim bir dönemdi. Dünyanın ortasına bırakılmış, karanlıkta yolumu yönümü ararken o röportaj sayesinde bir ışık sızdı hayatıma. Gazete sayfasını kesip cüzdanıma koyduğumu ve kırgın, güçsüz, umutsuz olduğum anlarda o iki sayfayı cüzdanım-

dan çıkarıp baktığımı hatırlıyorum. Bu karşılaşma benim yolculuğumu Ankara'ya kadar getirdi.

Türkiye'de ve dünyada hem LGBT hareket içinde hem de toplumsal alanda trans erkek görünürlüğünün bu denli az olması ve dahası medyada çok az rastladığımız trans erkek haberlerinin benim yaşamıma dokunduğu gibi başka insanların hayatlarında da önemli bir dönüm noktası olduğu inancıyla bu kitabı hazırlama fikri çıktı ortaya.

Kitabın hazırlık sürecinde ise çok temel bir sorun karşımızda duruyordu; trans erkeklerle ilgili yazılmış Türkçe kaynakların yok denebilecek kadar az olması. Dolayısıyla karanlıkta el yordamıyla ilerlemek gibi bir şeydi bu kitabın süreci. Görüşlerini ve deneyimlerini paylaşan kişilere sorunları, sıkıntıları bir kaynakta toplama fikrini söylediğimizde bu bilgiye duyulan ihtiyacı bir kez daha gördük.

Trans erkekler sosyal, tıbbi ve hukuki süreçlerini, ailelerine açılma yollarını genellikle internet üzerinden kurdukları ağlar yoluyla birbirleriyle paylaşıyorlar. Ancak bu ağ oldukça dar bir çerçevede, dışarıya kapalı bir şekilde kişiselleşiyor ve ne yazık ki bilgi belli bir grubun kullanım alanı dışına çıkamıyor. Bilgilenme sürecinin bu denli küçük gruplarda olması bir yandan trans erkeklerin erkeklik algılarının sarsılmaz yapısı ile diğer yandan görünürlüğün trans erkekler için yaşam alanlarına ciddi bir tehdit olarak algılamasından kaynaklanıyor. Diğer yandan bu iletişime dahil olabilen "şanslı" azınlığın dışında kalan; örneğin taşrada yaşayan sosyo-ekonomik koşullar ve kültürel kodlar nedeniyle bu iletişim ağından haberdar olamayan trans er-

kekler her gün bunalım eşiklerinde mutsuz, umutsuz bir bekleyiş içinde hayatlarının dökümünü yapıyorlar.

Kabaca Türkiye'de 15 yıllık tarihi olan örgütlü LGBT hareket içersinde de trans erkekler iktidar ve hiyerarşi duvarlarına çarpabiliyor.

Bizler aynı yaşta iki çocukken birimiz "amcalara pipini göster" diye misafir odalarına çağırıldık, diğerimiz eteğini açtı diye arka odalara kapatıldık. Büyüdüğümüzde birimiz misafir odalarından bunalıp sokak kapısından çıktı, diğerimiz üstüne kapatılan kapının kilidini bile açamadı. Sistem biyolojik farklılığımızı böyle sınıflandırdı ve bizi böyle ayrıştırdı. Zor da olsa o kapıları kırarak dışarı çıkan ve şimdilerde "LGBT hareket" olarak adlandırabildiğimiz çevre içinde transların görünürlüğünü arttırmasının bir işareti olarak bu kitap şu an elinizde.

Bu kitap kadından erkeğe transeksüellerin kişisel deneyimlerini anlatmaktadır. Başlangıç niteliğinde olan bu kitap literatürdeki kaynak sıkıntısı nedeniyle çeşitli acemilikler barındırmaktadır. Buna rağmen öncelikle trans erkeklerin dünyada yalnız oldukları hissiyatını bir nebze de olsa azaltacağını düşünmekteyiz. Ayrıca LGBT alanında söz üreten ve toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayan bireyler için önemli bir bilgi eksikliğini kapatacağını ve bu alandaki bilgi ihtiyacını karşılayacağını umut ediyoruz.

Kitabın hazırlanma sürecinde hikâyelerini cömert bir şekilde ortaya koyan sekiz trans erkeğe cesaretlerinden dolayı ortak çalışmamızın ürünü olan bu kitabı var ettikleri için teşekkür ederim.

Hayal kurarken benim yanımda oldukları ve eleştirileriyle emeklerini bu kitaba sundukları için Elçin Kurbanoğlu ve Barış Sulu'ya, görüşmelerin deşifrelerine katkısı için Onur Çelik'e, hukuki desteği için Avukat Sinem Hun'a ve bu süreci ören Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği'ne sonsuz teşekkürler.

Aras Güngör

KAVRAMSAL ÇERÇEVE*

TRANSGENDER

Aşağıda bahsedilen terimler genel olarak farklı trans kimliklerden bahsediyor. Dünyada ve Türkiye'de bireylerin kendilerini tanımlama biçimlerinden bazılarıdır. Fakat unutulmamalıdır ki dünyada ne kadar insan varsa o kadar cinsiyet kimliği ve toplumsal cinsiyet ifadeleri vardır. Herkes kendisini aşağıda bahsedilen terimlerle tanımlamayabilir, başka şekillerde de ifade edebilir ya da bu terimleri alışık olduğumuz şekilde kullanmayabilirler. İnsanlar kendilerini iyi hissettikleri şekilde tanımlamak özgürlüğüne her zaman sahiptirler.

Transgender, basmakalıp kültürel toplumsal cinsiyet rollerinden çeşitlenmiş çeşitli eğilimlerden bireyleri, davranışları ve grupları içeren genel bir terimdir. Transgender kişinin "cinsiyet kimliğinin" (kendini kadınla, erkekle özdeşleştirmek, ikisiyle de özdeşleştirmek, hiçbiriyle özdeşleştirmemek) "doğduğu anda atanan" (başkaları tarafından fiziksel/genetik özelliklerine bakılarak kadın, erkek veya interseks olarak tanımlanmak) cinsiyetiyle eşleşmemesi durumudur. Transgender her hangi bir cinsel yönelimi işaret etmez fakat transgender kişiler heteroseksüel, eşcinsel, biseksüel, panseksüel, polyseksüel veya aseksüel yönelimli olabildikleri gibi bazıları da bu cinsel yönelim etiketlerinin kendilerine yetmediğini veya uymadığını düşünebilir. Kesin bir transgender tanımı yoktur ama aşağıdakileri kapsar:

- "Kimliği tartışmasız bir şekilde geleneksel kadın veya erkek rollerine uymayan, ama bu ikisini karıştıran veya bu ikisi arasında gidip gelen kişilerdir."
- "Genellikle genital organlarına bakılarak doğumunda atanan cinsiyetinin yanlış veya kendisinin eksik bir tanımı olduğunu hisseden, düşünen insandır."
- "Doğumda atanan cinsiyeti (ve tahmini toplumsal cinsiyeti) kimliksiz veya ifadesiz olandır."

Transgender birey genelde belli bir toplumsal cinsiyetle özdeşleşen özelliklere sahip olabilir, geleneksel toplumsal cinsiyet sürecinde başka yerde olabilir veya "genderqueer" gibi bu sürecin dışında ya da karışımında var olabilir.

TRANSGENDER TERİMİNİN EVRİMİ

Transgender ilk başlarda A.B.D ve Kuzey Avrupa'da, cinsiyet geçişi ameliyatlarını olmadan karşı cinsiyete geçmek isteyen kişileri tanımlayan 1970'lerde popüler olmuş (ama 1960'larda bahsedilmiş) bir terimdir. 1980'lerde terim doğumda atanmış cinsiyetiyle cinsiyet kimliği uyuşmayan herkesi bir araya getiren şemsiye kelime olarak kullanılmaya başlandı.

1990'larda terim belli bir noktada toplumsal cinsiyet normlarına uymayanların dayanışmasını kapsayan politik bir boyut aldı ve bu normların geçerliliğini sorgulamak için kullanılmaya başlandı. Ayrıca eşit haklar ve ayrımcılık karşıtı yasalar ile medyada, akademi dünyasında ve hukukta kullanılma alanını genişletti.

Türkiye'de transgender teriminin kullanımı çok yeni olsa da yukarıda sayılan anlamlarıyla özellikle LGBTI, feminist ve diğer anti otoriter çevrelerde kullanıma girmiştir.

TIBBİ BİR TERİM OLARAK TRANSSEKSÜEL

Transgender kelimesinden farklı olarak transseksüel kelimesi tıbbi ve psikoloji topluluğu tarafından bulunmuştur. İlk olarak Harry Benjamin tarafından 1966'da yazdığı "*The Transsexual Phenomenon*" adlı kitapta bahsedilmiştir.

1970'lerde Amerikan Psikiyatri Derneği çıkardığı tüm dünyada psikiyatr servislerinde kullanılan "akıl hastalıklarının tanısal ve istatistiksel el kitabı"nda (DSM) ve Dün-

ya Sağlık Örgütü'nün çıkardığı Uluslararası Hastalık Sınıflandırması'nda (ICD) "cinsel kimlik bozukluğu" adıyla akıl hastalığı olarak tanımlanmıştır. 1979'da transseksüellik üzerine çalışan çeşitli uzmanların bir araya gelerek kurduğu Harry Benjamin Uluslararası Cinsel Kimlik Uyumsuzluğu Derneği "Bakım Standartları" adlı raporunu yayınladı. Psikoterapi (bire bir ve/veya grup terapisi), gerçek yaşam deneyimi ve ameliyattan oluşan üç aşamalı cinsiyet geçişi süreci öneriyordu. Tüm dünyada kabul edildi.

Türkiye'de transseksüellerin varlığı ilk olarak hukuksal olarak 1988'de Türk Medeni Kanunu'nun 29. maddesine eklenen bir fıkra ile devlet tarafından kabul edildi. Bu fıkrada cinsiyet geçişi ameliyatı geçiren transseksüellerin sağlık kurulu raporuyla mahkemeye başvurmaları halinde, mahkeme kararıyla nüfus sicillerinde değişiklik yapılması ve kadın ya da erkek kimliği almaları mümkün oldu. 2002 yılında ise aynı kanunun 40. md.'sinde yeni ve farklı bir düzenleme yapıldı. Bu maddeye göre cinsiyet geçişine iznin verilebilmesi için, istem sahibinin 18 yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu uzmanlardan oluşan bir resmi sağlık kurulu raporuyla belgelemesi gerekiyor.

TRANS KİMLİKLER HASTALIK DEĞİLDİR KAMPANYASI

Trans Kimlikler Hastalık Değildir Kampanyası (*Stop Trans Pathologization-2012*) trans kimliklerin (transseksüel ve

transgender) hastalık tanımından çıkarılması gerekliliğini savunan bir kampanyadır ve temel amacı, sözde cinsiyet kimlik bozukluklarının teşhis klavuzlarından çıkarılması (Amerikan Psikiyatri Birliği'nin 2013'te yenilenecek DSM'si ve Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014'te yenilenecek ICD'si) ve trans bireylerin sağlık haklarının güvence altına alınmasıdır.

Manifestodan

"Psikiyatrileştirme terimini, transseksüelliğin zihinsel bir bozukluk olarak adlandırılması ve tedavi edilmesi şeklinde kullanıyoruz. Psikiyatrileştirme, tıbbi-psikiyatrik kurumlarının cinsiyet kimlikleri üzerinde kontrole/tahakküme sahip olmalarını sağlıyor. Bu kurumların resmi pratikleri; devlet, din, ekonomik ve sosyal çıkarlardan güç alarak erkek/kadın ikililiğini yeniden üretiyor. Bu dayatmayı "doğru" ve doğal olarak adlandırıyorlar. Bu ikililik, sadece iki bedenin (kadın ve erkek) mümkün olduğunu varsayıyor ve bu iki bedene de belirli davranış biçimleri yüklüyor; kadınlık ve erkeklik. Aynı zamanda da geleneksel olarak heteroseksüelliği trans bireylerin sahip olabileceği tek yönelim olarak belirlemiş bulunuyor."

"Türkiye'de, Psikiyatri Merkezleri'nde en az iki yıl süren psikiyatrik gözlemden geçmek, kısırlaştırılmak ve cinsel organ değişikliği zorunludur. Ayrıca Türkiye Devleti'nde resmi belgelerindeki ismini düzeltmek isteyen ya da hormon alarak ve/veya ameliyatla bedeninde değişiklik isteyen herkes psikiyatri gözetiminden geçmeye zorunludur.

Bunun diğer sonuçları ise, cinsiyet kimliklerimizin haftalık terapilerle kontrol edilmesi, medeni haklarımızın elimizden alınması ve başka birçok hakkımızı ihlal eden aşağılayıcı prosedürler uygulanmasıdır."

Kampanyanın Talepleri

1. "Cinsiyet Kimliği Bozukluğu" tanımının uluslararası teşhis kılavuzlarından çıkarılması (DSM-V ve ICD-11'in gelecek uyarlamaları)
2. Cinsiyet düzeltme sürecinin sağlık sistemi tarafından sigortalanması
3. Interseks bireyler üzerindeki ikili cinsiyet sistemine normalleştirme terapilerinin durdurulması
4. Hormon terapisi ve cerrahi desteğe zorunlu psikiyatrik takip olmaksızın ücretsiz ulaşım
5. Transfobi karşıtı mücadele: Eğitim, trans bireylerin istihdamı ve sosyal hayata dahil edilmesi, ayrıca sosyal ve kurumsal transfobinin her çeşidinin ifşa ve rapor edilmesi.

TRANSGENDER KİMLİKLER

Kişiler kendilerini transgender olarak tanımlarken transgender iç içe geçmiş birçok kategori içerir. Crossdresser, travesti, androjen, genderqueer, drag king, drag queen ve sıklıkla transseksüeli kapsar.

Transgender'ın güncel tanımı eleştirilse bile transseksüel kişileri de kapsar. İnterseks kişiler kesin bir şekilde kadın

ve/veya erkek tanımlarına genital organları veya diğer fiziksel cinsiyet özellikleri yüzünden uymaz ama her interseks kişi kendini transgender olarak tanımlamayabilir, bazıları doğumda onlara atanmış cinsiyetlerinden memnundur. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin sert tanımlarına muhalefet ettikleri için transgender ve interseks sorunları sıklıkla iç içedir.

Trans erkek terimi kadından erkeğe transseksüelleri ve trans kadın ise erkekten kadına transseksüel insanları işaret ettiği gibi bazı transgender kişiler de bu tanımı kullanmaktadırlar.

Cisgender terimi kendini transgender olarak tanımlamayan kişiler için kullanılır. Bunun Türkçe karşılığı yoktur ama "trans olmayan", "na-trans" gibi önerilerimiz vardır.

Trans kişiye eğer varsa, -nüfus cüzdanındakinden farklı- hangi isimle çağrılmayı veya - bedeninde bir değişiklik yapıp yapmadığına bakmadan- nasıl hitap edilmesi gerektiğini sormak iyi olabilir.

TRANSSEKSÜEL

Transseksüel kişiler doğumda onlara atanan cinsiyetten farklı olarak karşı cinsiyetin bir üyesi olarak kabul edilmek, yaşamak isterler. Birçok trans kişi cinsiyet geçişine girme arzusu taşır. Cinsiyet geçişini bitirmiş kişi kendini artık transgender veya transseksüel olarak değil kadın veya erkek olarak tanımlamak isteyebilir. Kendilerini transsek-

süel kadın veya transseksüel erkek olarak tanımlamaya devam edenler cinsiyet geçişinden önce yaşadıklarını görünmez kılmak istemedikleri, diğer trans kişilerle güçlü bağlarını korumak ve toplumda bir farkındalık yaratmak için bu şekilde kendilerini tanımlamaya devam etmiş olabilirler. Transgender ve transseksüel kişiler cinsiyet geçişi öncesinde ve sonrasında başkalarına açık olmayabilirler.

Birçok transseksüel kişi bedenlerini dönüştürmek ister. Bu fiziksel değişimler sıklıkla ama her zaman olmasa da cinsiyet hormonu kullanımı ve cinsiyet geçişi ameliyatlarını da içeren (halk arasında cinsiyet değiştirme olarak anılan) cinsiyet geçişi sürecidir. Bazı trans kişiler ameliyat olup olmamalarına göre nesneleştirildikleri ve beyan ettikleri cinsiyet kimliklerinin dikkate alınmadığı için bu terimleri ret etseler de, "ameliyatsız", "ameliyatlı" kelimeleri transseksüel kişilerin cinsiyet geçişi ameliyatlarını olup olmadığına işaret eder.

CROSSDRESSER (CD)

Üzerinde anlaşılmış bir tanım olmasa da birçok kaynakta şu şekilde tarif edilir: içsel cinsiyet kimliği ile doğduğunda atanan cinsiyeti aynı olan, fakat karşı cinsiyete ait olduğu için karşı cinsiyetin kıyafetlerini giymeyi arzu eden kişidir. Crossdresser kişiler kendilerini karşı cinsiyetle özdeşleştirmiyor olabilirler, karşı cinsiyetin davranışlarını ve normlarını ile de almayabilir ya da genellikle bedenlerinde bir değişiklik yapmak istemeyebilirler. Crosdresser kişiler farklı cinsel yönelimlerden olabilirler.

TRAVESTİ

Avrupa ve ABD'de crossdresser ile aynı anlamdadır. Fakat Türkiye'de bazen transseksüel kadın bazen de ameliyat olmamış transseksüel kadın anlamlarında kullanılıyor. Travesti kavramı ana akım medyanın yanlı haberleriyle toplumda seks işçiliği yapan trans kadınları bir tür canavar veya tekinsiz ucube olarak kullanılıyor. Nefret söylemi içeren bu kasıtlı yanlış bilgilendirmeyi her fırsatta deşifre ediyor ve karşı çıkıyoruz.

DRAG KINGLER ve DRAG QUEENLER

Drag, kişinin giysi ve makyaj uygulayarak özel durumlar için ya da bir etkinlikte performans yada eğlence amaçlı konsimasyon, sahne sanatçılığı gibi durumlarda uyguladığı bir kavramdır. Drag kendine giysi ve makyaj uygulamakla kalmaz; tepeden tırnağa sunum ve davranışlar ekleyen bir performans içerir. Drag, teatral, komedi unsurları içeren, grotesk ya da dişil tanımlanmış bir drag için ikinci dalga feminizmin kadın temsilinin bir karikatürü dahi olabilir. Dragler adeta kendi tarzı içerisinde diğer toplumsal cinsiyete geçmeyi deneyen toplumsal cinsiyet ilüzyonistleridirler. Drag sanatçıları toplumsal cinsiyete dair konular keşfederler ve LGBT kültüründe köklü bir geçmişleri vardır. Genellikle *drag queen* kavramı dişil drag yapan erkekleri, *drag king* kavramı da eril drag yapan kadınları, *faux queen* kavramı da dişil drag yapan kadınları ifade eder. Ancak tüm toplumsal cinsiyetlerden ya da cinsiyet kimliklerinden farklı motivasyonlarla performans yapan drag sanatçıları vardır.

GENDERQUEER

Genderqueer yakın zamanlarda ikilik üstüne kurulu içerikteki toplumsal cinsiyet deneyimlerine uymayan ve toplumsal cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlerin bir tür kombinasyonuna gönderme yapan'ın ifadelendirilmesinde kullanılan bir kavramdır. Bir örnek şöyle olabilir: bir kişinin toplumsal cinsiyet presentasyonu bazen erkek bazen de kadın olarak idrak edilirken, toplumsal cinsiyet kimliği kadın, toplumsal cinsiyet ifadesi butch ve cinsel yönelimi lezbiyen olabilir. Toplumsal cinsiyet sterotipleri ile bağdaşmamayı yada karışımlarını ima eder ve toplumsal cinsiyet ile cinselliği birbiriyle birleştirirken mevcut yapılara ve kimliklere meydan okur. İkili cinsiyet / toplumsal cinsiyet sisteminde genderqueer olmak maalesef çoğunlukla anlaşılmaz ve nahoş bulunur.

KARŞI TOPLUMSAL CİNSİYETTE YAŞAYANLAR

Doğumda atanmış cinsiyetinden çok sürekli ya da çoğunlukla karşı toplumsal cinsiyette yaşayan kişilerdir. Eğer doğumda atanmış toplumsal cinsiyet kimlikleriyle olmak yada tanımlanmak istiyorlarsa "crossdresser" (karşıt giyim) kavramı kullanılabilir. Her zaman ya da çoğunlukla yaşadıkları toplumsal cinsiyet ile olmak yada tanımlanmak istiyorlarsa o zaman "transseksüel" tanımı kullanılabilir. Bu bağlamda "Transgender" kavramı bazı deneyimlerde cinsiyet düzeltme ameliyatı olmadan karşı toplumsal cinsiyeti yaşayan kişiler için kullanılmaktadır.

ANDROJEN

Bir androjen toplumun tipik toplumsal cinsiyet rollerine açıkça uymayan kişidir. Cinsel yönelimin hiçbir spesifik türü anlamına gelmez. Androjenler toplumsal cinsiyetin ötesinde, arasında, birbirine doğru akan, büsbütün cinsiyetsiz, bunların hiçbiri yada tümü, eril, dişil ve diğer karakteristiklerin bir çeşitliliğini teşhir edebilir. Androjen kimlikler şunları içerebilir: pangender, ambigender, non-gendered, agender, Gender fluid ya da intergender. Androjen fiziksel ya da psikolojik olabilir ve doğumdaki cinsiyete bağlı değildir. Bazen kendisini androjen olarak tanımlamayanların fiziksel görüntülerini androjen görünmeye uyarladıkları olur. Bu sözde androjenlik ve daha hafif formları modada sıkça kullanılır. (erkek pantolonları giyen kadınlar ya da çift küpe takan erkekler mesela) Bu davranışlar transgender olarak görülmez.

Androjen kavramı ayrıca bazen interseks bir bireyi için medikal bir ifade olarak da kullanılır.

* "Kavramsal çerçeve sunan bu bölüm 2011'de İllet tarafından çıkarılan '*Transgender Güzeldir*' fanzininden alınmıştır."

TANIKLIKLAR

Giriş

Görüşmelerin hepsi Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği çalışanı ve gönüllüsü Aras Güngör tarafından yapılmıştır. Görüşme yapılan tüm trans erkeklere cevap vermek istemedikleri sorulara cevap vermeyebilecekleri söylendikten sonra kendileriyle ortalama bir, bir buçuk saat süren görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden beş tanesi Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği'nde, bir tanesi ise Aras Güngör'ün evinde yapılmıştır. Trans erkek görüşmelerinden biri trans erkek bir aktivistle yapıldığından derlenme aşamasında farklı bir bölüme yerleştirilmesinin daha anlamlı olduğu düşünülmüştür. Görüşülen tüm trans erkek bireylerin isimleri değiştirilerek görünür-

lük hassasiyeti korunmaya çalışılmıştır. Bir görüşmecinin özel olarak talep ettiği üzere yaşadığı kent de asıl belirtilen kent de değiştirilmiştir.

1. Tanıklık
AHMET

Ahmet, kaç yaşındasın? Nerede doğdun? Ailenin kaçıncı çocuğusun? Kaç kardeşin var? Cinsiyetleri nedir?
Otuz dört yaşındayım. Ankara'da doğdum. Üç kardeşiz. Son çocuğum. Bir ablam bir de ağabeyim var ben en küçük çocuğum. Annem yok, babam var. Geçiş sürecinde de babam çok büyük tepkiler vermedi.

Ne iş yapıyor baban?
Babam emekli.

İlk defa farklı olduğunu nasıl fark ettin? Yani çocukluğundan biraz bahseder misin? Okul hayatından vesaire…

Çocukluğumdan beri biliyordum zaten, farkındaydım. Ortaokulda biraz daha oturtturdum kendimi. Hani cinsiyet etkileşimi, bayana karşı, erkeğe karşı… Onlar daha çok oturdu; ama tam tersi olduğunu bilmiyordum. Sadece Bülent Ersoy vardı ünlü olarak, o da ünlü bir insandı. Sadece ameliyatın yapıldığını biliyordum; ama hep aklımın bir köşesinde vardı. Bu ameliyat yapılıyorsa ben de olacağım. Hep istedim yani. Her zaman...

Peki çocuklukta ki sosyal hayatın nasıldı? Arkadaşların ile olan ilişkilerin... Mesela okulda ki arkadaşların biliyor muydu, yoksa saklıyor muydun?
Saklıyordum. Genelde bilmiyorlardı; ama hepsinde bir "acaba" vardı tabi. Genelde erkek arkadaşlarla daha çok takılıyordum zaten; bayanların ortamına girmiyordum; ama hep vardı. Okul hayatında olsun, iş hayatında olsun hiç kimseye hiçbir şey söylemedim; hiçbir zaman göğüslerimi kapatmak için bant vesaire kullanmadım. Ben ameliyata kadar sutyen taktım zaten; çünkü benim bir iş hayatım vardı. Para kazanmak zorundaydım.

Anladım. Okul hayatında en çok zorluk çektiğin alan olarak neyi söyleyebilirsin?
Çok başarısız bir öğrenci değildim, çok başarılıda değil, ortasıydı. En çok el işi dersi beni rahatsız ederdi. Örgü örmek zorunda kalırdık. O zamanlar şişlerle, tığlarla örgü ördürürlerdi. O zaman çok içim acırdı. O derslere girmemeye gayret ederdim zaten. Okul forması giymeyi de hiç sevmezdim; ama mecburdum yani.

Peki beden eğitimi dersleri?
Beden eğitimi dersleri rahat geçerdi bizim. Yani genelde

bir basket topu verirlerdi oynardık. Genelde ya futbol oynardım ya da basket maçı yapardım. Bayan arkadaşların yanında çok durmazdım. Takla atmamız gerektiğinde… Çok mecbur olmadığı sürece katılmazdım.

Sen hangi okulda okumuştun?
Cumhuriyet Lisesi'nde okudum.

Yani hep aynı şehirdeydin. İlk kız arkadaşına söylediğin zaman nasıl söyledin?
Ortaokuldaydı ilk aşkım benim. Ya zaten bir şey oluyor, bakışlardan mıdır nedir bir etkileşim oluyor, zaten karşılıklı... Ben onun boş olmadığını anlıyorum, o benim boş olmadığımı anlıyor... Daha sonra açıkladım ona: 'ben kendimi böyle hissediyorum', 'bayanlardan hoşlanıyorum, hiçbir erkeğe ilgi duymuyorum', 'böyle bir ameliyat olsa mutlaka olurum' vb. İlk o zaman söylemiştim, o da çok normal karşılaşmıştı. Hatta destek olmuştu bana. Bayağı iyiydi.

Ergenlik döneminde yaşadığın şeyler, en çok rahatsız oldukların nelerdir? Ya da şöyle sorayım genel olarak sen çocukluğundan itibaren daha çok uniseks giyinen biri misin ya da etek giyen birisi misin?
Hiç giymedim etek. Hep spor giyindim. Daha çok erkeksi giyindim. Çok böyle kabadayı erkekliğine de kaçmadım, yani tespihti şuydu buydu... Zaten bana göre de değildir öyle şeyler. Beni en çok rahatsız eden bir yerden geçerken fısıltıları duymamdı: "Bu ne ki? Kız mı erkek mi?" Onlar çok rahatsız ederdi beni; içimi acıtırdı.

Liseden sonra ne yaptın?
Liseden sonra işe girdim. Üniversite sınavına girdim, açık

öğretimi kazandım. Aynı zamanda çalıştım, hep çalıştım yani.

Hangi alanda çalıştın?
Bilgisayar üzerine çalıştım hep, özel sektördeydim.

Biraz iş hayatından bahsedebilir misin? İş arkadaşlarınla ilişkilerinden…
Hiçbir sorun yoktu. Kimseye bir şey söylemedim; ama dediğim gibi herkesin bir şekilde kafasında bir soru işareti vardı. Kimseye bir şey söylemedim, kimse de bana bir şey sormadı.

Cinsiyet değiştirme ameliyatı konusunda bilinçlenmene sebep olan neydi? Yani böyle bir ameliyat olduğunu ne zaman öğrendin ve ben bu ameliyatı olmalıyım kararını ne zaman verdin?
İnternet denen şey çıktıktan sonra öğrendim. Sürekli araştıra araştıra sürekli böyle insanlarla konuşa konuşa, bir yerlerden ne öğrensem kardır diye doktorlara mailler attım, doktorlarla görüşmeler yaptım. O şekilde başladı. Üç tane doktorla görüşmüştüm.

Kaç yaşındaydın peki?
Yani hep iş hayatında olduğum için ve yalnız yaşlı bir babayla birlikte olduğum için hep ertelemek zorunda kaldım. Hep, 'babam çok üzülür, benim yüzümden bir şey falan olur, biraz daha erteleyeyim' diyordum. Sonra hayatıma bir kız girdi. Biraz daha erkene çektik olayı. Baktık olay ciddi, ciddi düşünüyoruz, bu olay da yapılabiliyormuş bunu da öğrendik, bu sefer sıkı sıkı başladım araştırmalara. Kendi şehrimin dışında asla olmam dedim. Bura-

da 3 tane doktorla görüştüm. Birine karar verip bu ameliyata başladım.

Hangi doktorlarla görüştün?
Mustafa Şengezer'le görüştüm. Murat Emiroğlu'yla görüştüm. Tunç Şafak'la görüştüm ve Tunç Şafak'a karar verdim. Mail atmıştım. Üçü de maile cevap yazdı. İkisi muayenehanesine çağırdı. Bu bana detaylı bir şekilde bilgi verip doğrudan hastaneye çağırdı muayenehanesi olduğu halde. Oradan zaten puanı almıştı benden. Çok yardımcı oldu. Daha sonra ben ulaşamamaya başladım hastanede çok yoğun olduğu için. Doktor hastaneden çıkıyordu, ben hastaneye gidiyordum falan. Muayenehanesine gittim. Bir de benden beş kuruş para almadı; ama beni yönlendirdi. Hacettepe'de şuna git, buna git şeklinde önerilerde bulundu. Hep onun ismini vererek gittim.

Peki ilk hangi operasyonu geçirdin? Ya da önce mahkemeye mi başvurdun? Nasıl oldu?
Önce rapor aldım. Nereden başlayacağımı bilmediğim için Ankara Tıp'ta tanıdık birini bulduk. Ankara Tıp'ta psikiyatriye yönlendirdi bizi. Orada başladım. Bir altı ay falan Ankara Tıp'ta seanslara gittim geldim derken mahkemeye dava açmam gerektiğini söylediler. Doktor; mahkeme bana soracak bu ameliyatı olmaya uygun mudur değil midir diye, ben de evet diyebileyim, dedi. Mahkemeye başvurdum, mahkeme beni doğrudan Hacettepe'ye yönlendirdi. "Ben Ankara Tıp'ta bitirmişim olayı. Beni tekrar niye Hacettepe'ye yönlendiriyorsunuz?" dedim; o da "Bu tür vakaları biz hep Hacettepe'ye yönlendiriyoruz" dedi. Gönderdi beni hakim oraya, ondan sonra ben Hacettepe'de

başladım. Zaten Tunç Şafak'la da görüşmüştüm daha önceden. Davamı açmıştım zaten, adli vaka olarak gitmiştim. Adli vaka olunca zaman biraz daha kısa oluyor; üç dört ayda hallediyorsunuz. Oradaki tüm testlerden tekrar geçtim; kadın doğumdu, endokrindi, genetikti, ürolojiydi, şuydu buydu; ama daha kısa sürdü.

Bu testlere girerken psikolojik durumun nasıldı?
O süreç uzadıkça uzadı. Artık beni çok yormaya başlamıştı. Kadın doğuma gidiyorsun hep hamile insanlar. E benim tip zaten ortada... Her şeye katlanarak gidiyorduk. Zaten alttan muayene ediyorlar; o ayrı bir acı veriyordu insana. Testler veriyorsun şudur budur derken yani şeydi, insanın içini acıtıyordu; ama bitti sonuçta. O süreçlerden sonra en son plastik cerraha gidiyorsun.

Hormon kullanmaya ilk ne zaman başladın?
Bu testlere başladığımda. Endokrin doktorum bana başla demeden başlamadım yani. Bu tür birkaç kişiyle tanıştım. Hepsi kafasına göre başlamışlar, kullanmışlardı. Bana da önerdiler; ben başlamadım. Endokrin doktorum kan testimi aldı, "Başlayabilirsin" dedi, ben o zaman başladım.

İlk hormon kullanmaya başladığın süreç nasıldı? Vücudundaki değişiklik ve bunun senin psikolojine yansıması nasıl oldu?
Yani üç dört ay sonra sesimin çatallaştığını hissettim. Bir inceliyor, bir kalınlaşıyor. Sonra da oturdu. Ses kalınlaşıyor, tüylenme yapıyor hormon. Ben çok kullanamadım. Hormona başladım; bir süre sonra ilaç piyasadan kaldırıldı; ama uzun süre kullanan arkadaşlar görüyorum. He-

men hemen aynı etkiler zaten. Tüylenme yapıyor, yüzünde, bacaklarında; sesin kalınlaşıyor; adetini kesiyor. Bıraktığın zaman yine devam ediyor adet; ama bir süreliğine yok ediyor. Daha sonra kaslarda gelişme yapıyor, vücudun şeklini sertleştiriyor, yüzüne biraz daha değişik şekiller veriyor.

Vücudunda ki bu değişimleri fark ettikçe neler hissettin? Yani sabah kalkıyorsun, bakıyorsun sesin kalınlaşmaya başlıyor. Her geçen gün vücudundaki o değişikliği hissediyorsun... Çok iyi bildiğim bir şey o yüzden soruyorum.
Mutlu oluyordum ya... Yani çok inanamıyordum, çok mutlu oluyordum. "Yavaş yavaş ilerliyorum" diyordum kendi kendime.

Bu süreç içerisinde iş hayatın nasıldı? Mesela Hacettepe'ye gönderildiğinde çalışıyor muydun hala?
Rapor sürecinde çalışıyordum. Güvenlik görevliliği yaptığım için vardiyalı çalışıyordum. Genelde iş arkadaşlarımla çalışma saatlerini değiştirirdik. Ben gece vardiyasını alırdım; çünkü gündüz hastane işleriyle uğraşıyordum. O dönemi böyle atlattım. Ameliyat sürecine gelince işi bırakmak zorunda kaldım zaten.

Ameliyat dönemine geldiğinde doktorunla bilgi alışverişi süreci nasıldı? Anladığım kadarıyla siz zaten sürekli konuşuyorsunuz. Bilgi konusunda seni baya bir desteklemiş. Hangi ameliyata nasıl karar verdiniz? Ameliyatın safhalarını doktorun sana anlattıktan sonra sen nasıl karar verdin?

Ya ben zaten kesin kararlıydım bu ameliyatı olmaya. Hani ben şunu da biliyorum, 'asla biyolojik olarak tam bir erkek gibi olamayacağım. Hiç kimse olmayacak. Ben gidip elli milyar[1] para da ödesem tam olarak hiçbir erkeğinki gibi olmayacak bundan eminim; ama bana yetsin, karşımdakine yetsin, bu ameliyat ilerde bana sorun çıkartmayacak şekilde olsun' dedim. İlk önce göğüs ve yumurtalıklarını alıyorlar zaten. Öyle bir operasyon geçirdim. Üç ay sonra diğer operasyonları yapıyorlar. Fazla arayı uzatmıyor.

İlk göğüs ve yumurtalık ameliyatını olduğunda üç ay bekleme süresi vardı. O ameliyattan çıktığın zaman ya da ameliyata girerken ki duygularından biraz bahsedebilir misin?

Ameliyata girerken çok büyük bir heyecan vardı. Zaten ilk defa bir ameliyat oluyordum. Hem korkuyordum, hem heyecanlıydım, hem de çok mutluydum. Yani üçünü bir arada yaşıyordum. Ameliyattan çıktıktan sonra göğüslerimin olmaması daha bir mutlu etti beni. Hani yumurtalıklarımın olmaması da mutlu ediyordu; ama göğüslerimi hep gördüğüm için daha çok mutlu olmuştum. Hep hayal ettiğim bir şeydi, çok mutlu olmuştum.

Sağlık açısından bu ameliyatın artılarını ve eksilerini nasıl değerlendiriyorsun? Yani sence ameliyatın iyi mi geçti?

Ameliyat tamamen iyi geçti. Sadece - bunu diğer doktorlar da söylemişti bana- bazı vücutlar yabancı maddeyi ka-

1 Ed. Notu: Şimdiki parayla milyon

bul etmiyormuş, yani reddedilebiliyormuş. Benim ilk testislerim takıldığında geri atmıştı, vücut reddetmişti.

Göğüs ameliyatından sonra senin beklediklerini karşıladı mı bu iki ameliyat?
Tabi karşılıyordu. Yani hiç bir sorun yaşamıyordum.

O üç aylık bekleme süresinde sosyal hayatında nasıl değişiklikler oldu?
Tabi daha bir özgüvenli oldum kendime. Hep öyleydim; ama ruhumda daha bir erkek hissettim kendimi. O dönemde de çalışmıyordum. Ameliyat sürecinde iş hayatımı hep erteledim dediğim gibi. Sadece dinlenmeliydim, sürekli dinleniyordum.

Üç aylık süre geçtikten sonra diğer ameliyatların için mahkeme kararını aldın?
Mahkeme kararımı aldım, kurula girdim, tekrar mahkemeye döndüm. Mahkeme kararı çıkarttı işte cinsiyet değiştirmeye uygundur şeklinde. Heyet onayladı raporu, onu aldım. İsim davası açmamıştım onu da yeni açtım.

Üç aylık bekleme sürecinden sonra hangi ameliyatı oldun?
Penis ameliyatımı oldum.

O nasıldı?
On saat sürdü. Kol ve bacak yöntemi vardı, kolumu önerdim; çünkü doktorum koldan daha iyi olacağını söyledi. Kolun dokusuyla penisin dokusunun aynı olduğunu söyledi. Koldan oldum, kolumdan deri aldılar işte.

Hangi doktor yaptı ameliyatını?
Serdar Nasır yaptı, Tunç Şafak'ın öğrencisiydi herhalde. Tam hatırlamıyorum; ama aynı ekipte çalışıyorlardı. Serdar Nasır yaptı. Gayet başarılı bir operasyondu. Penisim olmuştu, normal bir penisten pek farkı yoktu.

On saatlik bir ameliyat…
On saatlik; ama benimki yedi buçuk saat sürdü. Tabi o gün, ben ameliyattan çıktığım gün, hiç penisime bakmamıştım. O nasıl bir psikoloji bilmiyorum. Belki de narkozun etkisiydi; ama hiç bakmadım o gün. Ertesi gün baktım; korktum. Hani orada bu yaşıma kadar hiç olmamış bir parça olacak, nasıl olacak… Onları düşünerek girmiştim. O yüzden de bakamadım, ertesi gün baktım.

Yalnız mıydın?
Kız arkadaşım ve birkaç arkadaşım daha vardı yanımda. Yani tabi ilk ameliyattan çıktığında bir şeye benzetemiyorsun. Taze bir parça; ama şu an çok iyi. Hiçbir sorun yok.

İyileşme sürecin ne kadar sürdü penis ameliyatından sonra? Hastanede ne kadar kaldın ve evde bakım sürecin nasıldı?
Yirmi gün kaldım ben ameliyattan sonra. Bir yirmi güne yakın da evde yattım. Daha sonra toparladım. Bu ameliyattan sonra idrar yolları biraz sıkıntı yapıyormuş. İlk etapta penisten işeyen çok azmış. Bu ameliyatı olan arkadaşlarım da vardı. Hepsi ilk etapta alttan işiyorlardı. İlk ameliyattan sonra ben de alttan işemiştim, penisten gelmedi idrar. Tekrar diktirdim. Testislerim takılırken tekrar oranın dikilmesini istedim.

Penis ameliyatından sonra diğer ameliyat için ne kadar bekledin ve diğer ameliyat hangisiydi?
Dört ay falan bekledim. Testis ameliyatına girdim. O testis protezleri dışarıdan medikalcılardan alınıyor ücret karşılığı. Getiriyorsun, doktor takıyor. O ameliyat iki buçuk üç saat sürdü. Çok uzun değildi. Benim testisler tutmadı, vücut geri attı. İki hafta, üç hafta falan sterilizasyon makinesinde tuttular. Bir de benim vücudumu dinlendirmek istedi doktor, daha sonra tekrar takıldı çubuklarla beraber. En son ameliyatım da oydu. Şimdi bir sorun yok testislerimde. Çubukların da tekrar takılması gerekecek herhalde.

Bu operasyonu aynı anda mı yapıyorlar, testisleri ve çubukları takma ameliyatını?
Evet, aynı ameliyat.

Şu anda isim davası için mi başvurdun mahkemeye?
İsim davası açtım. Yirmi beşinde isim davam var. Daha önceden de kararım vardı zaten. Bir sorun çıkmazsa bir, iki aya kadar mavi kimliğimi alırım sanırım.

LGBT örgütlerle aran nasıl? Oradaki insanlarla ilişkilerin… Sence örgütlenmek gerekiyor mu? Bununla ilgili düşüncelerin nelerdir?
Ya tabi ki herkesin, bu durumda olan insanların birbirine destek olması lazım; çünkü aile olarak, çevre olarak yalnız olan insanlarız. Sonuçta bu insanlar birbirlerine destek olmuşlar. Ben çok fazla giremiyorum bu işlere. Birincisi ciddi bir ilişkim var onun ailesiyle, benim ailem derken, ikincisi zaten bir buçuk yıldır hastanede olduğum için pek fazla insanlarla görüşemiyorum ama elimden gel-

diği kadar da yardımcı olabilirim, yapabileceğim bir şey varsa mutlaka yaparım.

Peki genel olarak erkeklik meselesini nasıl algılıyorsun? Bir değişim geçirdin, toplumda ki bu erkeklik konusunu nasıl değerlendiriyorsun?
Şimdi bu ameliyatı olanların birkaçını tanıyorum. İşte erkeklik, bağırıp çağırmak, kadınları dövmek, tespih sallamak ya da evde yayılıp hiçbir şey yapmamak gibi bir şey değil. Benim durumum zaten erkeklik, değişen bir şey yok. Ben yine kendi işimi kendim yaparım, yemeğimi kendim hazırlarım, bulaşığımı yıkarım, ütümü yaparım; ama ben bunları yapıyorum diye erkek olmuyor değilim; böyle bir mantık yok. Benim derdim, cinsel anlamda ilişkiye girdiğim zaman kendimi yetersiz bulmamdı. Yani benim önümde bir penisim olmalıydı ki ben cinselliğimi yaşayabileyim, diğer türlü yaşayamıyordum çünkü. Karşımda ki bayan arkadaşım da olsa hiçbir şey hissetmiyordum. Sadece ben doğmuşum erkek olarak; ama alt tarafımda bir şey yok, yani bacağı olmayan birisinin protez taktırması gibi bir şey benim için.

Hayattan beklentin nedir?
Tek istediğim sağlığımda bir sorun çıkmaması, ne bu ameliyattan ne de başka şeylerden. Sağlıklı bir yaşam sürmek istiyorum, evlenip yuva kurup bir de kendimi idare edebilecek kadar para kazanacağım, emekli olabileceğim bir iş istiyorum. Başka bir şey istemiyorum, yani maddi ve manevi yönden eşime ve kendime yeteyim.

Çocuğun olsun istiyor musun?
Çocuğumun olmasını çok istiyorum; ama olmayacağını

da biliyorum tabi ki, bunu ben de kız arkadaşım da biliyoruz. Bu bir gerçek. Bunun geleceğini daha bilmiyoruz. Tüp bebek mi yapılır, sperm bankasından sperm mi alınır; ama en son ihtimal hiçbir şey olmazsa yurttan bir çocuk alırız diye düşünüyoruz. Kısacası bir çocuğumuz olacak.

Sence, transseksüellikle ve LGBT bireylerle ilgili devlet neyi değiştirmeli, neyi değiştirmesini isterdin?
Öncelikle iş verilmeli. İş olmadığı için insanlar her türlü şeyleri yapabiliyorlar. Tek sorun işsizlik ve bu insanların çoğu ailesine ve çevresine restini çekerek geliyor, kalacak yerleri yok, gözünü karartıp bu ameliyatları oluyorlar. Bunlara kalınacak bir yer verilmesini istiyorum, iş sahibi olmaları yeterli bence.

Ameliyat süreçleri için sence bu prosedürlerde değişmesi gereken şeyler nelerdir? Yani mahkeme, hastane, sonra tekrar mahkeme, yine hastane?
Mahkemeye ikide bir gönderilmenin bir anlamı yok. Kararını alıyorsun, isim davası açıyorsun, tekrar karar alıyorsun… Bunun bir anlamı yok. Zaten ismimin değişmesi gerekiyor. Böyle kalması saçma, boşuna masraf. Zaten hastane bizi baya yıpratıyor.

2. Tanıklık
CEMAL

Kısaca kendini tanıtmanı isteyeceğim senden.
1989 doğumluyum Yirmi iki yaşındayım şu anda. Çocukluğumdan başlarsak… Adana'da doğdum. Lise mezunuyum. Meslek lisesi çıkışlıyım. Dokuz yaşında annemi kaybettim. O dönemlerde kendimle ilgili bir şeyler fark etmeye başlamıştım yavaş yavaş. Fark etmek şöyle, tamamen erkeğim diye adlandıramıyordum kendimi; çünkü bildiğim iki şey vardı: bayan ve erkek. Benim fiziki durumum bayan. Bu yüzden o yaşlarda tam adlandıramıyordum kendimi. İki üç yıl sonra babamı kaybettim. O zamanlar zaten bunların bunalımı vardı. Bir de üzerine yaşım büyüdükçe kendimle ilgili sorunlar da eklendi. Tam ergenliğe girdi-

ğim dönemde vücudum değişmeye başladığında tamamen bunalıma girdim. Altı kardeşiz biz. Annem ve babam olmadığı için o dönemler çok zordu. Kaldığım yer belli değildi. Uyum sağlamakta çok zorlandım. Bir süre ağabeylerimde bir süre ablamlarda kaldım. Sürekli göçebe haldeydim. İki ablam var, üç ağabeyim var. En küçükleri benim. Ablalarımın hepsi evliydi. Ablalarımın çocukları benden büyük. En büyük ablamın kızları var. Bir tane yeğenim bir yaş küçük benden. Dört yeğenim var, o ablamdan; üçü benden büyük. Evcilik oynuyorduk. Baba ben olacağım diye zıplıyordum. Maddi sıkıntılarımız vardı o dönemde; ama en zor olanı okulda pantolon giyme yoktu o zaman, etekle gidiyordum okula. En çok adet görme olayında bunalıma girdim. Bir de benim yaşıtlarımdan geç oldu. Kurban bayramının ilk günüydü. Lavaboya gittim. Ablam yüzümün halini gördü, "Ne oldu sana?" dedi. On üç on dört yaşındaydım. O dönemde bir de aşk mevzuları var. İlkokulda kız arkadaşım vardı; birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar sevdiğim biri vardı.

Okulda başarılı bir öğrenci miydin?

Annem babam ölmeden önce iyiydim okulda; ama onları kaybettikten sonra hayatım alt üst oldu. Ne derslere ilgi gösterebildim, ne de başka bir şeye… Bir de üstüne bu bunalımlar eklenince okuldaki başarım iyice düştü. Orta ikinci sınıftan sonra koptum okuldan. Okula gidiyordum; ama öylesine gibi bir şey oldu yani. Liseye geçtiğimde artık iyice ne yapacağım ben telaşına düştüm. Her zaman farklı hissediyorsun çünkü. Kız arkadaşlarımla oturuyorum; ama sürekli erkeklerle arkadaş olmak istiyorum. Kızların konuşmaları, sohbetleri falan sıkıyordu beni.

Arkadaşların nasıl karşılıyordu bu durumu?
Fark ediyorlardı; ama hiç konuşulmuyordu. Aslında ailem de fark ediyordu. Genelde "Erkek gibi kızsın" diyorlardı; ama yaşım ilerledikçe giyimine "Dikkat et" demeye başladılar. Sürekli uniseks giyiniyordum. Ailem "Etek giy, kız gibi giyin, biraz daha dikkat et" demeye başladı. Yürüyüşümle ilgili de öyle bir şey vardı; resmen odun gibiydi yürüyüşüm. Her gün kalkıyordum, uyandığımda kontrol ediyordum vücudumu, sanki sabah uyandığımda erkek olacağım, aynaya baktığımda yüzümün değişeceğini düşünüyordum. Uyumadan önce dua ediyordum, 'Allah'ım lütfen sabah uyandığımda erkek olayım' diye. 'Her şeyim tamamen erkek olsun' diye dua edip koşa koşa aynaya bakıyordum.

Çocukken bu durumu nasıl içselleştiriyordun, ne diyordun?
Beş yaşlarındayken bayan erkek kavramları tam oturmamıştı kafamda, bir yanlışlık var ve kendiliğinden düzelecek diye düşünüyordum. Ortaokul döneminde ben erkeğim diyordum artık. Lise döneminin sonlarında araştırmaya başladım internetten. Allah'tan öyle bir şans var yoksa asla öğrenemezdim. Adana'dayım zaten dernek falan yok çevremde. Tanıdığım bu durumda kimse yok. İnternette ilk olarak 'bayan bedeninde ama aslında erkek' diye aratmaya başladım. Sonra cinsellikle ilgili kavramları öğrenmeye başladım. Biseksüel, lezbiyen, gey, trans bunların ne olduğunu öğrendim. Trans ne demek onu öğrendim ve ameliyat olunabildiğini öğrendim. Video buldum bir tane. Sevinçten havaya uçmuştum. Sonra internetten benim gibi insanlarla tanıştım, ameliyatını olan ya da ame-

liyat olma aşamasında olan kişilerle tanıştım. Çok farklı yönlendiriyorlar. Biri "şuradan başlayacaksın" diyor, biri diyor: yok öyle değil, böyle yapacaksın, bir başkası "cebinde yetmiş milyar olmadan girme bu işe" diyor... Sonrasında hormon kullanmak gerektiğini öğrendim. Tabi bunlar şu şekilde oluyor: lise bitmişti o dönemde ve ben havaalanında çalışıyordum, o süreçte sürekli araştırma yapıyordum; ama havaalanında çalışırken, kimliğimle girmişim oraya, çok resmi bir yer. Ailemin de etkisi oldu orda çalışmamda. "Okulun bitti, üniversiteye de gitmiyorsun. Çalış" dediler. Pembe kimliğimle işe girdim, uyum sağlamakta çok zorlandım. Giyimin görüntün çok önemli öyle yerlerde, bakımlı olman gerekiyor, bir şekilde uydurmaya çalışıyorum kendimi; ama baktım olmuyor yani yapamıyorum. Yürütemedim. Yedi sekiz ay maddi sıkıntılarım olduğu için çalıştım; ama sonra yapamadım. İşyerinden ayrıldıktan sonra eve bilgisayar almıştım. Evde artık gece gündüz sadece bu işi araştırmaya başladım. Dışarı bile çıkmıyorum, yani ameliyat nasıl olur, nerden olur sadece bunları araştırıyorum bütün gün. Arada yengem görüyordu, "Sen neye bakıyorsun?" diyordu. O dönemde iyice anlamaya başladılar bir şeyler olduğunu. Bir yandan da nabız yokluyorum; "Yenge bak böyle insanlar var" diyorum. Hem beni öğrenmelerini istemiyorum o dönem hem de öğrenseler ne tepki verirler diye nabız yokluyorum. Bir de tamamen her şeyi öğrenip ondan sonra açıklamak istiyordum. Bir de yaş sorunum vardı. Bir yerden yirmi bir yaşını geçmek gerekiyor ameliyat için diye bir şey duydum, o da tedirgin etti beni. Maddi olarak korkuyordum. Çok fazla paraya ihtiyacım olacağını ve aile desteği olmadan olmayacağını düşünüyordum. Yirmi bir yaşını geçtikten sonra

açıklayacağım aileme diye düşünüyordum; ama tabi o zamana kadar bekleyemedim. On dokuz yaşındaydım, bir gün evde bir tartışma oldu ağabeyimle yengem arasında, bu tartışmadan sonra yengem bayağı çöktü. "Çok zor durumdayım, bundan daha kötü ne olabilir ki hayatta" gibi şeyler söylüyordu. Ben de o dönemde 'artık bir şey olsa da açılsam' diyorum... Bir de başta anne, baba olsa alırsın karşına, konuşursun; ama bizde altı kardeş, yeğenler falan var. Yalnız hissedebileceğin bir durum, bir de savunman da sağlam değil, tam olarak bilgili değilsin... O gün "Yenge sana bir şey anlatacağım. Sabah bilgisayara bir yazı bırakacağım, o yazıyı oku" dedim. "Tamam" dedi. Gece başladım yazmaya, başından sonuna kadar yaşadığım her şeyi yazdım. Çok zor durumda olduğumu, ne yapacağımı bilmediğimi yazdım. "Siz beni bu şekilde tanıyorsunuz; ama ben her gün ağabeyim evde olmadığı zamanlar ağabeyimin kıyafetlerini giyiyorum. Ben aslında tanıdığınız dışında, başka biriyim. Hani sen akşam demiştin ya bu kadar zorluk yaşayan var mıdır diye? Evet, işte bak ben de bunları yaşıyorum" dedim. Yengem okudu mektubu, şoka girmiş, sabah ağabeyime anlatmış. Ben zaten mektupta "ağabeyime bir şekilde sen anlat" demiştim; çünkü nasıl anlatacağımı bilemiyordum. Ne bir örnek var, ne tamamen net bir bilgi var. Neyse akşam ağabeyim eve geldi…

Peki akşama kadar hiç konuşmadınız mı yengenle?
Konuştuk, mektupta "Bu ameliyatları olmalıyım artık ya da ben bir şekilde hayatıma son vereceğim, benim için çıkış yok" dedim. Şoka girmiş yengem ve "Ne yapılır bu durumda?" dedi. Benim bildiğim kadarıyla psikiyatriye gidiliyor, sonra hormon kullanıyor... "Ama böyle pat diye olur

mu?" dedi; şaşırmış zaten, baya şok olmuş. "Sonra çevreye ne diyeceğiz?" dedi. "Zaten ilk bu soru geliyor: "Çevreye ne diyeceğiz?" Sonra, "Bu benim hayatım, siz beni tutamazsınız, ben böyle bir karar aldıysam kimse tutamaz beni. Kendimi öldürürüm çok baskı yapılırsa ya da bu ameliyatları olup çeker giderim" dedim. Akşam oldu, ağabeyim geldi. Normalde ben o ağabeyimi diğerlerine göre daha çağdaş diye biliyorum. Yengem anlatmış, ağabeyimin kafasında bir ton soru... "Bilmediğim bir şey bu" dedi. Akşam beni çağırdı konuşmak için. "Ne yapmaya çalışıyorsun sen?" dedi. "Bir şey yapmaya çalışmıyorum. Gerçek olan bir durumu anlattım size. Ben buyum" dedim. Artık anlatmam gerekiyordu, bir yerden başlamam gerekiyordu. "Ya bu şekilde kabul edersin ya da ben kendimi öldüreceğim" dedim direkt. "Sen saçmalıyorsun" dedi. "Bunun psikologları var, birlikte gideriz. Bir süreçten geçiyorsun, bunalımdasın ondandır" dedi. "Böyle bir şey olamaz" dedi. Dedim: "Böyle bir şey var, açıp internetten bakabilirsin. Transseksüel diye bir şey var, bilmiyorsun". "Ben bile kendim yeni öğrendim. Araştıralım birlikte, ondan sonra konuşuruz. Böyle bir şey var ama" dedim. Baktım üstüme gelmeye falan başladı, büyük ağabeyim var onu da çağırdı. Sonra ikisi "Psikologlara gideriz" falan demeye başladılar. Tabi bunalıma girdim o dönemde, depresyona girdim. Banyoya kapattım kendimi, kilitledim. Koluma jilet vurdum birkaç tane. Baktım kapıyı açmaya çalışıyorlar "Sen kendine ne yapıyorsun?" dediler. Yatıştırmaya çalışacağı yerde bağırmaya başladı. Sonra ablamı çağırdılar, onu getirdiler eve. "Bak kardeşin neler yapıyor" dediler. Ablam kolumu gördü, ağlamaya başladı. Yolda anlatmışlar ablama zaten durumu. Ablam daha sakin yaklaştı: "Hemen böyle şeyler yapman gerekmiyor. Mutla-

ka bir çaresi vardır" dedi. "Abla, bunun tek yolu ameliyat olmam. Başka yolu yok" dedim. "Bu bir hastalık değil, ben hep bu şekildeydim. Kendim de değişmeye çalıştım, denedim. Çıktığım erkekler de oldu; ama kankadan öteye geçemedim. Olmuyor yani, yapamıyorum" dedim. Öyle deyince biraz daha anlamaya başladılar. İstemek için gelecek kişiler oluyordu. Ben kabul etmiyordum. Daha önce de jiletleme durumu oldu. Bu yüzden hap aldım kimse görücüye gelmesin falan diye. Ablam sonunda anladı "Demek bundan dolayıymış. Bize neden o zaman söylemedin?" dedi. Ablamda hoşuma giden şuydu: ilk tepkisi "çevreye ne diyeceğiz?" olmadı. Önce beni düşündü. "Kendine zarar verme, ne gerekiyorsa yaparız, keşke bu zamana kadar söyleseydin" oldu ilk tepkisi. Belki de önceden söyleseydi değiştirirdik gibi düşünüyorlardır, bilmiyorum. Zaten ben gerekli çabayı gösterdim. Derneğin sitesinden bir şeyler gösterdim. "Bakın herkesin hayatı benimkine benzer. Aynı bunalımları ben de yaşıyorum" dedim. Açığa vuramıyorsun, daha önce söylemek isterdim; ama benim herkesinki gibi bir hayatım yoktu. Annem babam olsaydı belki onlara daha rahat söylerdim; ama hep dağınık olduğu için hayatım, olmadı. O gün ablam gelip sarıldı, "Bir erkek kardeşimiz daha oldu" dedi. Sonraki günler psikolog ayarladılar. Ben de internetten bakıyordum doktorlara. Akdeniz Üniversitesi'nde bir doktor buldum. Bir de Şahika Yüksel'in adını duymuştum. "Giderim onlara, rapor alırım" diye düşünüyordum. Bu yüzden "Çapa'ya ya da Antalya'ya götürün" dedim. Orada yine bir tartışma çıktı. "Bizim istediğimiz doktora gideceksin" dediler. "Tamam" dedim, gittik. Adamın ilk tepkisi şuydu: "Ben sana hormon ilacıyla depresyon ilacı yazıyorum. Bunları kullanacaksın, hormonları-

na bakacağız, buraya sürekli gelmeye devam edeceksin". Bana yani "Kadınlık hormonu kullan" diyor. Anlatmaya çalışıyorum "Hormonla ilgili sorunum yok ki, regl dönemim falan da normal. Bu başka bir durum" diyorum. Resmen ben doktora öğretiyorum; ama ikna olmuyor. "Antidepresan kullanacaksın, duruma göre bakacağız" dedi. Eve geldik, başladım bizimkilere saydırmaya. "Ben size demiştim başka bir doktora gidelim diye" dedim. Anlatırken o anları tekrar yaşıyorum sanki. Doktordan çıktıktan sonra yine bunalıma girdim, hap içtim. Hastaneye götürdüler hemen. "Sen ne istiyorsan onu yapacağız, yeter ki kendine zarar verme" falan dediler. Ablamın bir lafı vardı "Bu kadar mı nefret ediyorsun kadınlardan?" dedi. "Hayır, abla öyle değil." dedim. "Neden nefret edeyim? Aksine çok seviyorum kadınları. Sadece ben kadın değilim, o kadar." dedim. "Tamam" dedi; "Ne gerekirse yapacağız". Neyse birkaç gün geçti aradan. Sonra benim bulduğum doktora gittik, Adana'daydı ve cidden konunun uzmanıydı. Önce beni aldı doktor. Anlattım durumu, birkaç cümlemden sonra anladı. "Sen benden daha iyi biliyorsun" dedi. "Evet, buraya gelen birçok transseksüel var" dedi. Sonra bizimkileri aldı görüşmeye. Ablamlara "Size çok teşekkür ederim, iyi ki getirdiniz" demiş. "Bazı aileler çocuklarını dövüyor, öldürmek istiyor, siz buraya getirmekle çok iyi yaptınız" demiş. Neyse tekrar randevu verdi. Eve geldik görüşmeden sonra. Ağabeyim gelmemişti. Ona anlattım, "İstersen sen de gel doktora" dedim. "Hayır, ben gelmem" dedi. Benimle sürekli yabancı biriyle konuşur gibi konuşmaya başladı. Bakışları çok sertti. Odanın önünden geçerken öyle suçlayarak bakıyordu ki "Gerçekten ben yanlış mı yapıyorum?" diye düşünmeye başladım. "Mersin'de bir doktor buldum.

Değiştirebileceğini, düzeltebileceğini söylüyor. Oraya gideceğiz" dedi ağabeyim. "İki ayda bir gidecekmişiz ve iki yılda düzeltecekmiş. Eğer düzelmezse ben ameliyatını yaptıracağım" dedi ağabeyim. Ben de kabul etmedim. Senin dediğin doktor zaten düzeltirim diyen biriyse bu konu hakkında hiçbir şeyi bilmiyor demektir" dedim ve kabul etmedim doktora gitmeyi. Açıp gösteriyorum ağabeyime bilgisayardan fotoğrafları, hukukla ilgili şeyleri falan; ama bakmıyor, ilgilenmiyor. Neyse dediği doktora gitmeyeceğimi söyledim. Aile toplandı ve "Ben Çapa'ya gideceğim" dedim. Karşı çıktılar, "Tek başına gönderemeyiz" dediler. Gidip ameliyat olup geleceğim sanıyorlar. "Yok" dedim "Önce terapi süreçleri falan var" dedim. Bu durumu anlattığımda küçük ağabeyimden çok korkuyordum, daha sinirli bir yapısı var. Ben ilk açıldığımda evdeydi herkes, ağabeyim gece vardiyasından gelmişti, uyuyordu. Sonra uyandı, durumu anlattık. İlk duyduğunda gözleri dolmuş. Rüyasında annemi görmüş. Annem rüyada hamileymiş ve "Bir erkek kardeşiniz daha olacak" demiş ağabeyime. Bu olay ağabeyimi çok etkiledi, aynı şekilde beni de. Hep şunun için dua ediyordum: 'Allah'ım ben şimdi anlatacağım; ama ya annem ya babam bir şekilde bana yardım etsin'. Buna gerçekten inanıyorum. Ağabeyimin yumuşaması - küçük ağabeyimden bahsediyorum - beni çok şaşırttı. Sonra internette tanıştığım bir trans erkek vardı. Ağabeyimin söylediği doktora gitmedim ve üniversite hastanesine gittim. Orada bir doktor söyledi "Önce dava açman gerekiyor" dedi. "Nasıl yapacağım?" dedim. "Dava açacaksın, mahkeme seni bize gönderecek" dedi. Dava açtım, bir iki ayda sonuçlandı. Testler yapıldı, hormon, üroloji falan. En son psikiyatriye gittim. Öğrenciydi psikiyatride görüştü-

ğüm kişi. Hastane raporunda psikiyatrinin tavsiyesi: "İki yıl hastanın terapiye gelmesi…". İki yılın sonunda heyete girecek ve heyetten karar çıkarsa iki yılın sonunda ameliyat izni verilecek… Bu şekildeydi durum. O yazıyı görünce psikolojim altüst oldu. İki yıl çok uzun bir süre. Zaten aileme açılmışım ve baskı içindeyim, iki yılda kafayı yerim. Ve bu iki yılın sonunda rapor çıkmama ihtimali de var. Bu süreçte internetten biriyle tanışmıştım İşte az önce bahsettiğim kişi, bu ameliyatların yapıldığını söyledi. Psikiyatr aşamasından geçildiğini söyledi. Başka bir kişiyle daha tanıştım. Göğüs ameliyatını olmuştu, sonuncu ameliyatını olacaktı. "İstersen göğüs ameliyatını dışarıda yaptır, raporu daha kolay alabilirsin" dedi. Ben de "Tamam" dedim. Bunu duyar duymaz bankaya gidip dört bin lira kadar kredi çektim. Bu arada babadan maaş alıyorum.

Neden çektin bu parayı?

Arkadaşım, göğüs ameliyatı için dört bin lira gider, demişti. Benim çektiğim parada dört bin beş yüz falandı. Krediyi çektim, eve geldim, bizimkilerle konuştum. "Ankara'ya gideceğim, ameliyat olacağım" dedim. Ortanca ağabeyim - o sert bakışlı olan - engel olmaya çalıştı. Teyzemleri falan aradı. Resmen tedirgin oldu o gece, kapıları falan kilitledi. Teyzemler de çok dindarlar, onlar da "sakın gönderme, başında bekle" falan diyorlar telefonda ağabeyime. Geldi yine en başa döndü: "İki tane cinsiyet vardır, bayan-erkek. Allah iki tane cinsiyet vermiş; bu dünyaya gelme amacımız üremek" diyor. "Yahu" diyorum "Bir kere şu gösterdiklerimi oku, birazcık anlamaya çalış, sonra yine konuşalım". "Yok" diyor, "Seni göndermeyeceğim". Bir yandan teyzemler baskı yapıyor sakın göndermeyin diye. Neyse o

gece yattık, paralar bende. Sürekli "parayı bana ver" demeye başladı ağabeyim. "Vermiyorum" dedim, "gel beni kes, yine de alamazsın" dedim. Gece sürekli kontrol ediyor kaçıp giderim diye. O gece zaten koptuk, sonra ağabeyim bana aynen şunu söyledi: "Bu kapıdan çıkarsan, geri döndüğünde ya da beni başka bir yerde gördüğünde ben diye biri yok. Unut! Eğer gidersen silerim, kardeşim değilsin". Ve şunu söyledi, bu çok ağırıma gitmişti: "Sen ne yaparsan yap sana o isimle hitap etmeyeceğim. Sen ne olursa olsun kızsın benim için". "Tamam" dedim, "Sen nasıl görürsen gör ben kendimi biliyorum. Bundan sonra ben de seni tanımıyorum" dedim. Orada yollarımızı ayırdık. Sonra ablamlar geldi gideceğim zaman, ılımlı davrandılar. Ailede sadece ortanca ağabeyim bu kadar büyük tepki verdi. Diğerleri yine farklı sebeplerden de olsa ılımlı davrandılar, anlamaya çalıştılar. Ablama tekrar söyledim: "Ne yapacağımı biliyorum, endişelenmeyin. Sadece bana manevi olarak destek olun". Maddi hiç bir şey beklemediğimi söyledim. Ablam "Kendine çok dikkat et" dedi ve o gün Ankara'ya geldim. Bu arada ameliyatların ücretsiz olduğunu öğrendim. Neyse geldim, arkadaşla buluştuk, otelde kaldık bir süre. Biz bu arada doktor arıyoruz. Onun ameliyatını yapan doktor, göğüs ameliyatında resmen kesip atmış. Göğsünü gösterdi, "İyi düşün" dedi. O kadar bunalmıştım ki bütün bu olaylardan, sadece bir an önce olsun istiyordum. Yeter ki ameliyat olayım da kesip atsın isterse, yeter ki ben artık aynada göğüslerimi görmeyeyim... Sadece bunu düşünüyordum. Gittik doktorları geziyoruz, fiyatlar hiç birbirine uymuyor. Biri on milyar diyor, biri altı milyar diyor. Sonunda o arkadaşın doktoruna gittik. Adamın yaptığı tek ameliyat o arkadaşınkiymiş, deneyimsiz

yani doktor, kendisi de söyledi açıkça. "Ben yapmıyorum bu ameliyatı" dedi. "Bir kişiye yaptım, dört defa düzeltme ameliyatına girdi. Düzeltemiyorum, yapamıyorum" dedi. Adamın başına çöktüm lütfen yapın falan. "Tamam" dedi adam, tarih verdi şu gün gel yapalım, dedi. Üç bin lira verecektim, sonra bin lira daha ödeyecektim, öyle anlaşmıştık. Sonra otele döndük. O dönemde maddi anlamda ben çok kötü durumdaydım. Otelde kalıyorum, o arkadaş da zaten benim takılabileceğim biri değildi. Ankara'yı bilmiyorum sonuçta, onun götürdüğü yerlere gidiyorum ve sürekli para harcıyorum. O gün otelde düşünmeye başladım, "Ben ne yapıyorum" dedim. 'Ameliyat için geldim buraya, para harcayıp duruyorum. Bu kadar şey yaşandı, mücadele ettim. Tamam, da bundan sonra ne yapacağım? Hiç bir planım yok, savruluyorum resmen' diye düşündüm, kendime geldim. Saçmaladığımın farkına vardım. Başka bir arkadaşım daha vardı, ona ulaştım. Gelip beni aldı otelden, eve gittik. Sonra Hacettepe'de psikiyatri sürecine başladım. Yedi sekiz ay içinde rapor aldım. Yani yanına ilk gittiğim arkadaşı ve o doktoru gözden çıkartıp tekrar başladım sürece ve dediğim gibi yedi sekiz ay içinde Hacettepe Üniversite Hastanesi'nde rapor aldım. Şu ana kadar ameliyatlarımı da Hacettepe'de tamamladım.

Hacettepe'den rapor aldın. Peki, dava aşamasını biraz anlatır mısın?

Adana'da dava açmıştım; ama takip etmedim. Burada Hacettepe'ye geldiğimde dava açtım, "İsterseniz dosyayı isteyebilirim" dedim; "Gerek yok" dediler. Hormon kullanıyordum bu arada, onu söylemeyi unuttum. Kendi kararımla başladım hormona. Hormon ilaçlarını bulmak çok

zordu, Adana'da bulamadım. Başka bir yerden getirttim ve kullanmaya başladım. İlaç alırken de insanlar çok istismar ediliyor, piyasadakinin çok üstünde fiyata satıyorlar ve çaresiz olduğun için ödüyorsun o parayı. Normal fiyatının on katına alıyordum ilaçları. Piyasada altı lira olan ilacı yetmiş liraya getirtirim ben diyen ve bu şekilde satan bir sürü insan var.

Peki hastanedeki yedi aylık süreç tamamlandıktan sonra ne yaptın?

Süreç tamamlandıktan sonra raporu alınca plastik cerrahiden ameliyat için gün aldım. Göğüs, yumurtalık ve rahim ameliyatını birlikte oldum. Ameliyata hem kadın doğum hem de plastik giriyor. Aslında hastane süreci, ne bileyim… İlk geldiğimde bir sürü test yapıldı, kadın doğuma gittim, ürolojiye gittim, plastik cerrahi genel olarak muayene ediyor, sonra endokrine gittim. Bütün bu bölümlere gide gele zaten süreç devam ediyor. Kurula girdiğinde de artık tanımış oluyor doktorlar seni ve beş on dakikada bitti kurul. Olumlu çıktı karar. Bu arada Adana'ya gelip gidiyorum, değişimi görüyorlar falan. Çok garipti. Oturduğumuz yer mahalle tarzında, yan komşumuz vardı beni her gördüğünde "Annen baban yaşasaydı kahrolurdu. İyi ki görmediler bu halini" falan diyordu. Anlatamıyorsun insanlara. Birine anlatıyorsun onca şeyi, arkasını döndüğünde "İçine cin girmiş" diyor. "Yok, bunalıma girdi" diyor öbürü, "Anası babası yok ondan böyle oldu" diyor… Anlatamıyorsun yani.

Hastanedeki personelle bir sorunun oldu mu?

Başta çok iyiydi. Hem doktorlar, hem diğer personel; ama sonra belki de o dönemde çok fazla başvuru olduğu için-

dir bilemiyorum, personelde bir özensizlik olmaya başladı. Hemşireler olsun, diğer personel olsun, translara yönelik tepkiler değişmeye başladı. Doktor mesela "Ben bu ameliyatı yapıyorum; ama sizi anlamıyorum" diyor. Hoş bakmadığını söylüyor. Hemşireler desen keza... Bana söylemediler doğrudan; ama arkadaşlarımdan duydum. "Neden bu şekilde kalmıyorsunuz? Sizleri hiç anlamıyoruz. Neden bu kadar şey yapıyorsunuz? Yazık değil mi canınıza?" gibi şeyler söylüyorlar ve anlatamıyorsun.

Ameliyat gününden bir gece önceye gidelim, neler anlatabilirsin?

O gece hiç uyumadım. Arkadaşımda kaldım o gece, sağ olsun çok destek oldular, sürekli moral depoladılar. Ameliyat gecesi uyuyamadım, sabaha karşı biraz uyudum. Çok heyecanlıydım yani. Ameliyattan çıktıktan sonraki duygu, acayip bir duygu, çok güzel… Düşünsene çok acı çekiyorsun; ama o acılar çok farklı, bu yıllardır istediğin bir şey. Yirmi yıldır beklemişsin o anı, yirmi sonra istediğim şeye kavuşuyorum. Çıkar çıkmaz göğüslerime baktım, sargıdaydı. Göremedim; ama sürekli saklamak zorunda olduğum bir şeydi o benim için. Sargı sarıyordum sürekli, nefes alamıyordum. Bende bir de kalp ritim bozukluğu var, kalbim çok sıkışıyor, bir de göğüslerimi sıkıştırıp sardığımda daha beter oluyordu. Sürekli sırtın ağrıyor zaten sarınca. Gece bile çıkartmıyordum.

İlk ameliyatım dört buçuk saat sürdü. Göğüs, rahim ve yumurtalık ameliyatı... İki gün hastanede yattım -ve bence hastanenin hatası var, erken taburcu ettiler beni- iki gün sonra çıktım hastaneden. Ne serum verdi doğru dü-

rüst ne bir şey, bir serum verdiler bir gün boyunca aç kaldım. Sadece ağrı kesiciler yapıldı yemek yasak su yasak, çıkacağım gün su içebilirsin dediler. Soruyorum, "Kadın doğumla konuştunuz mu?" diyorlar; onlar geliyor "Yemek verilsin mi plastiğe soralım" diyorlar; kaynadı arada yani, ilgi de yoktu fazla. Hastaneden çıktım, banliyö treni ile gidecektik eve, arkadaşım vardı yanımda. Merdivenleri çıktım, ondan sonra bayıldım. Düştüm yere, arkadaşım kaldırdı, görmüyorum etrafı. O halde gittim eve, baya zorlandım o gün. Doktor kollarını kaldırmayacaksın dedi, göğüs ameliyatında öyle oluyor. Kendine çok iyi bakman lazım! Bir de kabızlık durumu oldu eve gittiğimde. Tuvalet ihtiyacı da dikkat edilmesi gereken bir şey... Oturmam gerekiyordu evdeki tuvalette, o da biraz zorladı beni.

3. Tanıklık
KENAN

Nerede doğdun? Ailen kaç kişiden oluşuyor? Annen baban ne iş yapıyor? Yani kendini genel olarak tanıtır mısın?

Yirmi üç yaşındayım. Adana doğumluyum, Malatyalıyım. Ankara'da yaşıyorum. Annem babam üniversite mezunu; annem ev hanımı, babam polis memuru. Bir tane erkek kardeşim var; o şu an lise iki de okuyor. Dört kişilik çekirdek bir aileyiz. Ya ilk zaten anaokulunda başladı. Dilan diye bir kız vardı, sarışın bir kızdı. Hep onunla fotoğraflarım vardır. Bir de anaokul öğretmenim vardı, hep göğsünde uyumak isterdim. Küçük kızlar bana hep "Sünnet oldun mu sen?" diye sorarlardı, ben de "Evet, sünnet oldum"

diyordum, "Erkeğim" diyordum. Hayatımda birkaç dönemi hatırlamıyorum, üçüncü sınıfı mesela, hatırlamıyorum, sadece üçüncü sınıftaki bir öğretmenimi hatırlıyorum. Çıkışta evine kadar takip etmiştim, yan sınıfın öğretmeniydi. Onun arkasından ben de okula giderdim, platoniktim; ama ilk olarak ortaokulda fark ettim kendimi diyebilirim.

Nasıl tanımlıyordun peki kendini o dönemlerde?
Hani bir şeylerin farklı olduğunu hissediyordum, mesela soyunma odalarında herkes soyunurken ben soyunamadığım gibi bir de onlara bakıyordum. O şekilde oldu. "Neden böyleyim ben?" demeye başladım. Sonra 'bir erkek arkadaşım olsun' dedim; ama olmadı, yapamadım, içimden gelmedi. Lise döneminde dünyada tek olduğumu düşünüyordum. "Ben ne yapacağım, benden başka yok galiba. Ben böyle olmamalıyım, bunun altında başka bir sebep yatıyor" diye kendimi sorguladım. Hatta hazırlık döneminde Bilim Teknik dergilerine sardım sırf bu yüzden, bir şeyler okurum öğrenirim diye. Ondan sonra internete geçtim, ondan sonra patladı.

Ondan sonra nasıl tanımladın kendini, eşcinsel olarak mı?
İlk olarak eşcinsel dedim, bilinen bir tabir vardır "lezbiyen"; ama ben bu kelimeden pek hoşlanmadım için eşcinselim dedim. Daha sonradan - ki bunu öğreneli iki yıl oluyor -transseksüel erkek olduğumu kabul ettim. Sonuçta eşcinsellik benden kadın gibi olmamı istiyor, atıyorum ben kadınım, "sen de kadınsın, sen de yemek yap, sen de vücudunu aç, sen de etek giy, sen de kızsın sonuçta…" gibi tepkiler aldığım için hiçbir eşcinselle mutlu olamadım. Ben aileyi örnek aldım, anne baba gibi olmayı is-

tedim. O yüzden eşcinsellerle olamadım, hep heterolarla birlikte oldum. Şu anda da bir hetero[1] ile birlikteyim. İki kızı var; biri on üç, diğeri on bir yaşında.

Peki aile hayatı nasıldı? Farklı bir çocuksun sonuçta. Bunu ailen muhakkak önceden gözlemledi, ilişkileriniz nasıldı genel olarak?

Ben küçükken oyunlar oynardık. Annem derdi "Kızım biraz daha düzgün oyunlar oynayın". Hatta bir gün köyde… Teyzem var, oğlu vardı benden küçük, onunla oyun oynardık. O anne ben baba olurdum. İç çamaşırımın içine bir çubuk sokup yattığımı hatırlıyorum. Annem yorganı açtı "Bu ne!" diye bağırmıştı; ama hep farkındaydı. Mesela ben anneme ilk söylediğimde "Hep farkındaydım zaten; ama kabullenemedim, görmek istemedim" demişti. İlk söylediğimde de farkındalardı zaten. Bir yılbaşında bir kız arkadaş vardı. O akşam eğlence yapacaktık. O da beni biliyordu, birlikte olmak istediğim bir kızdı ve o gece onun yanında olmam gerekiyordu. Annem de "Hayır, bizimle olacaksın" dedi; ben de annemi aldım karşıma "Ben böyle böyleyim, benim gitmem lazım" dedim.

Böyle böyleyim dediğin yer neydi? Ne dedin tam olarak "Ben erkeğim" mi dedin?

"Ben eşcinselim" dedim, erkeğim diyemedim. Annem işe gidiyordu, ayakkabılarını giydi, sonra geri çıkardı, geri geldi. Mutfaktaydım. Hiç surat ifadesi yok. "O ne demek?" dedi. "Anne ben kendimi erkek gibi hissediyorum" dedim. "Hayır, (görüşmecinin pembe kimlik ismi) sus! Ben bunu

1 Ed. Notu: Heteroseksüel, karşıt cinsel.

duymadım ve işe gidiyorum" dedi. "Anne gidemezsin!" dedim. "Ben böyleyim, bunu kabul et artık. Görüyorsun, biliyorsun; ama kabul etmek istemiyorsun" dedim. Öyle konuştuk, işe gitti. Tabi akşam gidemedim yılbaşı için. Sürekli evden kaçışlarım vardı benim. İzmir'de sevgilim vardı benim, Denizli'de buluşmak için evden kaçıp gidiyordum. Denizli'de üç dört saat durup geri gelirdim; ama ailem bana hiç baskı uygulamadı. Ankara'ya da bu sebeple geldiğimi biliyorlardı; bunu öğreneli iki yıl oldu. Mesela ben babamdan bu kadar ilgi beklemezdim. Hiç soru sormadı. "Sadece bir ihtiyacın var mı, ters giden bir şey var mı, yapabileceğim bir şey var mı?" diye soruyordu. Baba sevgisi hep üstümdeydi. Şu anda da biliyor, ameliyat sürecimden de haberi var, her zaman söyledikleri şey şu: "Sen böyle mutsuzsan biz de böyle olmanı istemeyiz. Tamam, kızımızı kaybedeceğiz belki; ama bir oğlumuz olacak; ama sen mutlu olacaksan zamanla biz de senin mutluluğundan mutlu olabiliriz" diyorlar.

Çok iyiymiş, kardeşin peki?

Kardeşimin öğrenmesi çok kötü oldu. Benim bir sevgilim vardı, ben pek sevmiyordum. Biriyle birlikteyken ayrılıp onunla başlamıştım. Evimize de girip çıkıyordu, kardeşimi falan severdi. Bu bir gün tutmuş kardeşimi, ağlaya ağlaya "Ben ablana aşığım, birbirimizi seviyoruz, onun şimdi gittiği kişi ona zarar verecek" demiş. Bu şekilde öğrendi; ama ilk başlarda bizim baba tarafından akrabalar da biliyor beni, onların baskısından bana saldırmıştı. Bir keresinde "Sen niye böylesin? Sen düzelebilirsin" diye. Sonra annem kızmış ona, benden özür diledi tabi. "Senin hayatın, sen nasıl mutluysan biz de o şekilde mutlu oluruz" dedi.

Okul dönemine gelirsek, bir dönemini hatırlamadığını söyledin. Hatırladığın kısmıyla okulda en çok zorluk çektiğin şeyler? Başarılı bir öğrenci miydin mesela?
Bu döneme gelene kadar, yani kendimi keşfedene kadar gayet başarılıydım. Bu dönem, yani lise döneminde ben içine düştüğüm için her şeyimi bu konuya odakladım. Daha çok "Ben erkeğim. Üniversite okurken dört yıl kaybedeceğim; dört yıl yerine benim hem okuyup hem para kazanmam gerekiyor. Daha güçlü olmam gerek" diye bocalarken açık öğretime yazıldım. Üniversite okumak istemedim. Büyük şehirde okumak istedim ve yaşamak... Küçük yerlerde kendim olarak yaşayamayacaktım çünkü. Lise döneminde rahattım; herkes biliyordu çünkü beni.

Nerede okudun liseyi?
Bir kısmını Zonguldak'ta, bir kısmını Antalya'da okudum; ama lise bittikten sonra biraz da iş hayatında, çevre genişledikçe biraz daha sıkıntı başladı. Okul hayatında her ne kadar bilinsem de kimse bir şey diyemiyordu, ya da yanımda bu konu hakkında espri yapayım, gırgır geçeyim yoktu.

Öğretmenler peki?
Öğretmenlerin bir kısmı beni biliyordu, konuşmaya çalışıyorlardı: "Bak kızım ('kızım' diyorlardı birde bastıra bastıra), öyle değil böyle olmalı". Yani okul hayatımda, lise döneminde sıkıntı olarak etek sıkıntısı vardı. İlk başta etek giyiyorduk, sonra pantolona geçti okul, direk pantolona atladım. Etekle sonuçta kendimi yabancı hissediyordum. Futbol oynardım ben mesela hep. Büyüdükten sonra baktım futbol olmuyor. Bir şekilde vücudun gelişiyor diye basketbola yöneldim. Lise dönemim sıkıntılı olsa da

asıl sıkıntıyı ben iş hayatımda yaşadım. Okul bitti, hayata atıldım, orada sıkıntı yaşadım.

Lise bitti, açık öğretime yazıldın, liseden sonra direk Ankara'ya mı geldin?

Evet, aslında benim Ankara'da bir sevgilim vardı Antalya'dayken. Ben dedim ki "Buna sen git, ben zaten okulu kazanıp geleceğim Ankara'ya". Burada hukuk fakültesinde okuyacaktım, puanla kaçırdım. Böyle olunca biraz canım sıkıldı. Bizimkilere "Ben gezmeye gidiyorum" dedim. Arkadaşın ağabeyinin de düğünü var, haftalığına geldim; ama işe başladım. Eve gittim tekrar Antalya'ya. Eve gittiğim gün annem ve babamla konuştum. "Ben Ankara'da yaşamak istiyorum" dedim. "Üniversiteyi kazanamadım; orada çalışmaya başlayacağım, aynı zamanda açık öğretimde okuyacağım" dedim. Onlar da reddetti, "Hayır, gidemezsin. Burada iş bulalım, burada oku burada çalış" dediler; ama akşamında annem babama demişti "Burhan kapıyı kapatalım, bak kız gidecek, kaçacak Ankara'ya". Babam da "Giderse gider, bunun önüne geçemeyiz. Bugün gitmezse yarın gidecek" demiş. Sabahına zaten ben Ankara'ya döndüm.

Ne işi buldun peki?

Ya ben küçüklüğümden beri ciddi anlamda satış pazarlama konusunda çok yetenekliyimdir. Gazoz kapaklarını bile satardım. Burada da aynı şeyi yaptım, dergi sattım. Daha sonra bir gıda sektöründe çalıştım. Orada üç yıl kadar çalıştım. Şimdi farklı bir gıda sektöründe çalışıyorum.

Peki ameliyat süreçleri nasıl oldu, ne zaman karar verdin? Bununla ilgili nasıl bilgilendin? İnternetten mi veya başka kaynaklardan mı aldın bilgileri?

Ben ameliyat olmayı yine lise bir ve hazırlık döneminde istemiştim. O zamanlar yurt dışında oluyor diye biliyordum. Çok pahalı, gitmesi bir dert gelmesi bir dert, ailem ne der, okuyorum okul ne olacak…

Yani böyle bir ameliyat olduğunu biliyordun?
Biliyordum; ama imkansız geliyordu bana. Önce Antalya'ya götürdüler beni. Sürekli "psikolojik"… Hatta en son psikiyatrist "Bunu kabul edeceksiniz" dedi. Bana ameliyat olmak isteyip istemediğimi de sordu. Ben ailemin tepkisini ölçemediğim için "Şimdilik böyle bir şeye gerek duymuyorum" demiştim. Daha sonra beni karşılarına aldılar, "Ameliyat olmak istiyor musun? Bunu yapmak istiyorsan arkandayız toplumda ortalarda kalma. Senin başının her zaman dik olmasını istiyoruz. Bedenin kızken ruhunun erkek olmasıyla toplumla çelişme" dediler. Ben de "Tamam" dedim, mutlu oldum. Araştırmaya başladım, birkaç arkadaşa sordum, ameliyat için on beş, on altı milyar dediler. "Dört dairem vardı, sattım" dediler. Biz de memur maaşıyla geçiniyorduk. Maddi durumum belli, bir de kardeşim var. Vazgeçtim ameliyattan. Biraz daha bekleyeyim dedim, şans oyunlarına yöneldim. Daha sonra Pembe Hayat'la tanıştım. Burada başladı asıl maceram. Burası önümü açtı diyebilirim.

Nasıl önünü açtı? Sen zaten buraya geldiğinde dava açmıştın?
Açmıştım; ama o kadar pahalı bir ameliyat olmaması için vardır bir yolu, yapabiliriz, yüz elli milyar bir yerden çıkar… Bir umutla davayı açtım; ama buraya geldiğimde senden sürecin Hacettepe'de olduğunu öğrendim mesela. Zaten çevremde de hiç trans erkek yoktu, ilk seninle tanıştım.

Peki neler öğrendin bu süreçte?
Burada öğrendiğim şeyleri zaten hiç bilmiyordum. Ben sadece internetten resmini görmüştüm ameliyatın ve çok korkmuştum. Hatta bir eşcinsel arkadaş "Ya senin görüntün de gayet iyi, neden erkek olmak istiyorsun ki?" demişti. Ben annemi hatta derneğe getirecektim, buna pek hazırlıklı olmadığını söyledi. Pembe Hayat'ın web sitesini falan inceledik beraber.

Şu anda hangi aşamadasın?
Sana geldiğimde zaten başvuru yapmıştım; ama beni numuneye sevk etti. Bir günde rapor verdi bana, sonra bir ay bekledim. Raporumda "Ameliyatı psikolojik açıdan etkili olacaktır" diye bir yazı yazılmış. Hakim de bunu "Senin psikolojin bozulacak, sen intihar edebilirsin, seni ameliyat edemeyiz" diye yolladı. Zaten o gün çok karamsardım, yine buraya geldim, seninle konuştum, sonra tekrar dava açtık. Şimdi güzel gidiyor. Hacettepe'ye sevk edildim bu sefer.

Tekrar dava açtığında Hacettepe'ye sevk etti seni hakim?
Hemen sevk etmedi, ben söyledim. "Numune'ye gittim, olmadı. Hacettepe'ye yönlendirin beni" dedim; hakim de bilmiyormuş Hacettepe'de olduğunu; yanındaki kadın söyledi "Hacettepe de yapıyor" diye. O şekilde Hacettepe'ye yönlendirdi.

Hacettepe'ye gittin; orada nasıl karşıladılar seni? Nasıl bir ortam vardı?
Hacettepe'de psikiyatri bölümündeydim. Biraz tedirginlik

vardı; ama içeriye görüşmeye girdiğimde hiç kasılmadım, doktorlar bilinçliydi, en azından Numune gibi değildi.

Psikiyatri servisine gittin, orada anlattın her şeyini açık bir şekilde. Oradan sonra nereye gittin?
Evet, her şeyi anlattım. Psikiyatriden sonra gün attılar; ama ondan sonra endokrinoloji, plastik cerrahi den falan randevu almam gerektiğini söylediler.

Orada hangi doktorlarla tanıştın?
Oğuzhan Bey vardı. Aslında İrem Hanım'a gidecekmişim; ama o olmadığı için daha önce Yunus Bey almıştı beni. Yunus Bey'in de pek bilgisi yokmuş sanırım, polikliniğe yönlendirecekti beni. O gün sonra Oğuzhan Bey biraz bağırdı çağırdı, "Ne polikliniğini" falan dedi. Oğuzhan Bey'le görüştüm, tatile çıkacağı için Koray Bey'in görmesini istemiş.

Doktorun seni bilgilendirdi mi?
Doğrudan "Ne zaman fark ettin kendini?" diye sordu. "Nerede çalışıyorsun? Kaç yaşındasın? Nerede doğdun? İlk cinsel ilişkini ne zaman yaşadın? Ne zamandır ameliyat olmak istiyorsun?" diye sordu.

Peki rahatsız etti mi bu sorular seni.
Hayır, etmedi. Sonuçta bir uzmanın karşısındaydım ve ameliyat olmam için önemli bir yoldan geçiyordum.

Peki ilişkin nasıl şu anda? Ben bu konuda çok fazla soru soramam. Farklı bir yere girer çünkü. Sen bahsetmek istediğin şeylerden bahset.

Sevgilim hetero. Biraz tedirginim; ama hetero olduğu için değil, iki tane çocuğu olduğu için tedirginim. Ameliyat olmak istediğimi o da biliyordu. Daha önce iş arkadaşımdı. Ailesi biraz daha tutucu diye düşünüyorum. Sonuçta ameliyat olup onunla evlenmeyi istiyorum; ama ailesinden alacağım tepkiden falan çekiniyordum. Çocukları zaten biliyormuş beni, sormuşlar, o da anlatmış böyle böyle... Onlar da sert bir tepki vermemiş olabilir. Zaten çok sever çocuklar beni. Ağabeyi sormuş "Böyle böyle mi?" diye, o da "Evet" demiş. Ailesi de beni biliyor; hatta ailesi kızlarıyla aynı yatağı paylaştığımı da biliyorlar; ama bir şey demiyorlar. Çocuklar da ameliyatı bekliyorlar. Aslında korkuyorum psikolojik açıdan bir yara açtık mı onlarda diye. Onları da bir psikologa götürmeyi düşünüyorum. Mutluyum, bir aile ortamı yaşıyorum. Çocuklar sayesinde biraz da… Daha önce de ilişkilerim oldu; ama hiç bu kadar mutlu olmadım.

Çocukların sorumluluğunu beraber mi alıyorsunuz, ekonomik ve sosyal olarak?
Evet, tabi ki. Kendisi de çalışıyor zaten; ama çalışmasa bile kendi çocuklarım gibiler. Çocuklar bir şey istedikleri zaman "Annesi çocukların şunu istiyor" demiyorum; "Çocuklar bunu istiyor, ne yapalım?", "Çocuklar bu hafta dışarı çıkmadı, nereye gidelim?"… Birlikte oturup konuşuyoruz, okul toplantılarına beraber gidiyoruz.

Sana nasıl hitap ediyorlar peki?
Aslında biraz çekiniyorlar; ama annelerine soruyorlar "Biz ne zaman baba diyeceğiz? (görüşmecinin pembe kimlikteki ismi)'nden çok iyi bir baba olur." Annesi benim ameli-

yatım konusunda onlara danışmış. "Böyle bir şey olsa sizin için nasıl olur?" diye sorduğunda, çocuklar, "Biz onu zaten kendisi olduğu için seviyoruz. Kız ya da erkek olarak sevmedik; ama onunla evlenmeni isteriz" demişler. Şu anda bir aile ortamı yaşıyoruz. Akşam eve gittiğimde sofra hazırdır. Yemeğimizi yeriz, çayımızı içeriz, gayet standart bir aile ortamı yaşıyoruz.

"Baba" demeleri senin için bir şey değiştirecek mi, ya da bunu istiyor musun?
Değiştirmeyecek. Şu durumda istemiyorum, önemli değil o kadar. İlerde de demeyebilirler. Sen o aile ortamını zaten yaşıyorum.

Anladım, peki bu LGBT örgütlere nasıl bakıyorsun? Örgütlenmeye nasıl bakıyorsun? Bizler ve dernekler hakkında olumlu veya olumsuz haberlerle karşılaştığında nasıl değerlendiriyorsun?
Buraya gelmeden önce ben hiç başka bir derneğe gitmedim, Kaos GL'yi falan da duydum; ama gitmedim. İnternetten okuyordum genellikle, genellikle mahkeme önünde, ya da meclisin önünde haklarımızı savunurken... O şekilde haberleri ve etkinlikleri görüyordum; ama bu ortamda olmak biraz daha farklı. Birçok şeyi ben görememişim, göz ardı etmişim bizlerle ilgili. Ben burada onu görüyorum. Transseksüelliğe biraz daha farklı bakıyorum artık. Aslında buraya geldiğimde çok şeyden yoksun olduğumun farkına vardım.

Şu anda sadece Pembe Hayat'la mı bağlantı kuruyorsun, başka derneklere de gittin mi?
Yok, hayır. Başka derneklere gitmedim hiç.

Burada kendini huzurlu hissediyor musun?
Evet, sanki uzun yıllardan beri gelip gidiyormuşum, hep buradaymışım gibi hissediyorum. Kimseyle yabancılık çekmiyorum. Burada sanki uzun yıllardır arkadaşmışız gibi…

Peki son olarak, erkeklik nedir senin için? Erkekliğe ve toplumsal erkekliğe nasıl bakıyorsun? Ya da bir erkek nasıl olmalı sence?
Bir erkek, bir kere biraz yakışıklı olmalı, çapkın olmalı, sorumluluk sahibi olmalı. Çocukları varsa ona örnek olacak, ağır olması lazım. Baba karakterini, sağlam baba karakterini yaşatması lazım diye düşünüyorum.

Peki, sosyal hayatta kadın-erkek?
Ya sosyal hayatta kadın-erkek ayrımı var mıdır diye sorsan vardır derim. Kadın bir yere kadar elini uzatabilir; ama bir yerden sonra eşitiz. Sen gidiyorsun, ben de gideceğim; sen yapacaksın, ben de yapacağım, ya da bende yapabilirim, biz eşitiz… Böyle bir şeyin olduğunu pek düşünmüyorum; bana gerçekçi gelmiyor.

Peki çocuklardan biri erkek olsaydı, farklı olacak mıydı?
Biraz daha sıkıntılı olurdu. Kız çocukları daha cana yakın, daha sağduyulu, kız çocukları daha tatlı gelmiştir bana hep.

Senin bir erkek çocuğun olsaydı ona kız çocuğuna davranacağından farklı mı davranırdın?
Kız çocuğunu daha çok şımartırdım; ama erkek çocuğuma "koçum, yiğidim" falan derdim. Belki yanlış; ama benim içimdeki bir heves bu.

Çocuklarından biri eşcinsel veya transseksüel olsaydı nasıl davranırdın?

Ya ben diyorum kendime "Ben böyleyim; ama Allah kimseye vermesin". Çünkü yaşadıklarımız kolay değil, kendimizle ve toplumla çelişiyoruz. Ameliyat dönemleri vesaire… Sürekli yıpranıyoruz. Bunun için istemezdim; ama böyle bir durum olursa sonuna kadar da arkasında olurdum; ama trans olduğum için değil. Canımdan bir parçaysa onun kendini nasıl mutlu hissedecekse öyle olmasını isterim. Sadece korumaya çalışıyorum.

Peki trans erkek olmakla biyolojik olarak erkek olmak arasında nasıl bir fark var? Zor mu trans erkek olmak, en çok neyi zor?

En çok zoru olan, bir kadınla birliktesin ve bir şey oluyor, senin adım atman gerekiyor. "Lan" diyorsun "Ses tonum çıkacak, bedenim kendini ele veriyor". "Hadi gidelim" diyorsun, uzaklaşıyorsun, kendini çekiyorsun. Mesela akşam içmeye gidiyorsun, biri "hayt huyt" yapıyor oradan, arabadan kafanı çıkarıp seslenemiyorsun; çünkü o zaman olay değişiyor.

Çocukluğundan beri trans erkek olman neleri engelledi sende? Trans erkek olmasaydın nerede olurdun şuanda?

Biyolojik bir erkek olsaydım öncelikle ailemden ayrılmazdım. İçimdeki en büyük yara bu; çünkü trans olduğum için onlardan ayrılmak zorunda kaldım. Ailemi ciddi anlamda çok seviyorum. Belki üniversiteyi tekrar tekrar denerdim. Turizm veya yine işletme okurdum. Tek üzüntüm ailemden ayrı kalmazdım.

Transseksüellerle ilgili, biliyorsun ameliyat döneminde mahkemeye başvuruyoruz, ondan sonra hastane, sonra tekrar mahkemeye gidiyoruz, tıbbi bir sürü işlemden sonra kimlik alıyoruz. Herkesin çok kolay bir şekilde sahip olduğu şeylere biz çok zor ulaşıyoruz, psikolojik çöküntüye giriyoruz. Bu süreçlerle ilgili sosyal hayatta diğer insanların yaşamadığı çok şeyi yaşıyoruz. Kafanı arabadan uzatmadan önce iki kere düşünmek gibi, ya da hoşlandığın kişiyle konuşmayı düşünürken bu sözleri seçmek gibi, ya da denize gitmemek gibi… Bunun gibi şeyler. Ben mesela bir sporcu olurdum trans olmasaydım; ama olamadım çünkü cinsiyet ayrımının çok yoğun olduğu bir dal. Bu süreçlerle ilgili, tıp, hukuk... Nelerin ne şekilde değişmesi gerekiyor sence?

Öncelikle mahkemedeki hakimlerin daha bilinçli olması gerekiyor. Eğitilmeleri gerekiyor. Karşına geçip sen böyle bir ameliyat istediğini söylediğinde "Hadi canım, böyle bir şey mi varmış? Yok artık. Sen kızsın, olmaz öyle şey" demek yerine senin işlerini daha da kolaylaştırması gerekiyor. Hastane dönemine geldiğinde eğer ki düzelebiliyorsan, ameliyat olmadan kendin gibi olabiliyorsan, o şekilde olabilmen için yardım ederler. Biraz daha hızlandırılmalı bu süreçler. Zaten çok uzun bir süreçten geliyoruz, çok zor kararlar alıyoruz. Bir de bu dönem içinde insanları zorlamaları bizi çok yıpratıyor. Süreçlerin daha kısalması gerek.

Benim önerim de şu, kimliklerdeki renklerin olmaması. Bu transların hayatını kolaylaştıracak bir şey. Ehliyet gibi olsa kimlikler daha basit olurdu her şey. Mesela eskiden ben de şu korku çok vardı; ama örgütlendikten sonra artık yendim bunu. Mesela bir bara gidiyor-

sun, kimlik kontrolü yapacaklar, ben o sırada deşifre olacağım, herkes öğrenecek. Belki kimlik rengi olmasa bu tür alanlarda daha kolay sosyalleşebiliriz.
Haklısın, o kısmını pek düşünmemiştim.

Şu anda mahkeme kararını aldın. Hastane aşamasındasın. Önünde bir süreç var. Ameliyat olacaksın. Şimdiye kadar hiçbir operasyon geçirmedin. Peki, gerçekten bu ameliyatı olmayı istiyor musun, bir penisinin olmasını?
Evet, istiyorum. Yani penisim olsun gibi bir şey değil; ama erkek olmak istiyorum. Biyolojik erkeklerin bedeninde ne varsa bende de olsun istiyorum.

Ameliyatını oldun, kimliğini aldın, ondan sonrası için ne düşünüyorsun? Yani beş yıl sonraki hayatını nasıl planlıyorsun?
Öncelikle aile kurmak istiyorum, belki annem, babam ve kendi ailemle yaşamak... Şu anda ne yapıyorsam aynısını yapacağım. Yine çalışacağım. Standart aileler gibi ev alalım, bu yıl tatile nereye gidelim, o şekilde olacak. Ben erkek oldum, dünya bana hoş diye bir şey yok.

Şu anki hayatından pek bir şey değişmeyecek yani?
Evet, biraz daha rahat olacağım. Tam bir aile olacağız. Şu süreçte bunu diyemiyorum. Aileyiz; ama bu ameliyatı olduktan sonra daha rahat olacağız.

Mutlu musun şu anda?
Özel hayatımda mutluyum; ama akşam kafamı yastığa koyduğumda "Ne zaman artık bitecek bu, ne zaman ola-

cağım?" diye düşünüyorum. Hep özlemini kurduğum bir hayat var, ona kavuşmak istiyorum. Bu yaşıma kadar (görüşmecinin pembe kimlikteki ismi) bundan sonra inşallah Kenan olacak; ama (görüşmecinin pembe kimlikteki ismi) kısmı silik olacak hep.

Peki söylemek istediğin başka bir şey var mı? Bu kitapta yer almasını istediğin?

Şunu diyebilirim. Ben ailemden çok korkardım. "Annem hasta, babamın kalbi var, söylersem ya kalp krizi geçirirse?" diye çok düşündüm. Çok sıktım kendimi; ama hiç bir zaman beklendiği gibi olmuyor. Yani söylemeyecek olsam ben söyleyemezdim; çünkü bu konuda bu kadar destek göreceğimi hiç tahmin etmiyordum. Ailelere daha ılıman olup dertleşmelerini önerirdim. Daha erken söyleyip birlikte bir şeyler yapmak isterdim.

4. Tanıklık
BURAK

Kısaca kendini tanıtır mısın?
29 yaşındayım, işsizim, açık öğretimde okuyorum, bir annem var. Kendimi nasıl tanımlayabilirim? Vasıfsız görünüp ama içinde çok şey yapabilen bir adamım ukalalık yapıyorum.

Cinsiyet kimliğinle ilgili çocukluğuna dair neler anlatabilirsin?
İlk benim kafamda, komşunun kızı evleniyordu, ben o zaman 7 yaşında falandım. Ben meğer seviyormuşum onu, evlendiğinde kahroldum, ilk aşk acımı yaşadım. Onun dışında ben hiç farklı davranmadım çocukken de. Panto-

lonum, giyimim hepsiyle bir erkek olarak yaşadım. Tabi okul süreci hariç. En resmi ve zor olan okul hayatıydı. Eğitimim Ankara'daydı hep. İlkokul sorunluydu. Okula yazıldım, kız önlüğü giydirdiler, yerimden kalkmadım yıllarca. Yerimden kalkmadan yaşamaya çalıştım. Gizli saklı okuldan eve gitmeye çalışıyordum. Halen rüyalarımda bile o kıyafetlerle okula gidip geldiğimi görürüm. Ama mecbursun yaşamaya sonuçta.

Açılma sürecin nasıl oldu?

Ben biyolojik ailemden 7 yaşındayken ayrıldım ve annemle yaşamaya başladım. 4-5 yaşında gidip gelmelerim oldu, sonra tam olarak annemle yaşamaya başladım. Annem en başından beri biliyordu. Cinsel kimliğim konusunda ailemle uyum sorunu yaşamadım. İlkokula başladığın zaman, o önlüğü giydiğin gün aslında karşılaşıyorsun cinsiyet ile. Resmi cinsiyetini orada öğreniyorsun. Okula başladığımda dank etti kafama betona çarpmış gibi oldum, "bir erkek nasıl bu önlüğü giyer" dedim. 23 Nisan'da mesela hiç unutmam, bir elbise alındı bana, "bunu giyeceksin" dediler. 'Diğer erkekler giymiyor ben neden giyeceğim bu kıyafeti' diye düşündüm. Resmen tokat gibiydi o önlüğü giymem ve o resmi cinsiyetle karşılaşmam. Ortaokul daha da zordu. Ergenlik döneminde -sana bir forma giydiriyorlar- sırf bu yüzden derslerim kötüleşti. Yine ilkokulda idare edebilsem de bir şekilde ortaokulda ergenliğin de sıkıntısıyla sürekli bu konuda düşünmekten, kaygılanmaktan derslerle ilgilenemez hale geldim. Ortaokul bir ve ikinci sınıf çok kötüydü, o şoku ancak orta üçte atlatabildim, o dönemde biraz asıldım derslere. Yavaş yavaş artık hayatta kalma stratejilerini öğrenmeye başladım sanırım.

Arkadaşlarınla ilişkilerin nasıldı?
Mahalle arkadaşım yoktu pek, bu da aslında kimliğimle ilgili bir durumdu, bu yalnızlaşmamın sebebi de kimliğimdi. Okulda ister istemez kaynaşıyorsun bir şekilde. Yani mecburen ilişki kuruyorsun bir şekilde. Ama o kıyafetle okul formasıyla seni gören mahalle arkadaşlarının arasında var olmak çok zor olduğu için mahalle arkadaşlığım olmadı pek, çok çekingendim.

Peki okuldaki arkadaşlarının tepkisi nasıldı?
Aslında ben anlatmasam da, sözsüz bir şekilde herkes bir şeylerin farklı olduğunu biliyordu. Lise bittikten sonra o geçmiş yıllardan tanıdığım insanlarla karşılaşıyorum, sürecime hiç şaşırmıyorlar. İlk gördüğünde şok geçirenler de oluyor ama genelde zaten beklenilen bir şey ya da tahmin ettikleri bir şey olduğunu fark edebiliyorum.

Peki nasıl ifade ediyorsun kendini?
"Ben erkeğim bu bedende ne işim var" diye düşünüyordum. Biraz daha büyüğümde lezbiyenlik, eşcinsellik bu kavramları öğrendiğimde de kesinlikle eşcinsel olmadığımı biliyordum, hiçbir zaman lezbiyen olarak tanımlamadım kendimi. Aslında ben çok geç ameliyat sürecine girdim, daha da erken yapabilirdim ama şöyle bir şey oldu, bir yere gidip kimliğimi göstermek ve orda gördüğüm muamele yüzünden uzun süre çekingenliğimi, korkaklığımı atamadım üstümden. Bir yerlerde zorunlu olarak kimliğimi çıkartmak çok zor geliyordu bana. Bu yüzden hastane süreçlerine de çok geç başladım, sırf o kimliği çıkartmak istemediğim için. Sağlık sorunlarım da çok oluyordu mesela ama hep utanıyordum kimliğimi çıkartmaya. Anlat-

mak istemediğim bu durumu bilmesini istemediğim insanlara mecburen anlatmak zorunda kalmak çok strese sokuyordu beni. Tüm bunların sıkıntısı yüzünden mahkeme sürecine de çok geç başladım.

Ameliyat olabileceğini nasıl öğrendin peki o öğrenme süreci bir kişi aracılığıyla mı oldu?

İnternetten öğrendim, yıllarca araştırdım, 20 yaşımdan falan ameliyat süreçlerini öğrendim, ama bir kişiyle bile tanışamadım benim gibi olan, çok aradım ama bulamadım. Karşıma kimse çıkmadı. Ne zaman tüm sürecim tamamlandı ondan sonra bir sürü trans erkekle tanıştım. Bizimki tamamen el yordamıyla oldu. O zaman internet daha sınırlıydı, daha az bilgi vardı. Kanunlara falan baktık, bu konuda ne diyor diye, psikiyatri sürecinin gerektiğini öğrendim. Psikiyatriye başlayalım bakalım sonraki aşama nasıl gelişecek diye düşündük ve psikiyatriye başladık. Gazi Üniversitesi'ne gittim. Hatta iyi bir doktor nasıl bulurum diye baya bir araştırdım. Hacettepe doluydu, Gazi'ye baktık annemle, bu doktora gidelim dedik ve o şekilde başladık. Doktor da ilk defa bu durumla karşılaşıyordu. Anlattım dinledi ve ilk 2-3 ayda zaten doktor kararını verdi. "Benim için onay tamam" dedi. Orada kuruldaki diğer doktorlar da aynı şeyi söyledi. Gazi Üniversitesi'nde başladı yani sürecim kısaca, önce kan tahlilleri, genetik testi yapıldı, sonra endokrine gittim. Orda biraz oyaladı doktor beni, sonra psikiyatri… Kurula girmeden, bu süreç tamamlanmadan da davayı açtım. Mahkeme tabi hastaneden kurul kararı istiyor. Gazi'den raporumu şu şekilde aldım, psikiyatri "psikolojik açıdan cinsiyet değiştirmesi zorunludur" yazıyordu. Sonra adli tıp kurumu toplanıyor,

sana bir kağıt veriyorlar, bu servisleri dolaş gel diyorlar. Tüm servislere gittim, psikiyatriden de raporu aldım ama endokrinde takıldım. Endokrin kurulunda kurul başkanı bana "Ayakta işeyebiliyor musun" diye sordu. "Hayır, ayakta işemiyorum, denedim ama olmadı" dedim. Doktor bu cevabıma inanılmaz şekilde sinirlendi ve olumsuz rapor verdi, "Ameliyata uygun değildir" dedi. Adli tıp kurumu başkanı da "Ne ben ona sordum ne de mahkeme ona sordu" dedi. Uygun ya da değildir kararı veremez zaten. Adli tıp kurumu "Ne yapalım" dedi, "Hocam psikiyatri kararını da içerecek şekilde raporumu yazın" dedim. Oradan aldığım raporla gittim mahkemeye. Hakime verdim raporu ve inisiyatifi kullandı hakim, olumlu çıktı karar. 2006 yılında aldım raporumu. Hakim çok olumlu yaklaştı. Hatta o dönemde raporumu aldıktan sonra üniversite sınavına girecektim. Ama ismimi değiştirmemiştim. Sınava bir kaç gün kaldı, isim davası açmıştım ve aynı hakimdi ama dava henüz sonuçlanmamıştı. Gittim adliyeye, koridorda bekliyorum ne yapacağım ben diye. Hakim beni gördü, "Ne işin var burada" dedi. Durum böyle dedim sınava gireceğim, beni aldı kaleme götürdü, çocuğun işini halledin dedi. Bir günde benim isim davamla ilgili yazı çıktı ve sınava o şekilde girdim.

Göğüs ameliyatını ne zaman oldun?

Psikiyatri sürecine başladığımda oldum göğüs ameliyatını. Aslında doktorum çok önermiyordu, çok acele davranma diyordu, biraz bekle diyordu ama tabi ben beklemedim. Mustafa Şengezer'in adını duydum, araştırdım. O yaptı ameliyatımı, özelde oldum yani. Kredi çekti annem, o şekilde oldum. 5 bin lira gibi bir para harcadım o dönemde.

Peki ne hissettin ameliyattan çıktığında?
Beklentimi karşıladı ameliyat. İz konusunda sıkıntı oldu tabi, şu an denize girerken sıkıntı yaşıyorum. Ama onun dışında beklentimi karşıladı diyebilirim. Düşünsene sürekli sararak geziyorsun müthiş bir acı yaşıyorsun, sıcakta kaşıntı oluyor, yara olmaya başlıyor, tişört giyemiyorsun ve özgürlüğün kısıtlanıyor. Sanki bir yerde zincire vurulmuş gibisin, alanın sınırlanıyor. O yüzden ameliyattan sonra gayet iyi, rahat hissettim kendimi.

Peki süreç nasıl devam etti bundan sonra?
Ben mahkemeye cinsiyet tashihi adına dava açtım ve göğüs dışında hiç bir ameliyat olmadan bana hakimin inisiyatifi ile kimliğimi verdiler. Kimliğimi aldığımda havalara uçmadım, öyle bir sevinç yaşamadım. Bu zaten benim almam gereken bir kimlikti, benim olan bir şeyi almıştım. Ama günlük hayatta kimliğimi göstermediğim alanlarda, nefes almaya başladığımda yaşadım o rahatlamayı. Resmi yerlerde yeni kimliğimi çıkartabilmek ya da polis çevirmesi olursa ne yaparım diye düşünmemek rahatlattı beni. Ama onun dışında kimliği aldığım gün bir şey hissetmedim. Bir şey geldi aklıma onu anlatayım; bir gün acayip başım sıkıştı, mavi kimliğe ihtiyacım var, başım dertte yani, e ne yapacağım? Birinin mavi kimliğiyle çıktı almam lazım ama kimse yapmıyor. Annem gitti yazıcı aldı, bir kerelik kullanmak için. Annem benim hayatımda çok kıymetli, o günü hiç unutmam. Annem can benim için. Bir arkadaşımda bir gece uğraştı, çıktı aldık falan yani. Ama var ya göğüs ameliyatından sonra göğüs kafesime rüzgarın değdiğini hissetmek bambaşkaydı, tişörtün üzerinden kalp atışımı görmek benim için hala heye-

can verici, müthiş bir duyguydu. Bu arada mavi kimlikten sonra askerlik sürecim başladı. İyi şeyler hemen gelmez kötü şeyler hemen gelir. Panikledim, biyolojik erkek de olsam askere gitmek istemiyorum. Korktum tabi ki. Annem dalga geçiyor küçük askerim diye. Askerlik şubesine gittim, baya sıkıntılı geçti. Şimdi kendini anlatacaksın, durumunu anlatacaksın. Sırada bekliyorsun, soyunuyorsun. Benim en çok sıkıntı duyduğum yer orasıydı. Muayeneye gidiyorsun, doktor sevk ediyor. Anlatıyorum durumumu izah etmeye çalışıyorum, "Senin adın farklıydı da yanlış mı geldin" diyor, o kadar geç anladı ki. Sonra beni hakem hastaneye sevk etti, psikiyatriye. Psikiyatri ile görüştüm iyi biriydi ama genel muayeneden de geçmem gerekiyor. En kötüsü de alttan muayene etmeleri. Orada hemşirelerin gülüşleri, bakışları çok kötüydü. Ultrasondaki kadının kulağına fısıldadım deşifre etmesin diye. Kurul toplandı yine orada, bir sürü rütbeli asker bağıra bağıra okuyorlar sonuçta. "Burak, psikoseksüel bozukluk" aynen bu şekilde bağırıyorlar, herkes duyuyor. Yan yana bekliyoruz, ne oldu diye soruyor yanımdaki, akciğer rahatsızlığı diyorum, sonra bağıra bağıra okundu dediğim gibi.

Diğer ameliyatlarında ne aşamadasın peki?
Yumurtalık ameliyatımı 2011 yani bu sene Şubat ayında Hacettepe'de oldum, ücret ödemedim, gayet rahat geçti, çok da iyi oldu. Bunun dışında benim Çağ Hastanesi'yle bir sıkıntım oldu. Yumurtalık ameliyatı için önce oraya gittim. Çağ Hastanesi "Bu ameliyatı yaparız ama SSK ödemez bunu" dedi. Nasıl dedim, sonuçta benim mavi kimliğim var ve bu ameliyatı olmam gerekiyor, SGK ile görüşün dediler. Gittim görüştüm, raporun gönderildikten

sonra, ödenir tabii ki dediler. Gelip hastaneye tekrar söyledim, hayır devlet ödüyor dedim, bu sefer biz kurul toplantısı yapalım kendi aramızda dediler. Kurul toplandı, bu ameliyatı yapamayacağız dediler. Neden dedim. Bir yandan çalışıyorum, işten izin aldım, bir yandan annem tekrar kredi çekmeye uğraşıyor, o kadar heveslendim yapamayız ameliyatı dediler. Gerekçe olarak da psikolojik olarak incelenmen gerekiyor dediler, bana psikoseksüel bozukluk teşhisi koymuşlar kendi aralarında. Ve benim aynı zamanda yumurtalığımda kist var yani ameliyat olmam sağlığım açısından da gerekli. Ve bana kalkıp kimliğim olmasına rağmen, mahkeme kararım olmasına rağmen tekrar psikolojik bir süreçten geçmem gerektiğini söylüyorlar. "Bana hakaret mi ediyorsunuz" dedim, "Nerden çıkarttınız benim psikoseksüel bozukluğum olduğunu, hiçbir psikolog bile görüşmedi benimle"… Önlerindeki kağıtlara bakıp bana teşhis koymuşlar. Sonra ameliyatımı dediğim gibi Hacettepe'de oldum. Ve Çağ Hastanesi'ne dava açıyorum şu anda. Hasta haklarının ihlal edilmesi nedeniyle.

Görüşmenin başından beri hep "biz" diye konuşuyorsun o "biz" in içinde kast ettiğin kişinin annen olduğunu sanıyorum, birlikte yaşadığınız süreçle ilgili bir şeyler söylemek ister misin?

Benim için annem her şey demek en yakın arkadaşım, dostum. Bu süreçte her anımda yeri geldiğinde ben bıkkınlık yaşadım, bunalımlar yaşadım. Tökezlediğim anlarda hep annem kaldırmıştır beni. Annemle bir açılma konuşması gibi bir şey yaşamadık hiç. Annem başından beri bu süreci içsel bir şekilde yaşadı. Annem de iş hayatında sosyal baskı yaşadı, aslında baskı da demeyelim, benim hakkım-

da kendisine soru soranlar olmuş ve annem de gerekli yanıtı vermiş. Annem bunları bana pek anlatmaz, sanıyorum yine beni korumak için, üzülmemem için anlatmaz pek.

Peki son olarak eklemek istediğin bir şey var mı?
Benim deneyimimde en büyük sıkıntı, biyolojik değişiklikti. Bedeninin değişmesi, çocukluktan itibaren, göğüslerini hissetmek, bakıyorsun göğüslerin büyümeye başlıyor, bu hayatımdaki bir kamburdu. Sürecime daha önce başlayabilirdim ama dışarı çıkmaktan korktum. Bedenimde canımı acıtan bir sargı vardı. En büyük korkum bir gözün bana bakması… O gözlerle karşılaşmak, o bakışlarla karşılaşmak çok zordu; "Acaba anlaşılıyor mu?" Şimdi o korkularla yaşamıyorum. O bakışlara rastlamıyorum. Bir diğeri de kimliğini resmi yerlerde göstermek. Hastanede istemediğin bir isimle çağrılmak, cinsiyet hanesinin işaretlenmesi.

Son olarak LGBT örgütleriyle ilgili ne düşünüyorsun? Bir de trans kimlikler için yasal süreçlerde ya da toplumsal hayatta neyin değişmesi gerekiyor?
Yasalarda şu olmalı, bu bir doğum anomalisi (aykırılığı), bu bir durum, kimsenin seçimi değil, ben bir cinsiyeti seçmedim, sadece böyleydi. Ben sadece hissettiğimi talep ediyorum. Örgütlenme konusunda da, LGBT hareket içinde de insanların savundukları düşüncelerle yaptıkları arasında bir tutarsızlık görüyorum. Ötekileştirmeye karşıyken, çok kolay yargılayabiliyor insanlar. LGBT hareket içinde örgütlü olmak istemiyorum. Sabit fikirli değilim, ilerde belki olabilir; ama şu an için netim. Ben LGBT hareket içindeki insanların konuştuklarıyla yazdıklarıyla, yaşadıklarının çok farklı olduğunu düşünüyorum.

5. Tanıklık
MEHMET

Rahatsız olduğun, yanıtlamak istemediğin bir soru sorduğumda "yanıtlamak istemiyorum" diyebilirsin, rahat ol yani. Şöyle başlayalım: kaç yaşındasın, nerede okudun, nerelisin..? Kısaca kendini tanımlar mısın?
27 yaşındayım. 5 kardeşiz, en küçükleri benim. Benden büyük 2 kız, 2 erkek kardeşim var. Annem, babam hayattalar. Annem ev hanımı, babamın mesleğini söylemek istemiyorum.

Tabii ki! Ailenle mi yaşıyorsun şu anda?
Evet ailemle yaşıyorum.

Tamam bana kısaca kendini nasıl keşfettiğini anlatır mısın? Farklı olduğunu ne zaman fark ettin? Kendini nasıl tanımlıyorsun ve çocukluğunla ilgili biraz bilgi verebilir misin?

Çocukluğumda ilk hatırladığım, yürümeye başladığım zaman. Yani yeni yürümeye başladığım zamanı hatırlıyorum. O zamanlar en küçük olduğum için ailede, ağabeyimler ablamlar hep benimle uğraşırlardı, çabuk yorulayım da onlar sohbetine, oyunlarına devam etsinler diye, koştururlar, yüksekten atlatırlardı beni, biraz da gaza getirirlerdi. Ama ismimi söyledikleri zaman çok zoruma giderdi. benim ismim, anneannemin, aynı zamanda babaannemin de ismi; 'onlar kadın, ben onlarla birlikte…' diye, o isimle bana seslendikleri zaman çok zoruma gidiyordu. Bana seslendiklerinde dönüp bakmıyordum, önce sinirleniyordum "bana öyle demeyin, Erkan deyin" diyordum, o ismi de nerden uydurdum bilmiyorum, ondan sonra kızmaya başladılar. Yine de bana öyle seslendiklerinde umursamıyordum, hiç yokmuş gibi, hiç seslenmemişler gibi davranıyordum. O zamandan beri zoruma gidiyor ismimi duymak.

Peki ne zaman dile getirmeye başladın aileye, yani açılma sürecin nasıl oldu?

Muhafazakar bir ailede yetiştim, annem özellikle çok baskın bir karakterde, zaten trans çocukların ailelerinde anneler baskın babalar daha pasif oluyormuş[1], bir psikolog söy-

1 Ed. Notu: Bir sosyal psikoloji teorisinde; dominant bir anne ile resesif bir babanın, dişi biyolojiyle doğmuş olan çocuğunun, anneye karşıt kimlik geliştirerek diğer figür olan babaya (veya dominant, baskıcı bir baba ve yumuşak huylu bir annenin, eril biyolojiyle doğmuş olan çocuğunun, babaya karşıt kimlik geliştirerek diğer figür olan anneye) öykünebileceği ve bunun transseksüelliğin kaynağı olabileceği iddia edilmiştir. Görüşmeci, psikologun aktardığı bu teoriye gönderme yapıyor olsa gerek.

lemişti, haklılığına da kanaat getirdim. Annem hep diğer kardeşlerimin evlenmesini, onların mürüvvetini görmeyi isterdi, hep o tarz muhabbetler olurdu. Ben liseyi bitirdikten sonra, ben de okulun çok parlak öğrencilerden hiç olmadığımdan -karnesinde en çok zayıf olan karne bendeydi-… Lise bittikten sonra annem baskı yapmaya başladı, "ben ölmeden sen de evlen" diye. Ben hep diyordum, evlenemem, diye; bir şekilde çaktırmaya çalışıyordum.

Anlamadılar mı hiç, o zamana kadar hiç mi farkında değillerdi?

Ya erkek gibi büyüyorsun, hani, farkındalar, sürekli kısa saçım, pantolon giymek istiyorum, istemedikleri şeyleri yapıyorum. Bunu karakterim olarak görüyorlardı. Ben kadınların içinde bulunmaktan hiç hoşlanmam, hatta bu yüzden dayak da yedim, çok uzak bir tarihte de olmadı bu. Düğünler olsun, kadın toplantıları olsun; dayak yiyerek gittiğimde daha fazla kavga çıkmasın diye gidiyordum, gittiğimde de bir köşede somurtarak otururdum. Ben "evlenmeyeceğim" dedim, annem de daha çok baskı yapmaya başladı, aylarca sürdü. Sonra ben üniversite sınavlarına hazırlanmaya karar verdim, çok çalıştım. O kadar sıkışmışım ki artık on parmak tırmanıyorum. En sonunda annem okumamı da istemedi, ona da engel olmaya çalıştı, "evleneceksin" diye tutturduğunda, en son gururumu da, kendimi de ayaklar altına alıp "anne hayatımda biri var" dedim, onu söylerken içimde kıyametler kopuyordu.

Annen evlen diye baskı yaptı, sen üniversite sınavına hazırlandın,4 elle sarıldın.

Ondan sonra, yine aynı şekilde; bir erkek arkadaşım oldu-

ğunu, onunla evleneceğimi, onu beklediğimi söyleyerek; hani, üniversite sürecimi en azından baltalamasınlar diye… Çünkü çok üsteledi "sen de evleneceksin" diye; her gün kavga, kıyamet… Tartışmalar oluyordu, uyumak yoktu bana, sinir krizi geçiriyordum, kendimi de anlatamıyordum.

Peki, bölüyorum ama… Diğer kız kardeşlerin okudular mı üniversiteyi?
Lise bittikten sonra evlendi herkes.

Ağabeylerin?
Onlar da.

Yani tek üniversite okuyan sensin.
O konuda da umutsuz vakaydım zaten… Belki biraz da okuyacağıma inanmadığı için, "bir an önce evlen, zaman kaybetme" diye düşündü annem. Çok baskı gördüm. Ondan sonra okulu kazandım…

Peki baban bu süreçte nasıl davranıyordu?
Babam, çocukluğumuzdan beri, evdeki bir eşya gibi pasif, tamamen pasif… Tüm duyguları alınmış gibi; hani, bir öfke gösterirsin…

Anladım. Peki, kardeşlerin bu sürecin neresindeydiler? Yani bilmiyorlardı da annene söylediğin zaman mı söyledin onlara da?
Bilmiyorlardı. Önce ağabeyime söyledim, üniversite bittikten sonra… Üniversite bittikten sonra aynı konuların yine açılacağını bildiğim için… Çünkü gelmeden önce de annem gündeme getiriyordu. Sonra ağabeyime söyle-

dim; ağabeyim de "ne var bunda olabilir, hani belki ilk kişi değilsin, son da olmayacaksın" dedi. Çok olgun karşıladı, "ben arkandayım, annemle konuşurum" dedi. Ben annemle konuşmasını istemedim, annemin anlamayacağını bildiğim için… "Sen böyle söylüyorsan şimdilik rahatım" dedim, orada bi rahatlama yaşadım. Eve döndüğüm gün o beni almıştı, üzerime gelmemesi için annemi tembihlemiş, "ister evlenir, ister evlenmez" şeklinde konuşmalar yapmış; orda da çok rahatlamıştım. Beni en çok dini tarafı engelliyordu. Bunu ortaya çıkaramama, hep kendini gizleme durumunda kalıyorsun, kendin gibi yaşamıyorsun, saklanıyorsun sürekli. Sadece yakın arkadaş ortamında rahattım, bilen arkadaşlarımla…

Peki, biraz daha geriye gidelim, çocukluk dönemi, ilkokula başladığın dönem… Sen çok erken fark etmişsin sanırım trans olduğunu… Peki, okul hayatın, çocukluk ve buna dair aklında kalan şeylerden bahseder misin?
Trans olduğumu fark ettiğimden okul hayatım berbattı zaten. "ben geç kaldım" diye düşünüyordum. Bedensel gelişmeyle ilgili "benim de olacak bir gün" diyordum, her sabah kalktığımda kendimi yokluyordum, "erkek olarak uyanacağım" diyordum… Ondan sonra Allah'a isyan etmeye başladım, küfretmeye başladım geceleri yatarken. Bir de benim bir büyüğüm olan ağabeyimle çok çatışıyorduk. Annemin onu erkek olduğu için hep kayırdığını düşünüyordum. Zaten sürekli şiddet görüyorum ondan, uzatmak da istemiyorum… Anadolu'da erkekler daha egemendir ya, kızlar hep susmalı, dayak yemeli ve susmalı zihniyeti… Bizim evde de o mantık vardı, o ağabeyim de bulaşan bir tiptir, üstünlüğünü gösterir, güç gösterisi ya-

par bana, o da zoruma gidiyordu, ondan dayak yemek değil de… Annemin baskısı olmasa ben de karşılık vereceğim; ama annemden tamamen… Çünkü onu çok seviyordum, benim için çok farklıydı, çok aşırı bağlıydım.

Çocukluk döneminde peki?
Çocuklukta çok iyiydim, mahalle ortamında özellikle, oyunlarda mesela hep lider konumundaydım kendi arkadaş çevremde; ama hep evin uzağında olurdu bunlar. Annem gördüğünde çok sinirleniyordu erkeklerle oynadığımda, maç yaptığımda, kısacası erkek oyunları oynadığımda. O yüzden hep evden uzak yerlerde oynardım, başka mahallelerde, beni gördüğünde iyi bir dayak yiyordum, sonra ilkokula başlamadan etek giydirme ve saç uzatma çabaları başladı. Ben de hiç sevmezdim, sevilir mi hiç! O yüzden de çok dayak yedim, "etek giyeceksin" diye. Sonra ilkokul başladı, ilkokula gitmeden önce okul heyecanıyla yanıp tutuşuyordum, o formanın bana da öyle giydirileceğini bilmiyordum. Onu giydiğim zaman zaten okul benim için tamamen bir cehennem haline dönüştü. Sonra ilkokulda ilk hafta birine aşık oldum, o da ayrı bir zorluk yarattı bana, ilkokulda tamamen pasif bir öğrenciydim; mahallede çok cesur ve lider olan bir tip okulda tam tersine dönüştü. O önlüğü üstüme geçirdiğimde mutasyona uğramış gibi oluyordum.

Çok güzel ifade ettin, sanki iki hayatın varmış gibi, iki farklı insanmışsın gibi oluyor.
Kesinlikle. İki değil, çok fazla. Mahallede başkasın, evde başkasın, akraba ortamında başkasın, okulda tamamen başkasın… Okul hayatımı hatırlamak bile istemiyorum, cehennem gibiydi. Ondan sonra sadece ilkokul bittiği za-

man, zaten her dönem başka birine aşık olduğum için zehir gibi geçti. Ondan sonra ortaokula başlayacağım, okumak istiyorum; ama beni kız okuluna gönderdiler. Karma değildi okuduğum okul, sadece kızların olduğu bir okuldu, oraya girince daha beter oldum.

Peki sen mi istedin öyle bir okula gitmeyi?
Hayır, kesinlikle! Dayak ve zorlamayla, "biz bunu istiyoruz, buraya gideceksin" dedi annem ve ağabeyim. Ondan sonra ilk ay kaydımı sildirdim, ben gitmeyeceğim dedim. Ondan sonra evde de duramadım, dışarı çıkmamı da yasakladı annem. "Tamam, en azından dışarı çıkarım" diye geri yazdırıldım okula, zaten o okuldan başka seçeneğim de yoktu, 2. döneme yakındı yazıldığımda kabul ettiler. Ondan sonra geri çıktım sene sonu olmadan, orda da birine aşık olmuştum.

Sen isteyerek mi okuldan ayrıldın?
Hayır, kendi isteğimle dönem sonunda tekrar ayrıldım, sonra evde hayat geçmiyordu, yine yasaklar, "evleneceksin", "iş yapacaksın" muhabbeti o yaşta. Sonra "kendimi öldüreceğim" diye düşünmeye başladım, çok düşündüm, zaten yıllarca düşündüm. Ondan sonra da "ben demek ki kendi hayatımı yaşayamayacağım, bu bir imtihandı" dedim, "Allah böyle istedi, ben en iyisi kendimi dine adıyım, dini anlamda bir hizmet yapayım" dedim. Okulu bıraktım, dine yöneldim.

Herhangi bir topluluk, cemaat veya tarikata girdin mi yoksa sadece kendin okuyup araştırdın mı?
Kendim okuyup araştırdım, cemaatlerin içine de girip çık-

tım, orda da yapamadım; çünkü ben farklıyım, bulunduğum ortam farklı. Bir de kadınlar kendi aralarında özel durumlarını konuştuklarında çok berbat hissediyordum kendimi; utanıyorum çünkü. O benim böyle olduğumu bilse benim yanımda konuşmaz, hani, kendimi gizli kamera gibi hissediyordum, hep o yüzden böyle tutunamadım, ne okulda ne başka topluluklarda, en sonunda "hiçbir şey yapmayayım, sadece dine adıyım kendimi" dedim, onu da yapamadım. Tekrardan okula girdim, çok disiplinli bir okuldu, her şey yasaktı.

Yatılı mıydı okul?
Hayır, değildi. Ondan sonra okula bir serbestlik geldi, sonra devam edebildim, okulda açıldığım insanlar vardı, biraz da onların etkisi oldu. Beni anladıklarını düşünüyordum, o şekilde devam edebildim, sonra da liseyi bitirdim.

Peki bu dönemde böyle bir ameliyat yapıldığını biliyor muydun? Bildiğim kadarıyla ameliyat olmayı istiyordun, bu bilgilenme süreci nasıl oldu? Nerden duydun böyle bir ameliyat gerçekleştirildiğini?
O zamanlar bilmiyordum, ortaokul dönemlerinde, öğrendiğim zaman dinle içli dışlı olduğum zamanlardı. Yüzeysel olarak bakıldığında tek bir doğru var: eşcinsellik günah, haram, cehennemlik, diyor. "Kesinlikle hayır, ben böyle olmayayım" diyordum. Hep bu bastırılmışlık vardı. Bunu düşünürken "ya benim inandığım din nasıl oluyor da beni böyle yaratıp hem de bunu yapmayacaksın diye bir yasak koyuyor?" diye sorguluyordum. Sonra tamamen bağlandığım şeyden tamamen soğumaya başladım, orada da çelişki yaşadım, eve kapattım kendimi. Kendi ka-

famda "ben eşcinsel miyim?" diye düşünmeye başladım, sonra "hayır, ben tamamen erkek gibi hissediyorum" dedim. Bu ikilem yıllarca sürdü, o yılların her bir günü işkence, her bir günü bir yıl gibi. Acı dolu. Eşcinsel olmadığımı biliyordum; ama ismini koyamıyordum, bir kadın gibi düşünmüyorum, kadınlar gibi hissetmiyorum, biliyorum, eminim bundan.

Peki bu ameliyatın olduğunu nasıl öğrendin? Senin gibi insanların olduğunu vs?
Benim durumumda olanları bilmiyordum. Böyle bir ameliyatı üniversitede öğrendim, psikologa gittim, artık dayanamadım. İkinci sınıftaydım galiba, annemle konuştum; ama açamadım kendimi, o benim kafayı yediğimi düşündü, tamamen anlatamadım, o da anlamadı zaten. Psikolojik bir sıkıntı sandı, "ben senin gibi hissetmiyorum" dedim, "nasıl hissediyorsun" diye sorunca "ağabeyim gibi, babam gibi, öyle hissediyorum" deyince düşünmeye başladı, baya düşündü karşımda, "ben anlamadım" dedi, "seni bir psikologa götürelim, kafan bulanmış senin" dedi. Psikologa gittikten sonra, zaten psikolog söyledi, "bana senin gibi yüzlerce kişi geldi" diye. İlk olarak, "daha önce intihar etmeye çalıştın mı" dedi, ben de "etmedim" dedim, "düşündüm; ama teşebbüs etmedim" dedim, sonra "tebrik ederim seni" dedi, ben de şaşırdım tabii, çok zor bir durum, olgunlukla karşılayınca şaşırdım baya, beni kovacağını düşünüyordum aslında.

Peki doktor mu söyledi bunu sana böyle bir şeyin var olduğunu, ameliyatları vs.?
Evet, psikolog söyledi.

Peki psikologdan çıktıktan sonra ne yaptın?
Psikologa söylediğim, "kesinlikle böyle olduğumu biliyorum; ama neden böyle olduğumu bilmiyorum, niye böyle yaratıldığımı ve dini açıdan benim sonumun ne olduğunu ve ne yapmam gerektiğini bilmiyorum"du. O da "bana gelen hastaların çoğu bu konudan muzdarip olduğu için ben bu konuyu araştırdım" dedi, kitaplarını da gösterdi, nereden faydalandığını, şu mezhebe göre böyle böyle diye açıkladı… "Yine de bu konuşmadan tatmin olmadıysan başka doktorlara da gidebilirsin; ama her zaman görüşmek isterim" dedi ve gittim. Sonra okula döndüğümde, okuduğum şehre döndüğümde orda da bir psikologa gittim ve hemen hemen aynı şeyleri söyledi; ama dini kısımları aynı değil, "din de tıp da karşı değil, sen bunun peşini bırakma böyle yaşanmaz, dini açıdan bende bilmiyorum; ama araştırman lazım" dedi. Öyle söyledikten sonra, üniversite bittikten sonra en azından evlilik konusunu kapatmak için ufak ufak açılmaya başladım. "Bu halimle yaşayacağım" dedim, 'ameliyat olursam tamamen şirk olacak' diye düşünüyordum, hep o korkular yüzünden… "En azından aileme bir şekilde anlatayım da evlilik konusu geçmesin" dedim. Ondan sonra da arkadaşıma açıldım, arkadaşımın da bu konularda dini anlamda bilgisi olan birisine anlatınca onunla irtibata geçtim ve bir insanın böyle yaratılabileceğini ve bizim dinimizin de tıbbın kararlarına karşı olmadığını, söyledi. "Tedavine başla, bu zamana kadar beklediğin hata" deyince rahatladım.

Ameliyatla ilgili bir araştırmaya girdin mi? Girdiysen hangi kaynaklardan ulaştın?
Girdim, çok araştırdım, internetten araştırdım. Bunun

"transeksüellik" olduğunu öğreneli çok olmadı, yorumlarda görmüştüm, "cinsiyet değiştirme ameliyatı" diye girdim arama motoruna, onun altındaki yorumları okurken gördüm, orada biri bahsetmiş transeksüellikten. Kimisi hakaret etmiş, kimisi "ben de böyleyim, yardımcı olun" demiş. Ondan sonra da videosunu izledim, bayağı bir canım sıkıldı, korktum. Transeksüel erkek olduğumu anladım, zaten başından beri biliyordum; ama ismini koyamıyordum. O aşamada öğrendim.

Anladım peki, sonra nasıl bir aşamaya girdin?
Orada çok trans erkek aradım; ama keşke olsa… Böyle bir durumu yaşarken çevreme baktığımda "acaba bu da mı böyle", "bu da mı öyle" diye baktım. Yani azıcık erkeksi veya kadınsı biri olsa, açılsak birbirimize diyordum. LGBT'ler dışındaki insanların bizi anlayabileceğini düşünmüyorum, o yüzden de ne kadar açılırsan açıl bir şekilde kafasında yargılıyordur, ne kadar iyi arkadaş da olsa yargılıyordur diye düşünüyorum.

Sonra ne yaptın?
Benim önümdeki tek engel inancımdı. Beni o kişi de tıbba yönlendirince, hani, "orası ne karar verirse sen osun" dediğinde çaba göstermeye başladım. Anneme açıldıktan sonra "tamam, ameliyat olmayacağım" dedim, "beni böyle kabul edin" dedim, annem de "tamam" dedi. Bir sene kadar, her gün çatışma yaşadık. Dini konuda da destek alınca, "ben ameliyat olacağım" demeye başladım, ondan sonra annem iyice çıldırdı. Bütün aile karıştı, annemden başka da o kadar gürültü çıkaran yoktu, annemle düşman olduk. Bir anda, o kadar severken ve bağlıyken. "İn-

san doğurduğu çocuğu, elinde büyüttüğü çocuğu nasıl fark etmez?!" diye düşünüyordum. Biraz da oradan kızgınlık vardı, 'ben bilmiyorum, en azından sen araştırsaydın da dini açıdan beni rahatlatsaydın' diye sitem ediyordum. Zaten beni en çok rahatsız eden kısmı dini kısmıydı . O arada annemin tek kaygısı, ameliyat olursam iyileşir miyim, iyileşmez miyim, masada mı kalacağım, hep bu düşünceleri varmış… Kaygılarını dile getirdi bu şekilde, sonra yavaş yavaş her gün konuşarak o da kabul etti.

Yani bu aşamada Ankara'ya geldin, Ankara'ya gelmen gerektiğini kim söyledi? Yani böyle bir dernek olduğunu yine internet araştırması sayesinde mi öğrendin?
İnternet araştırmaları ve önce Akdeniz Üniversitesi'ne karar vermiştim, haberlerde gördüm, bir trans erkek ameliyat oluyor, videosu da vardı, onu izledim. Akdeniz Üniversitesi'nde ameliyat olmuş o, orayla görüştüm, ondan sonra bir tek orası ameliyat yapıyor sanıyordum. Orayla görüştükten sonra, internetten de biraz araştırdım hangi hastanelerin ameliyat yaptığına dair.

Sen oraya gittin mi yoksa telefon veya mail ile mi ulaştın?
Hayır, gitmedim. Telefon ettim, mail attım, ondan sonra internetten bu ameliyatı hangi üniversitelerin yaptığını araştırdım, alanında en iyi kadroyu oluşturmuş olarak Hacettepe'yi gösteriyorlardı. Ama Hacettepe'ye geldiğimde, bundan bir önceki gelişimde, randevu falan alamamıştım, hemen de geri dönmem gerekiyordu[2], "en azın-

2 Ed. Notu: Hacettepe Üniversitesi randevu sistemiyle çalıştığı için önceden telefonla randevu almak gerekir. Randevular yoğunluk yüzünden genellikle en erken 3 hafta sonraya verilebilmektedir.

dan Ankara Üniversitesi'ne gideyim" dedim. Orada psikiyatri servisiyle görüştüm, oradan da Hacettepe'ye yönlendirdiler. Psikolog, "Hacettepe'de daha iyi yapılır, ben süreci bilmiyorum" dedi. Sonra bana Pembe Hayat'ı önerdi, "oraya gidersen -biz bilmiyoruz süreci-, süreçte nasıl şeyler yaşandığına dair, Pembe Hayat'ta sana daha fazla yardımcı olabilirler" deyip tavsiye etti. Ondan sonrada buraya geldim.

Anladım peki bu LGBT dernekler hakkında ne düşünüyorsun? Gazetelerde haberler görüyorsundur, "travesti terörü" gibi, eşcinseller hakkında kötü haberler veya iyi haberler… LGBT dernekleri hakkında ne düşünüyorsun, derneklere bakış açın nasıl?
O zamanlar yani ben kendimi açmadığım dönemlerde izlediğim zaman, "keşke bunların içerisinde ben de olabilsem, böyle aileme ve başkalarına vicdani borçlu hissetmesem ya da üzerimdeki baskıyı…" ya da "toplumsal değerlerimiz" mi diyeyim, yani hep onların benim gibi olduklarını düşünüyordum. Seslerini duyurdukları için bir gün her şey daha güzel olacak, en azından onlar cesaret edebildikleri için, genelde, "onlar da hep benim gibi düşünüyor" diyordum. Hani, yaran neyse karşındakinin de o acıyı çektiğini düşünürsün ya, beni temsil ettiklerini düşünüyordum. Televizyonda haberler çıkarken kanalları değiştiriyorlardı; ama ben internetten de takip edebiliyordum. "Güzel şeyler oluyor oralarda" diyordum.

Anladım peki biraz da erkeklik meselesini konuşalım, erkek olmak ne ifade ediyor senin için?
Erkek olmak. Benim olmam gereken şey.

Peki senin olmak istediğin erkek nasıl bir erkek?
Böyle baskın, toplumun tanımladığı birinci plandaki cins... Bunlar değil, benim için erkeklik benim olmam gereken şey, hislerimin tamamlanmasını gerektiren şey... Ataerkil bir erkeklik değil benim kafamdaki. Anaerkil de değil. Hani "ataerkil bir toplumuz, ben de orada olmalıyım, ben de ön planda olmalıyım" değil. Benim olduğum ve tamamlamam gereken durum olarak bakıyorum erkekliğe.

Anladım, peki. Böyle bir ülkede yaşamasaydın, mesela tüm LGBT bireylerin bütün hakları tam olsaydı ya da kimliğinin rengi olmasaydı mesela ya da ailende ve toplumdaki bütün erkeklerle eşit olsaydın. Kısacası tamamen hayal ettiğimiz gibi eşitlikçi, özgürlükçü bir dünyada olsaydık yine de ameliyat olmayı ister miydin?
Olurdum, kesinlikle olurdum.

Nasıl bir dünya hayal ediyorsun, ameliyat aşamalarında hukuki olarak ya da sosyal olarak seni rahatsız eden şey ne?
Beni rahatsız eden şey: önceki hayatımın bir yerlerde karşıma çıkması. Bunlar beni rahatsız ediyor. Önceki hayatımın hatırlatılması, bana küçümsenerek bakılması… Beni en yakından tanıyan dostumdan bile olabilir bu küçümsenme, hani bunları düşünmek rahatsız ediyor.

Peki trans geçiş ameliyatı için bir mahkeme izni olması ve bir psikolojik süreçten geçmek zorunda olman, sence bunlar olması gereken şeyler mi ya da bunlar olmadan herkes gidip ameliyat olsa daha mı iyi olurdu?
Türkiye şartlarında bu bile nimet bence.

Yani böyle bir ameliyatın olmaması bile iyi bir şey.
Kesinlikle, yani devletin, zorlasa bile şu süreçlerden sonra "seni adam yerine koyuyorum" demesi bile büyük bir nimet Türkiye şartlarında.

Gelecekte nasıl bir hayat istiyorsun?
Kendim için en azından, bu zamana kadar yapamadığım şeyleri rahatlıkla yapacağım.

Ne mesela hayal ettiğin şeyler?
Kendim olacağım, karşımdaki insana başka bir yüz gösterip içimde başka bir şey yaşamayacağım. Artık dürüst olabileceğim, bir şeyleri saklamak zorunda kalmayacağım.

Peki ilerde de mesleğini yapmak istiyor musun? Seviyor musun mesleğini?
İstiyorum, seviyorum, çok seviyorum mesleğimi; ama mutlaka engeller çıkıyor. Orada da bir engel var onu da atlatabileceğim konusunda çok emin değilim.

Peki trans olmasaydın sence hayatın nasıl şekillenirdi, yine aynı mesleği mi yapardın?
Trans olmasaydım okuyamazdım, o özgüveni geliştiremezdim kendimde; çünkü çok tembel bir öğrenciydim.

Ama tembel bir öğrenci olman trans olmanla alakalı değil midir sence, yani etkisi var mıdır?
Alakalı, çok alakalı.

Trans olmasaydın şimdiye kadar evlenmiş olur muydun?
Olurdum, çocuğum bile olurdu, hatta evlendiğime pişman bile olmuştum şimdiye kadar.

Anladım, eklemek istediğin bir şey var mı? Kendinle, translarla, ailelerle ilgili... Kısacası bir mesajın var mı?
Ne kadar olumsuz tepki alırlarsa alsınlar translar, aile açısından, başka açıdan, özellikle dini konularda, kendini bastıran insanların, bunu birinci elden kendilerinin araştırmasını tavsiye ederim. Ben araştırmalarım sonucu bu durumun bizlere serbest olduğunu öğrendim. Tıbbın öncelikli olarak dini onayladığı bilgisine ulaştım. Din konusunda yine de içleri rahat etmeyen, bundan dolayı kendine hakim olan, kendine engel olan insanlar varsa- ki vardır muhakkak- bizim gibi, bu konuda açılsınlar, cesaret etsinler. Eziyet çekmeye gerek yokmuş. Ondan sonra aile ve çevre süreci başlıyor, translar kendileri ne kadar kararlı olurlarsa, kendilerine inandıkları zaman, gerisi gerçekten geliyor. Uzun bir süreç bu ama gerçekten gerisi geliyor.

Peki senin çocuğun trans olsa ne yaparsın?
Ben de hep onu düşünüyorum.

Çok düşünürüz evet… Ya da oğlun eşcinsel olsa? Ya da kızın? Ya da oğlun trans bir kadın olsa, "ben aslında kadınım" dese...
Ben hemen çaresine bakarım, yani mümkünse ergenliğinden önce öğrenmeye çalışırım bunu; çünkü ondan öncesi daha kolay bir süreç, oğlumsa en azından sesi kalınlaşmadan...

6. Tanıklık
MURAT

Kısaca kendini tanıtır mısın?
Ankara'da doğdum; ama birçok yerde yaşadım, hem çalışmak hem hayatı kavramak için sürekli gezdim.

Ailenle mi yaşıyorsun?
Yalnız yaşıyorum.

Cinsiyet kimliğini tanımlıyor musun?
Eskiden beri erkek olarak tanımlıyorum kendimi. 10 yıl önce tam kelime olarak bilmiyordum; ama kendimi hep erkek olarak tanımladım. Bizim zamanımızda internet kullanımı bu kadar yaygın değildi. O yüzden iletişim kur-

mak da bilgi edinmek de çok zordu. Böyle bir dernekten ya da benim gibi olan diğer insanların varlığından haberdar değildim. O dönemde, tabii, ben neyim, neden böyleyim diye sorguluyor insan. Ben zaten ailemden çok erken uzaklaştım, 13 yaşımdan beri uzağım aileden. Ergenlik döneminde şunu sorgulamıştım: ben acaba neden böyleyim? Bu dönemde bir erkekle birlikte olmayı düşündüm; ama olmadı. Benim ruhum erkekti her zaman. Ve yıllar sonra o insan karşıma çıktı ve o zaman bu durumu hissettiğini, kararımı hiç yadırgamadığını, şaşırmadığını söyledi. Yıllar sonra o arkadaşımın eşcinsel olduğunu öğrendim.

Çocukken hangi mesleği seçmek istiyordun?
Okuyabilseydim sosyolog olmak isterdim.

Peki hayalini gerçekleştirmene ne engel oldu?
Kimliğimin çok etkisi var hayallerimi gerçekleştiremeyişimde. Okulda mesela önlük giymek gerekiyordu, bu beni okuldan hep soğuttu. Okula etekle gitmek zorunda kalmak hep utandırdı beni. Bu duygudan kurtulmak için okulu erkenden bıraktım. Orta ikide bıraktım ve dışarıdan devam ettim. Sonra da dışarıdan liseyi okudum. İlkokulda beden eğitimi öğretmenim vardı, orta ikiye kadar, benimle çok yakındı, çok alakalıydı benimle, hatta şu an düşündüğümde beni taciz ettiğini fark ediyorum, tabii o zaman anlamamıştım. Sürekli öpmemi istiyordu, bir şekilde dokunmak, temas etmek istiyordu. Bunu şu anda analiz edebiliyorum. Bu durum sonuçta ruhla bedenin uyum sağlayamaması bana göre, ondan böyle oldu demiyorum. Yaşanılan bir olay veya başka bir şeyle böyle olmuyor kimse. Bu, bence evrenin bize verdiği bir hediye.

Ameliyat olma fikri ya da bununla ilgilenme süreci nasıl başladı?

Ergenlik döneminde dediğim gibi hiçbir bilgim yoktu; gezmek, tozmak, kızlarla takılmak peşindeydim. Sosyal ortamda, dışarıdayken, insanların "bu kız mıdır, erkek midir?" sözlerini duydukça insan bunalıma giriyor. Duşa girdiğimde mesela çok zorluk çekiyordum, kendimi o şekilde görmek istemiyordum. Aynanın karşısına geçtiğimde, ruhuma uygun olmayan bir beden gördüğümde çok sıkıntı yaşıyordum ve ameliyat olmak istiyordum. O zamanlar psikoloji bölümünde okuyan bir sevgilim vardı. Hayatımı değiştirmemde, yönlendirmemde bana çok yardımcı oldu. Biz birlikteyken bir gün sordu: ne yapmak istiyorsun, diye. Bir yol çizmem gerekiyordu. Zaten ameliyat olmak istiyordum; ama nasıl olur bilmiyordum. Nereye gidilir, ne yapılır bilmiyordum. Bir hafta sonra benim durumumda olan, ameliyat olmuş biriyle tanıştım. Onunla konuştuk bana doktor isimleri verdi, kendi deneyimlerini anlattı. 22 yaşındaydım, çok hızlı gelişti, Melih Çulha diye bir doktora gittim, özele. Yapabileceğini söyledi. Borç harç toplayıp parayı göğüs ameliyatı oldum. Aynı gün ameliyattan çıktım ve bir hafta sonra iyileştim. Ameliyattan sonra ilk kez o zaman atlet giydim. Erkek atletini ilk giydiğimde aynanın karşısına geçtim; boy aynam vardı, aynanın yarısını kırdım, sadece üst tarafıma bakıyordum. Bu şekilde kendimi rahatlatıyordum. Her şey yolundaydı yani ilk ameliyattan sonra mutluydum.

Trans kimliğinin sana en çok zorluk yaşattığı alan neresidir?

Şöyle söyleyeyim, ameliyat süreci o kadar ağır geçiyor ki

-ondan mıdır bilemiyorum, bende şöyle bir şey var-, geçmişi sürekli unutuyorum, en güzel anlar kalıyor sadece aklımda. O zor zamanları düşünmek istemediğim için unutuyorum sanırım. Biyolojik bir erkek bedeninden farklıyız. Ben "gece yarısı da dışarı çıkarım" diyorum; ama dışarıda başka biri beni rahatsız edebiliyor, sürekli çocukmuşsun gibi davranılıyor. Her zaman 15-16 yaşında bir çocuk gibi görülmek çok ağır aslında. Mesela ben nefret ediyorum "baby face" lafından, "çok yakışıklısın" cümlelerinden. Ben ciddi bir adamım, olgun biriyim, 27 yaşındayım, gittiğin yerlerde ciddiyetsiz bir şekilde "yaşın tutuyor mu?" denmesi beni rahatsız ediyor. Polisle karşılaştığın her an sorun zaten, hemen 'nasıl açıklama yapacağım?' diye düşünüyor insan.

Anladım peki dernekle ilişkin nasıl?
Bu ameliyata ilk karar erdiğim dönemde tanıştığım arkadaş bu derneklerden haberdar etti beni. Kaos GL'ye gittim ilk, oradakilerin çoğunun lezbiyen ve gey olduğunu gördüm ve bana yardımcı olamayacaklarını düşündüm. Daha sonra Pembe Hayat'a geldim, buradan birkaç bilgi aldım. Çok fazla gidip gelmiyorum; ama ara sıra işte seni görmeye geliyorum Aras. Bu rahatlatıyor beni. Açıkçası çok sık gelip gitmek istemiyorum; ama arada bir gelip bilgi almak hoşuma gidiyor. "Benden" diyorsun, "sağlam" diyorsun, başkasına söyleme korkusu yok yani.

Transların durumu ile ilgili devletin neyi değiştirmesi gerekiyor sence?
Bürokrasi çok yavaş ve saçma sapan ilerliyor. İnsan haklarına göre, insanların hürriyetini sağlayacak şekilde ilerle-

miyor. Kimlik renkleri olması rahatsız edici mesela. Sağlık raporu olmalı bence, buna karşı değilim. Mahkemeye ilk başvuru yapıldığımda mühürlü, damgalı bir kolla hastane hastane dolaştım, bunlar çok rahatsız edici. Bu süreci herkesin bilmesi gerekmiyor, hastanedeki herkesin, mesela hastabakıcı ya da konuyla hiç alakası olamayan biri bile öğreniyor, buna gerek yok.

Trans kimliğinden dolayı işsiz bir sürü trans erkek var, istihdam konusunda ne düşünüyorsun?
Devlet insanları zor durumda bırakarak biraz suça teşvik ediyor.

Çok teşekkür ederim görüşme için kitaba eklenmesini istediğin bir şey var mı?
Ailelere çok şey düşüyor, yani artık internete girip her yerden bilgi edinilebiliyor...

7. Tanıklık
BULUT

Kısaca kendini tanıtır mısın?
Yirmi sekiz yaşındayım. Sinop doğumluyum, ailemin ikinci çocuğuyum, bir ablam var. Beni babam yetiştirdi. Babam ne yaptıysa onu yaptım bugüne kadar. On sekiz yaşıma kadar kahvedeydim, kahvemiz vardı. Annem de babam da ilkokul mezunu, ablam lise mezunu. Babam on yıl muhtarlık yaptı, şu an çiftçilikle uğraşıyorlar. Ben çocukken babam çok sertti, yaramazlık yaptığımda dayak yediğim çok oldu.

Kendini nasıl ifade ediyorsun, cinsiyet kimliğini?
İlk hatırladığım birkaç şeyi anlatayım. Dört beş yaşların-

daydım. Biri bana "Sünnet oldun mu?" diye sordu. O gün eve gittiğimde "Neden benim pipim yok" diye ağlamaya başladım. Sonra her gece dua etmeye başladım "Allah'ım sabah kalktığımda erkek olayım" diye. Yıllarca her sabah uyandığımda ilk yaptığım şey vücudumu kontrol etmekti, duam kabul edildi mi diye; ama ne kadar dua edersem edeyim hiçbir şey değişmedi. Sonra düşünmeye başladım. "Kendim olmak için nelerden vazgeçebilirim?" dedim. Ne olursa olsun işim olmak zorunda, ailem olmak zorunda; ama kendim olmak da zorundayım. Hangisinden vazgeçebilirim? O zaman düşündüğümde ailem vazgeçemeyeceğim bir durumdaydı, o yüzden her şeyi içine attım; ama içimdekiler dağ gibi büyümeye başladı. Erkeklerden hiç hoşlanmadım. Ben erkeğim.

Okul sürecin nasıldı biraz anlatır mısın?

Okulda beni tek zorlayan şey o formayı giymekti. Ben dört beş yaşlarında okula başladım. Birleşik sınıflardaydık, ben sıranın üzerinde uyurdum. Öğretmenim annemleri çağırmıştı, bu çocukta bir şey var diye. Babamda ben çocuğumu böyle yetiştiriyorum demişti. Arkadaşlarımla da hiç sorun yaşamadım. Ergenlik döneminde de sorun yaşamadım. Ben 27 yaşıma kadar etek konusu hariç hiç bir sorun yaşamadım, ne saçlarım konusunda ne kıyafetlerim konusunda kimse müdahale etmedi. Göğüslerim çıkmaya başladığında çok zordu. Ben sonuçta köy çocuğuyum köyde büyüdüm. Daha cinsiyet ayrımı tam yerleşmemiş oluyor. Bir baba profili var, bir anne, bir de abla, büyümeye başladığımda bir şeyler değişmeye başladığında bakıyorum babam gibi değilim… Anneme benzemeye başlıyorum; ama kabullendiğim şeyler değil bunlar. Göğüslerimin çıkması

lise bir- ikiyi buldu. Vücudumdan nefret etmeye başladım. Saklamaya başladım göğüslerimi. Kendimden cinsel kimliğimden nefret etmeye başladım o dönemde.

Kendini suçlu hissettiğin oldu mu hiç?
Hayır kendimi suçlu hissetmedim; ama nefret ettim göğüslerimin çıkmasından, kimliğimin pembe olmasından, insanların bana kimliğimden isimle hitap etmesinden.

Liseyi nerde okudun?
Sinop'ta ticaret lisesinde okudum. Liseden sonra annem beni eve kapattı. Derslerim çok iyiyiydi, öğretmenlerim bana çok iyi bir iş buldu. Öğretmenim geldi ailemle konuştu "bu işe mutlaka girsin" diye. Annem, "önce evde yemek yapmayı öğrenecek, ondan sonra ben izin verirsem işe girecek" dedi. Ehliyet almayı mesela çok istiyordum, "saçlarını uzat ehliyet alalım" dediler, o yüzden 2007'ye kadar bekledim. Sonra beni kapattılar köye, bir yıl hiç çarşıya inemedim; kavga, gürültü. Baktılar benimle baş edemiyorlar, daha çok asi oluyorum, isyankar oluyorum, depresyona giriyorum… Zamanla kendimi daha iyi ifade etmeye başladım, bu şekilde evden çıkmaya başladım. İşe girdim pimapencide, bilgisayar başında çizim yapmaya başladım. İşimi çok beğendiler, sonra daha iyi bir iş teklifi aldım ve orada çalışmaya başladım. Daha sonrasında hastaneye girdim, tıbbı sekreter olarak. Sevgilim de aynı yerde çalışıyordu. Ha bu arada halı da dokudum, nakışa da gittim. Annem, lise bittiğinde, "nakışa gideceksin" dedi. Üç ay boyunca oturdum orda, sonra bir gün öğretmen geldi, "sen ne kadar saygısız terbiyesiz birisin" dedi, bu söz içime oturdu, kimseye bir saygısızlık yapmadım. Sırf bu söz yü-

zünden herkesin 5 ayda yaptığı işi 3 haftada yapıp önüne koydum. Bu dönemde sinir krizleri, stresten burun kanamaları falan geçirdim. Annemin koyduğu koşullardan geçtim. Şöyle bir şey oluyor. Aileler öğrendiklerinde şok oluyorlar, bence kesinlikle şok oldukları falan yok, sadece yediremiyorlar yoksa herkes her şeyin farkında. Senin evladınsa her şeyiyle kabul etmelisin; ama hem "evladım" deyip hem "çevre ne der?" diyorsan o zaman ana- babalık bitiyor, "çevrecilik" başlıyor. Ben bir dönem bunu yaşadım. Babam beni sildi şu anda. Dedim ki: "beni böyle kabul ediyorsan evladınım, kabul etmiyorsan da babamsın, bunu değiştiremem ama ben böyleyim".

Çocukken ne olmak istiyordun?
Polis ya da asker.

Neden?
Hareketi aksiyonu seviyordum, ondan sanırım.

Ben ameliyat olacağım dediğin dönem ne zaman?
2007 yılında öğrendim, başka bir rahatsızlığımdan dolayı gittiğim bir doktor vardı, durumu ona anlattım ve o doktor biraz yardımcı oldu. Sonra internetten araştırmaya başladım; yazıları okudum, ameliyat görüntülerini bulmaya çalıştım. Baktım hiç de zor bir süreç değil. Zaten kararımı vermiştim, sadece ne yapacağımı bilmiyordum. Ne yapacağımı da sizin sayenizde, yazılanlar sayesinde öğrendim. Köyde internete ulaşmak zaten 2006-2007 yılını buldu, sonra da dediğim gibi böyle bir şeyin olabileceğini öğrendim ve sürekli bu konuyu öğrenmeye yoğunlaştım.

Dindar biri misin Bulut?
İnançlıyım, inkar etmem. Sevginin cinsiyeti yok öncelikle seveceksin, erkeğim deyip egemenlik kurmayacaksın. Ev işlerini de yapacaksın, ne olursa olsun saygılı olmak her şeyin başı bence.

Bedeninde nasıl bir değişiklik görmek istiyorsun, aynada kendini nasıl görmek iterdin?
En çok istediğim şeylerden bir göğsümün alınması, varla yok arası bir şey; ama yine de beni rahatsız ediyor. Saçlarımı kestirmek istiyorum, sakallarım olsun istiyorum.

Peki ameliyat olduğun gün veya kimliğini aldığında yapmayı hayal ettiğin ilk şey ne?
Sevgilimin elini tutup, sahilde özgürce yürümek istiyorum. Omuzlarım dik yürümek istiyorum. Rahatça erkek reyonuna gidip kıyafet almak istiyorum.

Gündelik hayatta en çok seni zorlayan şey nedir?
Kimlik göstermek tabi ki. Ehliyetimi aldığımdan beri kimliğimi taşımıyorum.

Çok teşekkür ederim. Eklemek istediğin bir şey var mı?
Ben Ordu'dayken ailem sürekli "geri dön" diyordu, "babanın durumu kötü", "etraf ne der?" falan diye baskı yapmaya başladılar. Tamam, dedim. "gelin beni alın; ama selamı okutun Sinop sınırlarına girdiğimde de cenazemi kaldırırsınız" dedim. "Beni böyle kabul ediyorsanız her şekilde dönerim; ama kabul etmiyorsanız mezarımı hazırlayın geleyim" dedim. Benim düşünceme göre; ailem olarak bir şey yapamıyorsan, oğlum da demeyebilirsin, sadece "seni seviyorum" de yeter.

İNAN

Öncelikle kısaca sizi tanıyabilir miyiz?
Adım İnan. Yirmi beş yaşındayım. Sosyoloji okudum; felsefe yüksek lisansı yaptım. Hareketin aktif üyelerinden bir tanesiyim. Tek çocuğum. Ailem Ankara'da yaşıyor. Annem öğretmen. Babam işçi emeklisi. Kardeşim yok.

Cinsiyet kimliğini, cinsel yönelimini nasıl tanımlıyorsun?
Trans erkek olarak tanımlıyorum. Sadece erkek demek bana çok doğru gelmiyor. Sonuçta her birimizin yaşadığı on veya yirmi küsür yıllık süreci yok sayan bir tanım olur. Biyolojik erkeklerle bizim deneyimimizi eşleyen bir

şeymiş gibi geliyor. O yüzden trans erkek demeyi tercih ediyorum. Cinsel yönelimim de "heteroflexible", heteroesnek gibi bir şey sanırım; bilmiyorum, heteroseksüel ilişkiler yaşıyorum; ama hareketin içindeyken aşkın bedenden öte bir şey olduğunu anlıyorsun. Bizim kendimizi kurduğumuz yer de çoğunlukla bu oluyor, örneğin "ben erkeğim, bedenim ne olursa olsun..." diyoruz. Şimdi bunu dedikten sonra birine "Yok hayır sen erkeksin… Ben erkeğim; o yüzden olmaz…" falan demezsin eğer aşık olduysan. Kalıplarla düşünmek zaafından kurtulmuşsun bir kere… Heteroseksüel olduğumu düşünüyorum; ama hani hayatın ne getireceği bilinmez.

Çocukluğunla ilgili trans deneyimlerinden birkaç şey paylaşabilir misin?

Bir sürü karıştırılma hikayem var. Biyolojik bir erkek çocuğu sanılmam yani… Sit-com gibi hikayeler… Annemle veya babamla birlikteyken başıma gelmiş bir olaysa arkadaş ortamında anlatır gülerlerdi hatta. Doğrudan saldırmadan "öyle olmaman gerekir" demenin bir yolu bu -ki doğrudan dedikleri de oldu. Çocukluğuma baktığım zaman ikili bir durum var aslında. O zaman daha çok ailemin merkezinde oluşan bir çevrem vardı; bunun bir kısmı olduğum gibi olmama izin verirken bir kısmı sürekli olmamı istekleri şeye yöneltmeye çalışıyordu beni. Yaşım ilerledikçe olduğum gibi olma halimi, kendimi ifade edişimi daha az insan desteklemeye başladı: annem daha müdahaleci oldu, babamın tavrı değişti, daha çok insan 'erkeksi'liğimle ilgilenir oldu, daha çok öğüt, daha çok tavsiye, daha çok "benim için bunu giy"… Kimse beni bu yüzden dövmedi; ama "erkek mi olmak istiyorsun sen?!",

"niye pantolonuna bir şey koyuyorsun?!" diye bağırılınca da inciniyorsun, ürküyorsun, çocuksun sonuçta.

Bir de şunu anlatayım: Şimdi facebook diye bir nimet var biliyorsun. İki tane hesabım var benim: birisi kimlik ismimle, bir tanesi de kendi ismimle olan hesabım. Kimlik ismiyle olan hesabı sekiz dokuz ayda bir aklıma gelirse açıyorum. Orada da yeni profilimin linkini, blog sayfamı yayınladım. Daha önce oradan biri görüyor, ortaokul-liseyi beraber okuduğum biri, şimdiki hesabımı ekliyor. Liseden tatsız ayrıldık gibi bir şeyler yazıyor. Tatsız ayrıldık dediği olay da şu: Biz ortaokulda üç sene birlikteydik ve aramız iyiydi. Aynı sınıftaydık. Lise ikide birlikteydik. Lise ikide yedi kişilik bir sınıfımız vardı. İki erkek, dört kız ve ben. Bu kız şunu demişti sınıfta: "İki erkek var; bir de ne olduğu belli olmayan var" demişti, benim için. O olaydan sonra ben zaten komple sınıfla bağımı kopardım, iki kişi dışında... Bunun için bir özür mesajı atmış olaydan sekiz yıl sonra. Ben de "Çok teşekkür ederim. Böyle bir mesaj atman beni çok mutlu etti. Çocuktuk. Farklı insanlardık" gibi bir şeyler söyledim. Bunun üzerine konuşmaya başladık. "Biz o zaman buna ihtimal veremezdik" dedi. Evet, ben bile o bilinçte değildim. Transseksüel kelimesini bilmiyordum. Hissettiğim şeyi; kendi iç dünyamda tanımlayabiliyordum; ama bunun sözcük karşılığı olduğunu bilmiyordum. Mesela, dedi, "Kızlar tuvaletine girmiyordun. Biz parlatıcı falan sürerken 'Iyy' diyordun. Kadınlığı aşağıladığını düşünüyorduk. O yüzden gıcık oluyorduk" dedi. "Hep tartışmalarımız benim erkekliğimi sergilemeye çalıştığım alanlardan kaynaklanıyordu." dedim. Okul dönemindeki olayları konuştuğumuzda aslında trans kimliği-

min ifade bulduğunu; ama tanımlanamadığını anladım. Liseden hocalarımla karşılaştım mesela, "Hiç aklımıza gelmezdi" gibi bir şey duymadım. İnsanların şu anki kimliğimi kabullenmesinde kimliğimi iyi kötü ifade edebilmiş olmamın katkısı olduğunu bile düşünüyorum. Bütün açılma süreçlerimi hep bunun üzerinden yürüttüm. "Beni tanıyorsun. Yirmi yıldır aynı insanım, değişmedim" diyerek. Benim trans kimliğimin ifade biçimleri küçük yaşlarda, hep bu şekilde, sessiz oldu.

Okul hayatında kıyafet zorunluluğu trans bireyin sosyal ilişkilerini, eğitim hayatını nasıl etkiler?
Cinsiyete bölünmüş alanlarda çok ciddi sıkıntılar var. İlkokul boyunca kilotlu çoraptan ne kadar nefret ettiğimi anlatamam, koşup oynarken düşerdi, tuvalette ayrı zorluk… Etekten de o yüzden nefret ederdim, külotlu çorap giymek gerekiyor diye… Yazsa o kadar sorun etmiyordum, öyle futbol oynuyordum, açılıp açılmamasını önemsemezdim, kız çocuklarına yerleştirilen o "açılmasın" kaygısı bende yoktu.

Benim için en katlanılmaz olanı beden eğitimi dersleriydi. Çok spor yapan biriydim. Kızlarla erkekler olarak ayrılan bir spor salonu düşün. Erkekler basketbol oynuyorlar, futbol oynuyorlar, ne isterlerse onu yapıyorlar. Mesela basketbol oynayacağım; ama kimle oynayacağım? Kızlardan kimse oynamıyor ki! Soyunma odaları desen, insanların iç çamaşırına kadar çıplak kaldığı bir yer ve insanlar güle oynaya soyunma odasında takılırlarken ben sürekli "yüzümü yıkayım", yok "dışarı çıkayım" gibi şeylerle soyunma odasına gitmeyi geciktiriyordum. Ya da teneffüste

herkesten önce giyinmek ya da herkesten sonra giyinmek gibi şeyler buluyordum. Kendini tanımlamamış bile olsan ait hissedip hissetmediğini bilirsin. O ait hissetmeme duygusu sürekli benim yanımdaydı ve beni rahatsız ediyordu. O zaman sorulduğunda en basit ifadesi "İçerdeki muhabbet beni deli ediyor" şeklindeydi. Adetten konuşuyorlar, ağdadan konuşuyorlar, erkeklerden bahsediyorlar ve bütün bunlar benim dünyamda hiçbir şeye tekabül etmiyor. Ötekileştirdiğimden, aşağıladığımdan değil; ama rahatsız ediyordu beni. Tarif etmesi çok zor. Daha az görünerek giyinmeye çalışan bir ben hatırlıyorum.

Öğretmen bir annenin çocuğu olarak üniforma giymeyi de tartışamıyordum tabii ki. Hoşlanmasam da giyiyordum, lise bitmeden pantolon geldiğinde bir parça rahatlamıştım.

Açılma sürecin nasıl oldu?
Ben bir posta İstanbul'da, bir posta Ankara'da, tekrar İstanbul'da olmak üzere dört beş defa toplu açılma konuşmaları yaptım. Transların genelde büyük kalabalıklara açılmıyor da çekirdek çevresine açılıyor: Söz gelimi hastaneye gideceksen, hormona başlayacaksan, bir şeyin sorumluluğunu duyuyorsun. Anne, baba, sevgili, kimse artık sorumluluk duyduğun kişi… "Böyle bir durum var. Ben buna karar verdim" gibi bir konuşma oluyor. Annemler uzakta olduğu için ikinci grup oldular. İlk olarak okul arkadaşlarıma açıldım İstanbul'da. Üniversitede örgütlü bir LGBT öğrenci grubuyduk. İlk önce onlarla başladı. Bir de Sosyoloji okuduğum için, biraz daha bu konuları anlamaya yatkın insanların içindeydim -ki onlar da bir şekilde üniver-

sitedeki LGBT grubuyla benim üzerimden ilintilenen insanlardı. Ben o dönemde kız arkadaşları olan; ama kendini tanımlamayan biriydim. "Kız arkadaşın var, o zaman lezbiyen misin?" diyorlardı. "Hayır, değilim" diyordum büyük bir gerginlikle; ama tanımlamıyordum kendimi. Yine aşağıladığımdan veya ötekileştirdiğimden değil, sadece o tanım bana rahat hissettirmediğinden. Üniversite üçüncü sınıfta açıldım ve çok taktik davrandım. Arkadaşlarıma açılırken şunu söyledim ilk: 'İsmim çok feminen ve ben bunu duymak istemiyorum artık'. Ve bu bana biraz alan açtı. Kendimi tanımladığımı; ama bunu henüz açıklamak istemediğimi söyledim. Sonra eski ismimi söyleyenlerin ağzına vura vura doğru ismi öğrettim. Mecaz tabii… Aileye karşı çok daha taktikti; çünkü olağanüstü bir annem var. Çok zorlu bir kadın ve benim hayatımla ilgili şeylerde söz sahibidir. Ankara'ya geldim, annemi babamı karşıma aldım. "Ben kendimi erkek olarak hissediyorum. Bu yeni duyduğunuz bir şey; ama ben kendimi bildim bileli böyleyim. Sadece bunu tanımlamak noktasında biraz geç kaldım. Bunu birine ilk söylediğimde on altı yaşındaydım; ama aklıma gelen bütün ihtimalleri değerlendirdim beş altı yıl içinde ve ben artık bu sürece girmeye karar verdim" dedim. Trans geçiş sürecini anlattım. Bizimkiler uzun bir süre sessiz dinlediler. Bir de şöyle bir durum var annem kendi eğitimi dolayısıyla en azından bu kavramı duymuş biri, tabi toplumsal önyargılar baskın olacak şekilde de olsa kavramsal bilgiye sahip. Babam için aşağı yukarı televizyondaki neyse o. Bir müddet sessizce dinledikten sonra "Nasıl olur?" krizine girdiler. "Ben ne doğurduğumu biliyorum" falan gibi her zamanki şeyler. Baktılar ben dirençliyim ve netim, bu sefer "Olmaz öyle şey, se-

nin hastalığın var" dediler. Kanımla ilgili ciddi bir hastalığım olduğu için sürecin benim açımdan ilerlemesi herkese göre daha zor. "Aynı şeyi ben de düşündüm. Bir yaz kendimi eve kapattım; ama baktım düşünmekle bir şey olmuyor, Hematologuma sordum. O da 'Sorun yok' dedi" dedim. Tek tek uğraştılar. Önce "Sen öyle değilsin", "Hayır, ben böyleyim", "İş bulamazsın, okuluna devam edemezsin" dediler. "Hayır, okulda sorunum yok. Hocalarım da biliyor" dedim. Bu sefer sağlık konusunu sundular önüme. Bunu da kapatmış olmama rağmen sağlık konusu biraz daha döndü aramızda. Hormona geç başlamak zorunda kaldım onların itirazı yüzünden. Bizimkilere açılırken şunu söyledim ısrarla "Bakın ben bunu her türlü yapacağım. Yanımda mısınız, değil misiniz? Ben onu merak ediyorum". Ben tek çocuğum ve bunu kullandım biraz. Önyargısı çok yoğun insanlarda kabul edilmesinin bir ihtimali varsa bu duygusal temele oynamaktan geçiyor. Bu çok bariz… "Ben sizin bir tane çocuğunuzum, siz de benim bir tane annem ve babamsınız. Ya biz bu aileyi burada fes edeceğiz ya da benimle birlikte yürüyeceksiniz" dedim. Annem başta çok dirençliydi, özellikle sağlık konusu ile ilgili; ama sonra benim toplum hayatında yaşadığım daralmaları gördükçe "Evet, bu çocuğun bunu yapması gerekiyor" noktasına geldi.

Geçiş sürecinle ilgili neler söylemek istersin?

Bu açılmadan sonra annemle oturduk. "Ben kadın bir doktoru tercih ederim, üniversite hastanesi olmak zorunda, burada Ankara'da sizin yanınızda geçirmek istiyorum süreci" dedim. Oturduk internetten doktor seçtik. Aylin Uluşahin'in Hacettepe'deki muayenehanesine gittik an-

nemle birlikte ve o şekilde başladı. İki görüşmenin sonunda Hacettepe'de kurula çıkarttı beni. Kurula çıkıyorsun; endokrine, kadın doğuma, plastik cerrahiye gidiyorsun; bir buçuk yıllık bir süreç var, bu sürede hormona başlıyorsun ve bir buçuk yıl doluyor bir şekilde. Bu süreden sonra rapor alıyorsun. Ben raporumu alalı bir yıl geçti sanırım. Şimdilik sadece meme ameliyatı oldum. Bu sağlık problemim nedeniyle ameliyatların beni ne kadar etkileyeceğini görmek için en ufağından başladılar. Sekiz ay önce oldum ameliyatımı. Hacettepe'de Tunç Şafak yaptı.

Mutlu musun? Beklentilerini karşıladı mı ameliyat?
Yüzde doksan karşıladı diyebilirim.

Dine bakışın nasıl?
Deistim. Açıkçası dine biraz ahlak felsefesi olarak bakıyorum. Karma diyebilirisin, yaratıcı diyebilirsin, bir düzen fikri var; ama ilahi ya da ilahi olmayan dinler olarak ayırmıyorum. Onun yerine ahlak felsefesi çerçevesinde "iyi insan olma" şeklinde bakıyorum.

Çocukken hangi mesleği seçmek isterdin?
On iki yaşımdan beri yazar olmak vardı aklımda, hala da ona uğraşıyorum.

Çocukluk hayallerin var mıydı peki?
Çok büyük hayallerim vardı. Gece yatarken şunu düşündüğümü hatırlıyorum: Şimdi bir uyuyormuşum, sabah erkek olarak uyanıyormuşum. Peri diye bir şey yok, biliyorum; ama belki varmış, geliyormuş, değneğiyle dokunuyormuş, oluyormuş… Fırat karikatürü gibi…

Hormon kullanıyor musun?
İki yıldan fazla oldu sanırım kullanmaya başlayalı. Doktor kontrolünde kullanıyorum.

Hormonun sendeki genel etkilerinden bahsedebilir misin biraz?
Psikolojik olarak çok iyi hissettirdi bana, fiziksel olarak ise bir sürü değişiklik oldu. Sesimin değişmesi, vücudumun her yerinde tüylenme, omuzlarımın genişlemesi… Vücudumun biraz daha fazla kas tutmaya uygun hale geldiğini söyleyebilirim. Çılgınlar gibi libido yapıyor. Çenemde, yüz hatlarımda değişiklik oldu biraz. Vücudumun yağ tutan yerleri değişti.

Ben şu şekilde tanımlıyorum, ikinci bir ergenlik yaşanıyor sanki. Senin deneyimin nasıl bu konuda?
Evet, benim için de öyleydi. En basitinden ergenliğin kamusal alandaki görünürlüğü, seste çatlaklık, sivilce falan çok yaralayıcıydı. Bir dönem Star Gazetesi için kitap yazısı yazıyordum, kitabı hızlı alabilmek için yayınevine gittim. Bana orada doğrudan ofis boy muamelesi yaptılar o sivilceler yüzünden. Ben yirmi üç yaşındayım ve o kitabın yazısını ben yazacağım! Başka yerlerde "Oo delikanlı hoş geldin" falan diyorlar. Yüksek lisans öğrencisiyim, öğrenci işlerine gittim, "Öğrenci belgesi alacaktım" dedim, "Buradan yüksek lisansı veriyoruz sadece" dedi. "Tamam, ben de ondan alacağım" dedim. "Kendininkini alabiliyorsun sadece" dedi. "Evet" dedim, kimliği uzattım. "Ay sen yüksek lisans mı yapıyorsun?" dedi. "Evet" dedim. "Ben seni liseli sandım" dedi. "Ver de şu belgeyi gideyim" diyorum içimden. "Kardeşin var mı senin?" dedi; "Yok" dedim. "Olsa ne güzel kız olurdu" dedi. Allah'ım kurtar beni…

Örgütlü, açık kimliğinle aktivizm yapan bir trans erkeksin. şu an LGBT hareketin neresindesin?
Şu an Voltrans'ın içindeyim. Üniversiteden mezun olduktan sonra oradaki gruptan çekildim. Voltrans aslında bireysel aktivizme alan açan bir örgüt oldu, kendi doğası öyle gelişti. Hareket içinde bireysel örgütlüyüm, bir ölçüde de Voltrans'ın içinde örgütlüyüm.

Genel olarak trans erkeklerin sorun alanlarından biraz bahsedebilir misin?
Hastane süreçleri, doktor hataları, denetimsizlik, sürenin uzunluğu gibi süreçten kaynaklanan onlarca sorunun dışında mı diyorsun? İstihdam var mesela. Aslında trans kadınlarla benzer, ortak deneyimlerimiz çok fazla. Ben halen kimliğimi değiştirmiş değilim. Diyelim ki garsonluk yapacağım, geçenlerde düşündüm. Gideceğim, diyelim başlayacağım, işte kimliğimi isteyecekler, nasıl açıklayacağım bunu. Sırf bu yüzden stres yaşıyorum. Onu bırak diyelim ki sınava gireceksin "Acaba beni alacaklar mı?" diye düşünüyorsun. Hastaneye gidiyorum, her defasında aynı tepkiyle karşılıyorum. Her defasında anlatmak zorunda kalma durumu ve her defasında seni açılmaya mecbur eden bir durum var.

Erkeklik de bence trans erkeklerin başlıca sorunlarından; ama çoğu bunun farkında değil maalesef.

Bunun dışında görünürlük sorunu özellikle trans erkek hareketini ve buna bağlı olarak bizim sorunlarımızı çözmemizi engelliyor. Senin varlığından bile haberdar olmayan birinden senin için doğru olanı yapmasını nasıl ister-

sin ki? Trans erkeklerin politika yapabilmeleri için öncelikle politika yapılacak alanlarda açık kimlikleri ile var olmaları gerekiyor. Trans erkekler bunu tercih etmiyorlar; çünkü bu daha kolay. Bir taraftan insanları anlıyorum, bir taraftan da kabul edemiyorum. Benim aktivizmin bu kadar içinde olmamım sebebi, bu yaptığım şeyin aynı zamanda benim hayat alanımı çoğaltıyor olması. Nefes aldığım alanı çoğaltıyor olması, bu yüzden insanların bunu tercih etmemelerini çok anlamıyorum; ama bir yandan da kimliğimi açık olarak belirttiğimde başıma gelenleri de biliyorum. Kendini açık hedef haline getirmek bir şekliyle bu... Mücadelenin bütünü için büyük bir şey kimliğini açık olarak ifade etmek, bu kimliklerin var olduğunu söylemek; ama bir yandan da insanın özel hayatından çok şey çalan bir şey. Hem bire bir trans erkeklerle ilgilendiğin noktada, hem toplumun diğer bölümleriyle yüz yüze kaldığın noktada bir sürü şey çalabiliyor hayatından; ama yine de daha fazla trans erkeğin görünür olması gerekiyor. Şu an görünür olanlar çıldırmasın diye her şeyden önce. Sana, bana da yardım gerek.

Hareketin ilk başta özellikle trans kadınların görünür olup trans erkeklerin görünür olmamasından kaynaklanan sorunları vardı. Voltrans'ın bunu kırmak adına çok iş yaptığını düşünüyorum ben. Biz, trans kadın arkadaşlarımıza "Bakın bizim de sorunlarımız var, birlikte çalışmak istiyorsak önce bu hiyerarşiden kurtulmamız gerekiyor "diyerek yola çıktık. Bu harekette çok şey değiştirdi. Ben zannetmiyorum ki artık hareketin içinde olan herhangi biri çıkıp "trans erkeklerin de ne sorunu var ki" desin. Bir kere düşünüldüğü gibi erkekliğin bütün nimetlerinden fayda-

lanıyor falan değil trans erkekler. Ne olursa olsun o trans deneyimi dolayısıyla her zaman erkekliğin dışında kalan bir tarafı var trans erkeklerin. O toplumsal erkekliği ne kadar sahipleniyor olursa olsun, testisim çekiliyor, ağrıyor dediği zaman bir erkek, işte orada biter, ya da sünnetle ilgili bir şey söylediği anda biter. Sen, hop, dışındasın. Buna karşıt gelişmiş bir savunma mekanizması olarak sünnet deneyimlerini, askerlik deneyimlerini araklama gibi bir şey de var bazı trans erkeklerde. Ağabeyinin askerlik anısını kendi askerlik anısı gibi anlatmak mesela... Erkekliğin dışında kalmamak için geliştirilmiş bir şey, sadece bunu görmek bile trans erkeklerin de onları alanlara almayanların da "ötekilik"le ilgili fikrini değiştirebilir bence.

Trans geçiş süreci ve diğer anlattığın sorun alanları ile ilgili senin önerin ne, bu süreçlerin iyileştirilmesi için? Bununla ilgili yapılacak tek bir şey var: devlet elini bedenimizden çekecek! Dünyanın farklı yerlerinde yapılmış bir şey. Kimlik değiştirme sürecini bir buçuk yıl gibi bir süre uzatmayacak. Üç ay gibi bir sürede geçici bir kimlik düzenlenebilir. Bu arada zaten kimliklerin rengi olması sorunlu bir şey. Ben parasını verip başvurduğum bir sınava girerken, orada gözetmen olan birinin beni sınava alıp almayacağı kaygısını yaşamamalıyım. Bu tamamen devletin alan açmayı tercih etmesi ve bunun için harekete geçmesi ile olacak bir şey. Bir saldırıya uğradığında polise gidip mağdur olmayacağımı bilmek… Ayrımcılık yasası bunları aza indirecek bir şey. Devlet koruyucu olacak. Uyduruyorum şu an: "eşcinsel olsa bile, ibne hakaretamiz bir anlama sahip olduğundan…" diyecek, diyelim cezası bin lira olsa hakaret edecek kişi iki kere düşünür.

İstediğimiz yasal değişiklikler yapıldığında kısa vadede bir şeylerin değişeceğini düşünüyor musun?
Kısa vadede elbette bu değişimi beklemek optimizm olur; ama bugünden itibaren yirmi yıl sonrası için bir toplumsal değişim göze alınabilir.

Medyadaki temsiliyet hakkında ne düşünüyorsun?
Medyadaki temsiliyet özellikle son dönemlerde çok ilginç. Bir program var mesela sabahları yayınlanan, orada bir gacı var, programın içinde yer alıyor, İstiklal'de insanlara da mikrofon uzatıyor. Barbaros Şansal program yapıyor falan, gürül gürül LGBT görünürlüğü var baktığın zaman; ama diğer yandan haberleri açtığında halen travesti terörü haberleri var ya da bu dilde yazılan haberler var. Seks işçiliği, özellikle trans kadınların medyadaki temsilinin odak noktası, ciddi ağırlığı var. Seks işçisi olmak üzerinden tekrar yaftalanıyorlar medyada. Seks işçiliği yapan bir trans kadın varsa terör oluyor bu haberin içeriği.

TRANS ERKEKLERİN TIBBİ SÜREÇLERİ

Doçent Doktor Serdar Nasır

Hacettepe Üniversitesi Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Anabilim Dalı

Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?
Hacettepe Üniversitesi Plastik ve Rekonstüriktif Cerrahi Anabilim Dalı'nda, Doçent Doktor olarak görev yapıyorum.

Başvuru yapan trans erkekler hangi taleplerle geliyor size?
Bize gelen trans erkekler cinsiyet değişim ameliyatları için geliyorlar.

Peki nasıl bir süreç izleniyor?
Bizim burada, Hacettepe Üniversitesi'nde, cinsel kimlik

konseyi var. Bunun içerisinde plastik cerrahi, kadın doğum, genetik ve psikiyatri var. O konseyden karar çıkarsa, "cinsiyet değişimi uygundur", "bu hastanın bundan sonraki sosyal yaşantısını karşı cinsiyette geçirmesi uygundur", gibi bilimsel bir rapor çıktıktan sonra prosedüre giriyor ve istenilen ameliyatlar yapılmaya başlanıyor.

Peki transeksüellikle ilgili bu kriterler nedir?
Tabii biz aslında bu işin sadece cerrahi kısmını yapıyoruz. Az önce de söylediğim gibi kararı cinsel kimlik konseyi veriyor. Biz burada şuna bakıyoruz; cinsel kimlik konseyinin kararı olmadan hiçbir hastaya ameliyat için randevu vermiyoruz, ameliyat yapmıyoruz.

Peki hangi ameliyatları yapıyorsunuz?
Genelde bizim burada ameliyatlarımız iki aşamalı oluyor, ama bazen üç aşamaya kadar da çıkıyor. İlk ameliyata kadın doğumla birlikte giriyoruz. Kadın doğum önce kişinin yumurtalıklarını, yumurta kanallarını, rahmini ve vajinanın da büyük bir kısmını alıyor. Daha sonra biz ameliyata dahil olup memelerini alıyoruz hastanın, mastektomisini yapıyoruz. Kadın memesinden erkek memesine benzetecek şekilde yapıyoruz bunları, o yüzden meme başları da küçültülüyor. Daha sonra, hastanın yaraları iyileştikten sonra yaklaşık 3-5 ay bazen 6 aya kadar bekliyoruz, ikinci olarak da cinsel organ ameliyatını yapıyoruz. Yara iyileşme durumuna göre belirliyoruz iki ameliyat arasındaki süreyi. Özellikle ilk ameliyata kadın doğumla beraber girildiği için bir miktar ağrılar olabiliyor hastaların. O yüzden yaraların iyileşme sürecini bekliyoruz.

Genel olarak ameliyatların riskleri nelerdir?

İlk ameliyat mastektomi dediğimiz meme alınma ameliyatının fazla bir riski yok. Ama ikinci ameliyat, cinsel organ yaptığımız ameliyatta mikro cerrahi tekniklerini kullandığımız için bazı riskler olmakta. Penis yaparken bilimsel olarak tanımlanmış bir kaç yöntem var. Ön kol derisinden yapılan en sık kullanılan yöntem, ikinci olarak da bacak tarafında kaval kemiği dediğimiz halk arasında, bizim tıbbı terim olarak fibul olarak adlandırdığımız, kemiği kullanarak yapıyoruz. Bunlar büyük kalın dokular olduğu için beslenebilmesi için damarlarıyla beraber hazırlanıyor, daha sonra cinsel organın olacağı yerde, orada mikro cerrahi teknikleriyle damarlar hazırlanıyor ve o damarlarla uç uça getirerek dolaşımı sağlanıyor. Sonuçta bu dokuyu bir atardamar, bir toplardamar besliyor. Sadece bu ameliyat için değil, mikro cerrahi tekniklerini kullandığımız başka ameliyatlarda da böyle. Örnek olarak: tümör hastası, yüzünün yarısını alıyoruz, orayı kapatmak için bir doku getiriyoruz veya kolu kopuyor, aynı şekilde… Her ameliyatta olan riskler. Bu tekniğin kullanıldığı diğer ameliyatlarda da aynı riskler geçerli. Bu damarlar tıkandığında dokuyu kaybetme riskimiz var. Bunlar düşük ihtimal de olsa yine de böyle bir risk var. Çünkü mikro cerrahi ameliyatlarda dünyanın her yerinde böyle bir risk vardır. Bizim şu ana kadar öyle bir hastamız olmadı; ama bu risk var. Bacaktan aldığımız, kaval kemiğinden aldığımız doku ile deri ve kemikle, üzerindeki deri dokusu ile penis yapıyoruz, eğer onu alırsak burada tabi ekstradan bir protez yerleştirme ihtiyacımız olmuyor. Çünkü penisin sertliği için yeterli oluyor. Ama eğer koldan bir doku alırsak daha sonra üçüncü ameliyatta içerisine halk arasında mut-

luluk çubuğu denilen, penis protezini yerleştiriyoruz, cinsel ilişki sırasında sertliği sağlayabilmesi için. Az önce söylemeyi unuttum penis ameliyatı sırasında hastanın sukrotumlarını da yapıyoruz.

Trans erkeklerin ameliyattan beklentileri ne oluyor genelde?
Büyük bir penis değil; ama normal bir cinsel ilişkiyi devam ettirecek bir penis istiyorlar. Öncelikli beklenti bu. Genellikle zaten gelenler sevgilileriyle/partnerleriyle geliyorlar.

Nasıl zorluklar yaşıyorsunuz? İletişim konusunda zorluk olmasa da süreçte karşılaştığınız durumlar neler?
Bir hastamda oldu, bu ameliyatlar çok zor ameliyatlar Türkiye'nin her tarafında yapılmıyor. Özellikle bu hasta grubu -özelikle ben hasta grubu diyorum, siz kabul etmeyeceksiniz ama- biraz doktorlar açısından da uzakta durmak istedikleri bir hasta grubu. Çünkü ilişki kurmakta bazen zorluk çekebiliyorsunuz, her şey iyi gidiyor; ama bir anda bazı şeyleri kabul edememeye başlayıp daha riskli, doktoru suçlayıcı şeylere girebiliyorlar. Az önce dediğim gibi tümör hastasında da dokuyu kaybedebiliriz, bunda da kaybedebiliriz. Yani bunlar o kadar zor ameliyatlar ki, olmayan bir doku ve çok özellikli bir doku, vücudumuzun her tarafı özellikli ama penis kendine ait özelliği olan bir dokudur. Fizyolojik olarak diğer organlardan çok farklıdır. Küçük dokularda kayıplar, dokularda şekil bozuklukları olabiliyor veya ameliyat çok iyi gider her şey biter; ama ikinci üçüncü ameliyatta tekrar bir şekil verme ameliyatı yapılır. Orada küçük bir damara zarar verirsiniz o zaman dokuda hasar oluşabilir, bunları bilmeler, lazım, bunları ka-

bul etmeleri lazım. Bir hastamız bundan dolayı sıkıntı yaşamış -daha sonra duydum-. Çok sıkıntılar yaşanabiliyor.

Trans geçiş sürecinde mahkeme izni alınması, sonra kurul kararının beklenmesi, psikiyatri süreci gibi birçok prosedür var. Bu uygulama sizce doğru mu, değilse nasıl düzenlenmesi gerekiyor?

Avrupa'da da, bilimsel kongrelerde de böyle. Yani bazı kolay ameliyatlar vardır, bazı orta derecede ameliyatlar vardır, bir de zor ameliyatlar vardır. Bunları herkesin aynı düzeyde yapabilmesini bekleyemezsiniz. Bu tıp eğitimi ile alakalı değil, bence biraz spesifikleşme ile alakalıdır. O kişi o işe kendini ayarlar, mesaisini ayarlar ve bunlar zor ameliyatlar olduğu için bazı kişiler de bundan uzak durur, mesaisini bu işe harcamak istemez. Bu şekilde yorumlamak lazım. Mesela Avrupa'da herkes bu ameliyatları yapmaz, buna biraz daha zaman ayırmak lazım, biraz daha emek isteyen işler olduğu için.

Peki trans erkeklerin erkeklik algısı konusunda ne düşünüyorsunuz, en azından sizin gördüğünüz, bir arada olduklarınız için?

Valla şimdi ben size şunu söyleyeceğim ben hastalarımla o kadar psikolojik olaylara girmiyorum, ben burada ameliyatlarını yapıyorum, o şekilde görüşmelere ve konuşmalara girmekten de kaçıyorum. Bu benim mesleğim, geliyorlar. Ha benim yaptığım ameliyatlarla ilgili sıkıntılarında çok yakından ilgileniyorum, bir sorun olursa eğer. Ama ne onun arkadaşları ne sosyal çevresi ne de dünyaya bakışı beni hiç ilgilendirmiyor, o işlere hiç girmek istemiyorum. Zaten sadece kendi yaptığım işe yoğunlaşıyorum. Gelen

hastamı da hiç bir şekilde sorgulamam niye böyle bir düşüncen var, nedir diye. Zaten bana gelen kişi cinsel kimlik konseyinde sorgulanmış olarak geliyor. Ondan sonra diyorlar ki zaten karar verilmiş, bana hazır hasta geldiği için çok rahatım ben.

Trans geçiş sürecindeki prosedür sizce doğru bir şekilde mi işliyor?

Şimdi şöyle sadece yorum yapabilirim, mevzuatla ilgili derin bir bilgiye sahip değilim. Sonuçta bu işin bir aşamasındaki bir kişi olarak, hak göreceğiniz gibi, bir yorum yapma hakkım var benim de. Şimdi bir insan bir cinsiyette doğuyor, kadın veya erkek. Ama daha sonra ne oluyor? İçindeki kendi hissettiği cinsiyetle vücudundaki cinsiyet arasında bir uyumsuzluk var, karşı cinse dönmek istiyor, olur… Bunun doğru olup olmadığını çözümleyebilmek için, -çünkü birçok şeyden etkilenebilir bu kişi, arkadaş çevresinden, başka çevrelerden etkilenebilir- bunu ayırt edecek, doğru mu, değil mi diye, tabi ki bilimsel düzeyde değerlendirecek uzman kişilerin olması lazım. Bunlar da işte psikiyatrlar ve diğerleri. O yüzden başvuru yapıldığı zaman psikiyatrlar tarafından gerçekten doğru mu, değil mi, belki de yani onu bırakın, bazen ben bile kendi içimde bir sürü şey yaşıyorum, psikiyatrik sorunları çözümleyebilmek için psikiyatriste gidiyoruz, onlar bize yardımcı oluyorlar… Burada da gerçekten bu kişinin hissettiği doğru mu, değil mi, karşı cinste yaşayabilir mi, yaşayamaz mı, bunu değerlendirme sürecinde psikiyatrik bir kademenin olması ve bunun gerçekten doğru olduğuna karar verilmesi bence sağlıklı bir şekilde devam ediyor. Ben bu prosedürün çok yanlış olduğunu düşünmüyorum. Neden derseniz zor işler bunlar, bir

kişi gerçekten de cinsiyet değiştirmek istiyor olabilir; ama gerçekten istiyor mu, bunu ayırt etmek lazım. Bir insanın vücudunda sivilce sıkılsa bile ağrı oluyor; ama bunlar çok büyük ameliyatlar geçiriyorlar, rahimleri alınıyor, yumurtalıkları alınıyor, vajenleri alınıyor, memeleri alınıyor. Sonra tekrar penis yapılıyor. Buna karar verdiğinde çok büyük ve önemli süreçler geçiriyorlar. O zaman bunu çok sağlıklı olarak, kendi çevresi dışında birinin, uzman biriyle değerlendirip konuşarak beraber karar vermesi bence çok sağlıklı bir şey. Düşünün ki mesela "meğer öyle değilmiş, yapmasaydım" dese ne olacak?

Peki şimdiye kadar böyle bir şey oldu mu trans geçişinden sonra?
Yok öyle bir şey olmadı benim karşılaştığım. Hep onu vurguluyorum, bizim burada cinsel kimlik konseyinden geçtikten sonra hastalar hazır gelir bana. En büyük sorumluluk psikiyatrisin, o kararı verdikten sonra bir daha geri dönmek isteyeceğini sanmıyorum.

Peki estetik beklenti nedir?
Estetik beklenti konusunda memelerden çok sıkıntıları var. Bazı teknikler var gerçekten ben de beğenmiyorum. Dışarıda yapılanlar çok iz oluyor, çok fark ediliyor. Eğer daha uygun teknikler uygulanırsa iyi olur çünkü memeler sonuçta denize girdiği zaman falan, en çok göze çarpacak şey, orada biraz daha uygun yapılması lazım.

Siz hangi teknikle yapıyorsunuz daha çok?
Benim yaptıklarımda meme çevresinde memenin siyahlığının çevresinde kaldığı için hiç bir şekilde yara izi bel-

li olmuyor. O yüzden de bazen iki seans olarak yapıyorum. Meme altında yatay bir çizgi olmaması için, memeyi büzüştürerek dikiyoruz. O yüzden biraz daha fazla büzüşme oluyor ama ikinci ameliyatta onu düzelttiğimiz zaman hiç bir şekilde belli olmuyor, en azından ben öyle düşünüyorum. Geçenlerde bir hastam geldi "Ya bu küçük olmuş" dedi, "İstersen benimkini göstereyim" dedim, "Bu kadardır bunun büyüğü olmaz" dedim. Bir kadın olarak yaşadığı için belki hiç o zamana kadar erkek penisi görmemiş olabilir. Bu işin büyüklükle alakalı olmadığını söylüyoruz. Benim bakışımdan trans erkekler trans kadınlara göre daha iyi ilişki kurabildiğim hasta grupları. Kadından erkeğe transeksüeller biraz daha mantıklı, daha yani yanlış olacak; ama erkeksi tavırları oluyor. Ameliyat konusunda yaptığın işten memnun olduklarını daha iyi belli ediyorlar. Daha iyi ilişki kurulabiliyor ama diğer grup biraz daha farklı. Diğer gruba, diğer doktorlar çok fazla yaklaşmak istemez. Trans erkeklerin en azından bir fuhuş seçeneği yoktur. Ama trans kadınların fuhuş seçeneği vardır. Onları çok seçerek ameliyat ederim ben. Mesela son hastam İtalya'da öğretim üyesi olan bir hastamdı. Bu amaçla[1] değil de sırf cinsel kimlik ile ilgili olduğu için ameliyat ettim. Yani trans erkek hastalar benim daha iyi ilişki kurabildiğim hastalar, daha mantıklılar. Niye erkek olunuyor? Veya neden cinsiyet değiştiriliyor? Cinsiyetin en önemli aşamalarından biri de cinsel ilişkiye girmek. Bana gelen insanlar da bir cinsel hayatı olsun isteyerek penis ameliyatına giriyor.

1 Ed. Notu: Fuhuşu kastediyor.

TRANS GEÇİŞ SÜRECİ ve HUKUKA GENEL BİR BAKIŞ

Avukat Sinem Hun

sinem.hun@hundanismanlik.com

Trans bireyin geçiş döneminde karşılaştığı psikolojik ve tıbbi süreçlerin yanında bir de, kaçınılmaz olarak, hukuki süreç vardır. Bu süreç sağlıktan sosyal güvenliğe, askerlikten cinsiyet geçişin sonlanmasını da kapsayacak şekilde yatay ve dikey tüm işlemlerin toplamı olarak tanımlanabilir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde ise bu hassas dönem trans bireyin maddi ve manevi bütünlüğünün korunması ve toplumdaki saygınlığına halel gelmeksizin kollanması ilkelerinden hareketle şekillendirilmediğinden oldukça kendiliğinden ve özensiz bir halde ilerlemektedir. Bu standartlaşamama halinin devam etmesi, tek ve eşit bir uygulamanın süreklilik kazanmaması durumunda

var olan sorunların artarak süreceğini tahmin etmek bir kehanet olmasa gerek.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihatları ile açtığı yeni alanların Türkiye uygulamasını radikal anlamda değiştirdiğini ve dönüştürdüğünü söylemek de pek mümkün değildir. Her ne kadar AİHM'in verdiği kararlar iç hukukta başvurucuya sadece yeniden yargılanma ve tazminat hakkı verse de Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefindeki Türkiye'den ivedilikle ilgili konularda hukuki adımlar atarak mevzuat "yakınlaştırması" yapması beklenmektedir. AİHM sadece insan hakları konusunda, Türkiye'nin de imzacısı olduğu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) yer alan hakların üye devletlerde tam korunmasını değil, bu hakların geliştirilmesini ve türevleştirilmesini öngörmektedir. Bu kapsamda, aşağıda hem iç hukukta yürürlükte olan mevzuat ve uygulamalar, hem de AİHM kararları ışığında olması umulan ve gerekenlere de yer verilmiştir.

TRANS BİREY VE KİŞİ HAKKI

Kişi hakkı 1982 Anayasası ile kişinin yaşam, maddi ve manevi bütünlüğünü koruması ve geliştirmesi çerçevesinde güvence altına alınmıştır. Trans bireylerin "maddi ve manevi varlıklarını geliştirme" haklarıyla ilgili en önemli amir hüküm ise Medeni Kanun Madde 40'ta vücut bulmuştur. Bu maddeye göre:

> "Madde 40- Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet de-

ğişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin on sekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transeksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmi sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır."

Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbi yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmi sağlık kurulu raporuyla doğrulanması halinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir."

Yukarıda da belirtildiği üzere trans geçiş sürecindeki başvurucu trans bireyin "cinsiyet değişikliği" davasından sonuç alması için 18 yaşından büyük, bekar, cinsiyet geçişinin ruh sağlığı açısından zorunlu olup sürekli olarak üreme yeteneğinden yoksun olması gerekir. Başvurucu eğer bu koşullara haizse cinsiyet geçiş süreci başlar. Bu süreç altı ay ile iki sene arasında değişmekte olup başvurucu hem tıbbi hem psikolojik aşamaları doktor ve psikiyatr gözetiminde tamamlar ve uzman raporları ışığında cinsiyetinin mahkemece "değiştirilmesine" karar verilir.

Dolayısıyla trans geçiş süreci ve davaları zincirleme ve birbirine bağlı olup devletin gözetim ve denetiminin sürekliliğinden dolayı kişi hakkıyla doğrudan ilişkili diğer davalardan, örneğin isim değişikliği davası ya da hakarete dayalı tazminat davasından, farklılık gösterir. Bu hukuki iliş-

kiler bütünündeki süreklilik ve denetim yönleri göz önüne alındığında "cinsiyet değiştirme" davasının en fazla vesayet davasıyla benzerlik arz ettiği gözlemlenmektedir.

Uygulamada ise geçiş süreçlerinin belli bir hukuki standarda kavuştuğunu söylemek mümkün değildir. Cinsiyet geçişe izin kararının niteliği, hükmü tesis eden hakimin dünya görüşünden, davanın açıldığı yerin bir il veya ilçe olmasına kadar fark edebilmektedir. Hatta başvurucunun cinsiyet geçişinin kadından erkeğe ya da erkekten kadına olması dahi kararları etkileyebilmektedir. Başvurucunun veya ailesinin nüfuzu ve/veya sosyal çevresinin de trans bireyin geçiş sürecini doğrudan etkileyebildiği bilgi dahilindedir.

Yukarıda sözü edilen amir hüküm Medeni Kanun'un 40. Maddesi'nin en "sorunlu" şartının "üreme yeteneğinden sürekli yoksunluk" olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu şartla devlet, başvurucu trans bireyin erkekliğini veya kadınlığını tescil etmeden önce strelizasyonunu[1] ön koşul sayarak zürriyet[2] hakkını gasp etmekte ve böylece "gelecek nesilleri korumaktadır". Dolayısıyla devlet, trans vatandaşını Anayasa ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşme ve Şartları'yla da korunan iki haktan biri arasında seçim yapmaya zorlamaktadır: Başvurucu ya o çok istediği mavi ya da pembe kimliğe "kavuşacak" ya da çocuk yapma ve üreme yeteneğini koruyacak ancak "tanınmamış" kimliğiyle yaşamaya

1 Ed. Notu: kısırlaştırma.
2 Ed. Notu: Döl, soy anlamına gelen bu kelime üreme anlamında kullanılmış.

mecbur olup hayatının her alanındaki kaosa boyun eğecektir. İki hakkın birlikte ve aynı anda trans vatandaş tarafından kullanılması devlet için mümkün değildir. Halbuki devletin bu uygulaması ve anlayışı açıkça hem kanun önünde eşitlik ilkesinin hem de kişinin dokunulmaz ve devredilmez kişi hakkının kanun eliyle ihlalidir.

Maalesef bu uygulamanın hukuksuzluğu, trans başvurucular "üreme yeteneğinden sürekli yoksunluk" şartını ya hormon kullanarak ya da merdiven altı ameliyatlar yoluyla yerine getirdikleri için açılan "cinsiyet değiştirme" davalarında çok da tartışılamamıştır. Bu tartışmayı AİHM nezdinde yapan bilgimiz dahilindeki tek örnek Mersin ilinden bir trans başvurucunun açtığı davadır. Hem AİHM'in zorunlu kısırlaştırmayı hukuki zorunluluk olarak düzenleyen davalı üye devletleri mahkum ettiği kararları[3] hem de alınan son duyumlar davanın trans başvurucu lehine sonuçlanacağı yönündeyse de yürürlükteki kanunun bu bölümünün değişip değişmeyeceği ve devletin bu karar doğrultusunda bir yasa değişikliğini gündemine alıp almayacağı karar açıklandıktan sonra görülecektir.

AİHM ise konuyu AİHS'nin 8. Maddesi çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu maddeye göre:

> "Madde 8: Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir"

3 Bkz. B. Vs. Fransa, 25 Mart 1992 tarihli AİHM kararı, Sheffield ve Horsham vs. Birleşik Krallık 30 Temmuz 1998 tarihli AİHM kararı, Chrtine Goodwin vs. Birleşik Krallık 11. Temmuz 2002 tarihli AİHM kararı.

Dolayısıyla trans birey yeniden cinsiyet tayini sürecindeki tüm taleplerini özel hayata saygı maddesine dayandırabilmektedir. Bu kapsamda AİHM yeniden cinsiyet tayini ameliyatı, ad ve kimlik değiştirme konularında imzacı devletlere içtihatları yoluyla çeşitli yükümlülükler getirmiştir.

AİHM B vs. Fransa (1992) , Sheffield ve Horsham vs. Britanya (1998), Goodwin vs. Britanya (2002) ve Grant vs. Britanya (2003) kararlarında kişinin doğum belgesinin tercih ettiği cinsiyete göre değiştirilmemesini sözleşmenin 8. Maddesi'nin ihlali anlamına geldiğine karar vermiştir. Bu kararlarla AİHM, trans bireylerin cinsiyet değişiminin tanınmasını yasal olarak şart koşmuş ve imzacı devletlere bu yükümlülüğü getirmiştir. Yani hiçbir imzacı devlet trans bireyin cinsiyet durumunu hukuki platformda, bilerek ya da yasal boşlukları bahane ederek, düzenlememe yoluna gidemez ve böylece bireyin hayatının her alanında kaos yaşamasına neden olamaz.

Mahkeme aynı zamanda trans bireyin cinsiyet değişikliğinin her türlü kimlik belgelerinde (nüfus cüzdanı, ehliyet, oda kimlik kartları vs.) tanınmasını imzacı devletin yükümlülüğünde saymıştır. Mahkemenin B. vs. Fransa ve Goodwin vs. Britanya kararları mahkemenin bu tutumunun somutlaştığı kararlardır. Bu bağlamda cinsiyet değişikliğinin sadece nüfus cüzdanlarında değil, kişiyle ilgili tüm belgelerde değiştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde trans birey sosyal hayata katılamayacak iş, sosyal güvenlik, eğitim gibi en temel haklarından yoksun bırakılmış olacaktır.

Öte yandan Türkiye'de 2004 yılından beri yasal zorunluluk olan ve Medeni Kanun Madde 40'ta yer alan kısırlaştırma şartı AİHM içtihatları ve genel prensiplerine açıkça aykırıdır. Mahkeme, devletin bireyin hayatına bu kadar güçlü ve geri dönülemez biçimde müdahale etmesini açıkça AİHS'nin 8. Maddesi'nin ihlali saymaktadır. Mahkemenin bu mantığından yola çıkan Avusturya Yüksek İdare Mahkemesi 2009 yılında zorunlu ameliyatın cinsiyet ve ad değişikliği için ön koşul olmadığına karar vermiştir. Aynı şekilde 2005 yılında Almanya Federal Yüksek Mahkemesi de "cerrahi müdahalenin, cinsiyeti değiştirmenin önkoşulu olmasının giderek artan şekilde sorunlu bulunduğunu ve artık uzmanlar arasında kabul görmediğini" belirterek AİHM içtihadının işaret ettiği şekilde karar vermiştir. Ayrıca AİHM bu türden fiziksel prosedürlerin ön koşul olarak trans bireyin önüne konmasının AİHS'de korunan aile kurma hakkının baltalanması anlamına da geleceğini belirtmiştir.

TRANS BİREY ve SAĞLIK ve SOSYAL GÜVENLİK HAKKI

1982 Anayasasının 60. Maddesi'ne göre "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar." Dolayısıyla devlet, hiçbir ön koşul gözetmeksizin, bu haktan yararlanılması için gerekli tüm önlemleri almakla kendini yükümlü kılarak sosyal güvenlik hakkını pozitif yükümlülüğü olarak düzenlemiştir. Aynı şekilde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 22. Maddesi, Uluslararası Çalış-

ma Konferansı'nda 1952 yılında kabul edilen Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin 102 sayılı sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı da sosyal güvenlik hakkını temel bir insan hakkı olarak düzenlemiştir.

Bu konuda halihazırda yürürlükte olan 5510 sayılı Sosyal Sigorta ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu trans bireylerin özellikle cinsiyet geçiş ameliyatlarının finansmanı konusunda yaşadıkları sorunlar bakımından ele alınmalıdır. Söz konusu iki kanunda da hem sigortalının tanımı hem de sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişilerin tanımı yapılmıştır. 5510 sayılı Kanunun 3. Maddesinin 10. Bendine göre genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişiler şunlardır:

> "**10)** Bakmakla yükümlü olduğu kişi: 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi ile 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1), (2) ve (7) numaralı alt bentleri ile yedinci ve sekizinci fıkralarının dışında kalan genel sağlık sigortalısının, sigortalı sayılmayan veya isteğe bağlı sigortalı olmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan;
> **a)** Eşini,
> **b)** 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde meslekî eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın bu Kanuna göre malul olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarını,

c) Geçiminin genel sağlık sigortalısı tarafından sağlandığı Kurumca belirlenen kriterlere göre tespit edilen ana ve babasını kapsar"

Aynı şekilde işbu Kanunun Geçici 12. Maddesi 2011 yılında yapılan değişiklikle şu şekilde düzenlenmiştir:

"İlgili kanunları gereği tedavi yardımları karşılanan kişiler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte herhangi bir işleme gerek kalmaksızın, bu Kanun açısından genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte ilgili kanunları gereği bakmakla yükümlü olunan kız çocukları bu Kanun gereğince de bakmakla yükümlü olunan kişi sayılır. Ancak durumlarında değişiklik olduğunda sağlık hizmetlerinden yararlanma koşulları bu Kanun hükümlerine göre yeniden belirlenir. Kız çocuklarının durum değişikliklerinin ortadan kalkması halinde, bu kişiler tekrar ilgili kanunlarına göre bakmakla yükümlü olunan kişi sayılır. Bu kişilerin sigortalı ve sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişilere ilişkin bilgileri ilgili kurumlar tarafından bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren en geç üç ay içinde Kuruma bildirilir."

Dolayısıyla trans geçiş operasyonlarını ebeveyn sigortasından sosyal güvenlik kapsamında karşılayacak trans bireylerden; evli olmamak ve bir işte çalışmamak kaydıyla[4] trans erkekler; eğitim görmesi halinde 25 yaşına kadar

4 Ed. Notu: Pembe kimlik taşıdığı sürece, yaşı önemli olmaksızın

trans kadınlar yararlanabilirler. Sosyal güvenliğin özellikle bakmakla yükümlü olunan kız çocuğuna getirdiği haklardan (sigortalının ölümü halinde emekli maaşından yararlanma, kız çocuğuna evlenme ödeneği verilmesi vs.) trans kadınlar ancak cinsiyet geçişinin yasal tanınması sonrasında yararlanabileler. Yasal tanıma kimlik değişimiyle mümkün olduğu için trans kadınların bu haklardan daha önce yararlanmaları mümkün gözükmemektedir.

Öte yandan 5510 sayılı Kanunun 12. Maddesinde de belirtildiği üzere bakmakla yükümlü olunandaki değişikliklerin en geç üç ay içinde kuruma bildirilmesi gerekir. Burada değişiklikten kastedilenler açıkça, tek tek ve tahdidi olarak sayılmasa da cinsiyet geçişini tamamlamış, yasal olarak tanınmış ve 25 yaşını doldurmuş trans erkeklerin durumlarındaki değişikliğini Kuruma bildirme yükümlülükleri olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 76. Maddesine göre ise: Kurum, ödemeler kütüğü ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün nüfus kütükleri on beş günü geçmemek üzere belirli periyotlarla karşılaştırılarak cinsiyet değişikliği, ölümü veya evlenmesi nedeniyle gelir ve aylık alma şartlarını yitirenleri tespit etmektedir. Dolayısıyla, yasal olarak tanınmış trans erkelerin on beş gün ile bir ay içinde ilgili Kuruma bildirimde bulunmaları ve cinsiyet değişikliğini haber vermeleri gerekmektedir. Aksi takdirde idari para cezasıyla karşılaşmaları kaçınılmazdır.

Sosyal güvenlik sigortası kapsamında karşılanan ameliyatlar ise kısmi olup tüm trans geçiş operasyonlarını kapsamamaktadır. Sosyal güvenlik kapsamında karşılanan ameliyatlarda ise trans birey ister özel hastane ister devlet hasta-

nesi olsun bir katkı payı ödemektedir. Bu katkı payı oranları her yıl Ocak ayında Bakanlar Kurulunca belirlenmektedir. Öte yandan, devlet hastanesi ile özel hastanenin talep ettiği katkı payı oranlarının oldukça farklılık gösterdiği de bir başka gerçektir. Bu katkı payları kimi özel hastanelerde operasyon bedelinin %70'ine kadar çıkmaktadır.

Sürecin birçok trans birey için en önemli aşaması olan genital operasyon sosyal güvenlik sigortası kapsamında karşılanmamaktadır; ancak genital operasyonlar oldukça hassas ve zor olmaları, uzmanlık gerektirmeleri ve Türkiye'de bu konuda uzman sayısının az olması gibi faktörlerden ötürü pahalı ameliyatlardır. Katkı payının yüksekliği de göz önüne aldığında trans bireylerin bu ameliyatları neredeyse kendi olanakları ölçüsünde finanse ettikleri söylenebilir.

Halbuki AİHM içtihatlarında devletlerin tam bir yeniden cinsiyet tayinine yol açacak ameliyat olma imkanını sağlamasını pozitif bir yükümlülük olarak tesis etmiştir. Bu yüzden trans bir bireyin istek ve ihtiyaçlarına bağlı olarak, örneğin hormon tedavisine, yeniden cinsiyet tayini ameliyatına ya da kalıcı epilasyon ve ses eğitimi gibi diğer tıbbî müdahalelere erişiminin olması gerekmektedir. Tedavinin söz konusu çoğu kişi için anlamlı bir yaşamı mümkün kılacak tıbbî bir gereklilik olduğunu kabul etmek önemlidir. Bu yükümlülüğe ek olarak devletler başarılı sonuçlar elde edebilmek için tedaviyi bireyin ihtiyaçlarına göre de uyarlamalıdırlar.[5]

5 İnsan Hakları Komiseri'nin 29 Temmuz 2009 İnsan Hakları Raporunun "İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği" Bölümünden, Avrupa Konseyi, Strasbourg, 2009.

Ayrıca, AİHM Van Kück vs. Almanya (1997) ve L. Vs. Litvanya (2003) kararlarında devletlerin sigorta planlarının da yeniden cinsiyet tayini ameliyatını da içeren bilumum "tıbben gerekli" tedavileri kapsamasını açıkça zorunlu kılmıştır. AİHM'in getirdiği bu standardın, Türkiye'nin de içinde olduğu, tüm Avrupa Konseyi üyesi devletlerde uygulamaya konması zorunludur. Her ne kadar AB üyesi devletlerdeki trans bireyler devletin sağlık sigortası kapsamında ameliyat masraflarının karşılanmasını reddetseler de AB dışı Avrupa Konseyi üyesi devletlerde durumla ilgili bilgi eksikliği olduğundan devletler üzerinde gerekli ve hukuki baskı kurulamamaktadır. Türkiyeli LGBTT örgütlerinin, AİHM içtihadıyla zorunluluk haline gelmiş bu uygulamanın Türkiye Cumhuriyeti Devletince hayata geçirilmesi için ısrarlı ve sürekli kampanya yürütmeleri, devletin isteksizliği veya uygulamayı reddetmesi halinde de konuyu ulusal ve uluslararası platformlara taşıması bu sorunun aşılmasında önemli katkı sağlayacaktır.

Yeniden cinsiyet tayini süreci sadece fiziksel müdahaleye dayalı bir dizi operasyondan ibaret değildir. Psikolojik destek ile bireyin cinsiyet geçişine adaptasyonunun da sağlanması çok önemli olup sürecin bu ayağının da sosyal güvenlik kapsamında olması hayati öneme sahiptir. Yukarıda da belirtildiği üzere trans birey altı ay ile iki yıl arasında psikolojik yardım almakta ve ancak bu sürecin sonunda uzmanın vereceği olumlu rapor ile cinsiyet geçiş olanaklı hale gelmektedir. Her ne kadar psikolojik destek sosyal güvenlik kapsamında olsa da desteği veren hekimin bu konuda uzman olması gerekmektedir. Maalesef, uygulamada karşılaşılan vakalardan da bilindiği üzere, trans bi-

rey bu süreçte kimi zaman genital muayeneye veya biyolojik cinsiyetine geri döndürme gibi kabul edilemeyecek tedavilere maruz kalabilmektedir. Bu pratiklere gerek devlet hastanesi gerek özel hastanelerde karşılaşılabilmektedir.

Halbuki bu tip uygulama ve tedavi yöntemleri hem Türk Ceza Kanunun 287. Maddesine ("Yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur") göre suç olup hem de Hasta Hakları Yönetmeliğinin Hasta Haklarının Korunması alt başlığında hüküm altına alınan Mahremiyete Saygı Gösterilmesi, Rızası Olmaksızın Tıbbi Ameliyeye Tabi Tutulamama ve Hastanın Rızası ve İzni düzenleyen 21, 22 ve 24. Maddelerine göre de hak ihlali anlamına gelmektedir. Aynı şekilde AİHM de bu tip uygulamaları "tercih edilen cinsiyetin yasal olarak tanınması" yönünde verdiği kararlar çerçevesinde AİHS madde 8 anlamında sözleşmenin ihlali saymıştır. Dolayısıyla trans bireyler ve LGBTT örgütleri bu konuda hassas davranmalı ve konuyla ilgili farkındalık oluşturarak hukuki haklarını sonuna kadar kullanmaktan çekinmemelidirler.

TRANS BİREY ve EVLENME HAKKI

Evlilik konusu da trans bireylerin hak gaspına uğradıkları önemli alanlardan biridir. Evlilik Anayasa'da ayrıca ve açıkça tanzim edilmiş bir hak olmayıp dolaylı olarak aile kurumu başlığı altında düzenlenmiştir. 41. Madde de şu şekildedir:

> "MADDE 41- Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."

Evlilik ile ilgili doğrudan düzenleme ise Medeni Kanunda yapılmış ve yine bu kanunda evlenmenin usul ve esasları hüküm altına alınmıştır. Medeni Kanunun 134. Maddesi açıkça sadece kadın ve erkeğin birbiriyle evleneceğinden bahsetmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de sadece heteroseksüel evlilikler yapılabilir. Madde şu şekildedir:

> "Madde 134 - Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar."

Ancak Türkiye'nin de imzacı olduğu AİHS'de ise evlilik açıkça insanın temel bir hakkı olarak tanınmaktadır. AİHS'nin 12. Maddesi şu şekildedir:

> "Madde 12- Evlenme hakkı: Evlenme çağına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir."

AİHS'nin 12. maddesi her ne kadar hakkın kullanılmasını ulusal yasalara bağlasa da bu, evlilik hakkının varlığını ve öne sürülmesini engelleyen bir şart değildir. Bu düzenlemeye göre evlilik bireye özgülenmiş bir hak olup partnerinin cinsiyeti, cinsiyet kimliği veya cinsel yöneliminden

arîdir. Dolayısıyla her iki düzenleme arasındaki fark şudur: Evlilik AİHS'ye göre temel bir insan hakkıyken ulusal mevzuatta evliliğin, Anayasada da düzenlenmesinden yola çıkarak, bir tür idari prosedür olarak görüldüğü öne sürülebilir. Bu iki madde arasındaki ilişki ve etkileşimin ne ve nasıl olması gerektiği ise Anayasanın 90. maddesinde tanzim edilmiştir. Bu maddeye göre usulüne uygun yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükmü esas alınır. Buradan yola çıkarak denebilir ki evlilik her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı için bir haktır ve bu hakkın tüketilmesinde idari ve hukuki engeller çıkarmak hukukun ihlali anlamına gelmektedir.

Pratiğe bakıldığında görülmektedir ki yeniden cinsiyet tayini ameliyatlarını geçirmiş ve yasal olarak tanınan trans bireylerin evlilik yapmalarının önünde herhangi bir engel yokken en büyük sorun cinsiyet geçiş ameliyatı geçirmeyi reddeden, bunu cinsiyet tanımlaması kapsamında görmeyen trans bireyler bakımından yaşanmaktadır. Geçiş ameliyatı yapmayı reddeden trans bireyler kağıt üzerinde "erkek" veya "kadın" olarak tanınmalarına rağmen dış görünüşleri, tavırları ve buna benzer toplumsal cinsiyet yönünden ayırt edici özelliklerinden dolayı evlilik sürecinde baştan sona çok ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Yani soru şudur: Pembe kimlik sahibi bir trans erkek ya da mavi kimlik sahibi bir trans kadın evlenmek istediğinde devlet bu isteğe nasıl cevap verecektir? AİHM'in Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin önüne koyduğu trans bireyin "yasal tanınması zorunluluğu" bu çerçevede nasıl aşması gerekir?

Uygulamada trans bireyin önüne bir dizi prosedür ve engel çıkacağını söylemek abartı olmasa gerek. Son dönemde bu yola başvuran ve yeniden cinsiyet tayini ameliyatı olmayı reddeden pembe kimlik sahibi bir trans erkek, örneğin, sağlık raporu alınması adı altında oyalanmış, kurum içi gizli yazışmaların konusu olmuş, evlenmeye engel bir hali olup olmadığının tespiti için ihtisas hastanesine sevk edilmiş, genital ve psikiyatrik muayenelere maruz kalmıştır. Tüm bu süreçlerden fiziksel görüntüsü ile kimlik cinsiyetinin birbiriyle örtüşememesinden dolayı deneyimlemiştir. Trans bireyin bu keyfi, kaynağını hukuktan almayan uygulamalarla AİHS ile güvence altına alınan evlilik hakkı gasp edilmiş olup Anayasa ile korunan maddi ve manevi varlığına devlet eliyle tecavüz edilmesine karşı hukuku yanında hissedememiştir.

Bir başka sorun da evli olup geçiş sürecinde olan veya sürece başlamak isteyen trans bireylerle ilgilidir. Medeni Kanunun 40. Maddesine göre evli olma hali cinsiyet geçişin önünde bir engeldir. Devlet bu şartı getirerek hem hemcins evliliğin önüne geçmek istemiş hem de geleneksel, muhafazakar ve heteroseksüel evlilik birliliği ve aile kurumunu korumak istemiştir. Ulusal mevzuat uyarınca evli bir trans erkek ya da kadın cinsiyet geçiş sürecini tamamlamak için boşanmalıdır.

Halbuki bu zorunluluk AİHM'in "bir özgürlükten yararlanmak için bir başka özgürlüğün kısıtlanamayacağı" ilkesine terstir. Bu paralelde Almanya ve Avusturya'da boşanma şartına karşı geliştirilen yüksek mahkeme kararları olduğunu söylemek gerekir.[6]

TRANS BİREY ve ASKERLİK

Askerlik Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde erkek vatandaşlara getirilmiş kanuni bir zorunluluktur ve Anayasanın 72. maddesinde vatan hizmeti olarak tanımlanmaktadır. Bu görev kimlik cinsiyeti üzerinden getirilen bir ödev olduğundan, haliyle, trans bireyleri farklı yönlerden ilgilendirmektedir.

En önemli sorunu trans geçiş sürecindeki trans kadınlar yaşamaktadır. Transeksüalite Askerlik Kanunu ve ilgili Türk Silahlı Kuvvetleri Yeteneği Yönetmeliği'ne göre "psikoseksüel bozukluk olarak" tanımlandığı için bu "hastalığın" varlığının kanıtlaması gerekmektedir. Ancak bu "kanıtlama" süreci çoğu zaman trans kadın için bir işkenceye dönüşür. Trans kadın işlemlerini yaparken diğer tüm adaylarla aynı yerde beklemekte, bu bekleme sürecinde çeşitli sözlü ve hatta fiziksel tacizlere maruz kalmakta, bu tacizler kamu görevlileri tarafından da sürdürülmektedir. Trans kadın askerlik yapmaya sürekli elverişli olamadığına dair belgeyi alarak askerlik görevinden "men edilir". Konuyla ilgili olarak gerek Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği'nin gerek diğer LGBTT örgütlerinin yaptığı kimi çalışmalar sürecin hem mağdurlar hem de

6 Avusturya Anayasa Mahkemesi transseksüel bir kadına, karısıyla evli kalarak cinsiyetini dişi olarak değiştirme hakkını vermiştir. Mahkeme "doğum belgesindeki cinsiyet hanesini değiştirmenin evlilik tarafından engellenemeyeceğine" karar vermiştir (Avusturya Anayasa Mahkemesi, BverfG, 1 BvL 1/04 (18 Temmuz 2006). Aynı şekilde Alman Anayasa Mahkemesi de benzer bir karar vererek, Alman Hükümeti'ni 2009 Ağustos'undan önce yasayı değiştirmeye kanunen zorunlu kılmıştır.(Alman Anayasa Mahkemesi, BVerfG, 1BvL 10/05 (27 Mayıs 2008).

sosyal çevreleri için ne kadar yıpratıcı olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.[7]

Konuyla doğrudan ilgili bir başka grup ise yasal olarak tanınan trans erkeklerdir. Bu grup açısından da askere gitmek yasal bir ödev olarak dizayn edildiği için yasal olarak tanınan trans erkekler de askere gitme yükümlülüğü altındadırlar. Askerlik yapmak istemeyen trans erkekler olduğu gibi askerlik yapmak isteyen trans erkekler de olabilir. Zorunlu askerlik ödevini yerine getirmek istemeyen trans erkekler yukarıda belirtilen "psikoseksüel bozukluk" tanısından yola çıkarak askerliğe elverişli olmadıklarını iddia edebilecekleri gibi bu görevi icra etmek isteyen trans erkeklerin ise "trans olma" durumları Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından bir ret nedeni olarak değerlendirilebilir.

Bu süreçte Türk Silahlı Kuvvetleri'nin trans bireyin askerliğe elverişli olup olunmadığına dair kararına esas teşkil edecek şekilde trans bireye yönelttiği cinsel hayata dair soruların, cinsel ilişki esnasında çekilmiş fotoğraf ya da videoların istenmesinin, anal ve genital muayene yapılmasının ne kanun ne de yönetmelikten kaynaklanan hiçbir hukuki dayanağı bulunmamaktadır. Bu tip uygulamalarla karşılaşan trans bireylerin mutlaka idari ve hukuki mekanizmaları çalıştırmaları ve buna teşvik edilmeleri gerekmektedir.

Son olarak anti militarist trans bireyler için vicdani retten de bahsetmek gerekir. AİHM'nin uzun yıllardan beri

7 Bkz. Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği'nin 2008-2011 yılları arasında yayınladığı raporlardaki mağdur anlatımları.

bir hak olarak adlandırmaktan kaçındığı vicdani ret Bayatyan vs. Ermenistan (2011) kararıyla artık temel bir insan hakkı sayılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin de içinde bulunduğu, AİHS'ye imza atan devletlerin vicdani reddi kendi iç hukuklarında tesis etmeleri ve bu hakkı tanımaları gerekmektedir. Aksi halde Avrupa Konseyi üyesi devletlerin AİHM nezdinde seri davalarla karşılaşmaları ve tazminata mahkum olmaları kaçınılmazdır. Aynı şekilde, uygulamayı sürüncemede bırakan devletin Avrupa Konseyi tarafından üyeliğinin askıya alınması da dahil olmak üzere bir dizi yaptırımla karşılaşılması olasıdır. Bu konuda Avrupa Konseyi Türkiye'ye Osman Murat Ülke kararı üzerinden Aralık 2011'e kadar süre vermiş olup aksi halde yaptırım uygulama kararı almıştır.

Yukarıda özetlenen çerçevede de görüldüğü üzere trans bireylerin geçiş sürecinde yaşadıkları sorunlar, engellemeler ya da bilerek doldurulmayan hukuki boşluklar AİHS başta olmak üzere uluslararası ve ulusal hukuktan kaynaklanan temel insan haklarının bir şekilde çiğnemesi sonucunu doğurmaktadır. Devlet sistematik olarak trans bireye, yasal tanınmayı arzu ediyorsa yaşam, sağlık, aile gibi maddi ve manevi varlığını ilgilendiren diğer konulardaki hak ihlallerine karşı çıkmamasını ve hatta bu ihlalin bir yönüyle olağan olduğunu söylemektedir. Bu mantığa göre, devlet, trans bireyi yasal olarak tanıyarak modernliğini ve demokratlığını gösterdiğine göre trans birey de hak ihlallerine karşı gelmeyerek devletle arasındaki altın dengeyi korumalıdır. Bu zihniyetin aşılması için topyekun ve her alanda bir hukuki mücadelenin gerektiği ise su götürmez bir gerçektir.

BİLİNEN İLK TRANS ERKEK DENEYİMİ JACK BEE GARLAND (Nam-ı Diğer BABE BEAN)*

Liz Highleyman
Çeviri: Ömer Akpınar

Jack Bee Garland cinsiyet, etnisite, sınıf ve coğrafya sınıflarını aşan, pek çok cephede öncü biriydi.

1869 yılında San Francisco'nun Russian Hill mahallesinde Elvira Virginia Mugarrieta olarak dünyaya gelen Garland üst sınıf beyaz bir kadın ile şehrin ilk Meksikalı konsolosu olan subayın çocuğuydu. Asi bir erkek Fatma olan Garland rahibe okuluna yollanır; fakat 15 yaşında bir aile dostuyla evlenerek kaçar ve birkaç ay sonrasında da boşanır.

Garland erkek kıyafetleri giymeye başlar ve sonraki birkaç yılını seyahat ederek ve garip işlerde çalışarak geçirir.

1897'de Stockton, California'da erkek kılığına girmekten tutuklanır. Dilsiz olduğunu ileri sürer ve yazarak iletişim kurarken adını Babe Bean olarak verir, ayrıca biyolojik olarak kadın olduğunu gizlemek için herhangi bir çabası olmaz. Erkek kıyafetleri giyme ayrıcalığından yararlanmak isteyen bir grup genç kadının öfkesi üzerine çok geçmeden yetkililer tarafından serbest bırakılır.

Bir gölde tekneden bir evde yalnız başına yaşayan Garland, The Stockton Evening Mail tarafından gazete muhabiri olarak işe alınır. Alışılmadık yerel bir ünlü olarak kabul edilir. Basın sıklıkla cinsiyeti hakkında spekülasyonlarda bulunur ve "gizemli kız-oğlan, erkek-kadın" gibi ifadeler kullanır.

1898'de İspanya-Amerika Savaşı patlak verince Garland Filipinler'e gider. Beebe Beam ve Jack Garland'ın da aralarında olduğu çeşitli isimler kullanarak ve biyolojik olarak kadın olduğu keşfedilince türlü hileler yapıp yetkililerle başa çıkarak İspanyolca çevirmen, sıhhiyeci ve savaş muhabiri olarak çalışır. Amma velakin, askerlik hizmetinde gerçekten bulunup bulunmadığı konusunda kayıtlar farklılık göstermektedir.

Tarih boyunca "erkek sayılan kadınların" çoğu hemcinsleriyle olan ilişkilerini meşrulaştırmak için kılık değiştiren *butch* lezbiyenler olsa da Garland'ın kadınlara karşı görünürde romantik bir ilgisi olmamıştır. Erkeklerin arkadaşlığını tercih edip bir bakıma misojinist olsa da (mesela, kadınların oy kullanma hakkına karşı çıkmıştır) erkeklerle olan ilişkilerinin homoerotik olduğunu gösterir hiçbir delil yoktur.

Filipinler'den ayrıldıktan sonra Garland San Francisco'ya geri döner. İlk başta kadın kıyafetleri kullansa da kısa süre sonra erkek olarak kıyafet değiştirmeye devam eder. 1906 depremi ve yangınlarının ardından hemşire olarak hizmet verir ve Kızıl Haç'ta gönüllü olarak çalışır. O zamana kadar erkek olarak görülmek için çok daha sıkı çabalamıştır, sonraki 30 yıl ise evsiz erkeklere hizmet eden serbest bir sosyal hizmet görevlisi olarak çalışır.

1936'da Garland ülser kaynaklı karınzarı iltihabından hayata veda eder. Yapılan otopsinin ardından sağlık uzmanları anatomik olarak kadın olduğunu açıklarlar ve aile geçmişi ortaya çıkar.

Ölümünün ardından Garland hem erkek sayılan bir kadın hem de bir trans-erkek olarak değerlendirildi.

1970'lerin sonlarında The San Francisco Gay and Lesbian Project'in hazırladığı She Even Chewed Tobacco (Tütün Bile Çiğnedi) slayt gösterisi Garland'ı kendini kadın olarak tanımlayan ve erkeklerin erişebildiği fırsatlardan yararlanmak için kılık değiştiren -ve genellikle lezbiyen- *butch* kadınlar geleneği içine oturttu.

Ama 1990 yılında çıkan From Female to Male (Kadından Erkeğe) kitabında, FTM International'ın kurucusu Louis Sullivan - Garland'ın trans-erkek ve ayrıca muhtemelen gey olduğunu iddia ederek - "onun bir erkek gibi yaşamak istemesinin sebepleri yalnızca toplumun kadınlardan beklediği giyinme şeklinden duyduğu hoşnutsuzluktan daha karmaşıktı" yazdı.

Garland'ın hikayesi kimliklerin anlaşılmasının zaman içinde nasıl değiştiğini gösteriyor. Bugünkü bakışımızla -zaman zaman kasten tüm cinsiyetleri kucaklayan- Garland'ın kendini nasıl tanımlayacağını kestirmek imkansız.

* Yazar, Liz Highleyman büyük ölçüde sağlık, cinsellik ve politika üzerine yazmış bir serbest yazar ve editördür. Bu yazı *Lavender Magazine*'in web sayfasından alınmıştır.
http://www.lavendermagazine.com/uncategorized/jack-bee-garland-aka-babe-bean/